

HZ. EBÛ TÂLİB

ve

Kaside-i Şi'biyye'si

**İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ**

**BİR KÜLTÜR HİZMETİDİR
PARA İLE SATILMAZ**

ISBN: 978-9944-355-10-0

ismailhakkialtuntas@gmail.com

<http://ismailhakkialtuntas.com>

Dizgi : H. İsmail Hakkı Altuntaş
Kapak : Haluk Karslıoğlu
Baskı- Cilt : Gözde Matbaacılık

28 Ocak 2010

İsteme Adresi:

Gözde Matbaacılık Mücellit
& Reklam Hizmetleri San. ve
Tic. Ltd. Şti Tel: 0 212 481 81 69

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**“Şüphesiz ki
Allah'a ve Resulü'ne eziyet verenlere
Allah hem dünyada, hem ahirette lânet etmiştir.
Onlara aşağılayıcı bir azab hazırlamıştır.”**
(Ahzab, 57)

**“Gizlenenlerin ortaya döküldüğü günde
insan için ne bir güç ne de
bir yardımcı vardır.”**
(Tarık, 9-10)

**"Ey ehl-i beyt-i rasûlulah!
Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de indirdiği ile
size sevgi farzdır,
Bu sizin yüce faziletiniz için yeterlidir,
Size salât etmeyenin namazı yoktur" ¹**
(İmam Şafii)

**“Ben kendimin günahkâr olduğumu bilsem de,
Yarın Allah Teâlâ'nın beni affedeceğinden eminim.
Çünkü ben Nebi sallallâhü aleyhi ve sellemin ve
ailesini gerçekten sevdim. Haşr gününde benim
kurtulmam için ihlâsım yeter.” ²**
(Bahâu'd-dîn el-Âmilî)

¹ Suyûti, Celalüddin Abdurrahman b. Ebibekir, İhyâü'l-Meyyit fî Fedâilî Âli'l-Beyt, Thk: Mustafa Abdulkadir Atâ, Beyrut, 1987, s.10.

² Muhammed Altuncî, Bahâu'd-dîn el-Âmilî Edîben Şâiren Alimen, Dimeşk., s. 81.

*Ol cihânın fahrinin sırrına kurbân olayım,
Hutbe-i levlâke inen şânına kurbân olayım,
“Kâb-ı kavseyni ev ednâ”sına kurbân olayım,
Ben anın ilmiyle irfânına kurbân olayım,
Ben anın esrâr-ı mî’râcına kurbân olayım.*

*Ol Ebûbekr u Ömer Osman Ali dört yâridir,
Ol Risâlet bağının anlar gül-i gülzârıdır,
Cümle Ashâb hidâyet râhının envârıdır,
Ben anın Âline Ashâbına kurbân olayım,
Ben anın Ashâb-ü ahhâbına kurbân olayım.*

*Ol Hasan hazretlerine zehr içirdi eşkiyâ,
Hem Hüseyin oldu susuzluktan şehîd-i Kerbelâ,
İkisidir asl-ü nesl-i Âl-i Mustafâ,
Ben anın Âline evlâdına kurbân olayım,
Ben anın evlad u ensâbına kurbân olayım,*

*Cümle ümmetten hayırlıdır o şâhın ümmeti,
Ümmetine cümleden artık eder Hakk rahmeti,
Enbiyâ anınla buldu bunca lûtf u izzeti,
Ben anın lûtfuna ihsânına kurbân olayım,
Ben anın envâ-i eltâfına kurbân olayım,*

*Her ne denlû Enbiyâ vü mürselîn kim geldiler,
Ümmeti olmaklığı Hakk’dan temennî kıldılar,
Evliyâ ana Niyâzî kul u kurbân oldular,
Ben anın ayağının tozuna kurbân olayım,
Yoluna gidenlerin izine kurbân olayım.*

Niyâzî-i Mısırî kaddese’llâhü sırrahu’l azîz

Hız. Ebû Tâlib'in iman edip etmediği geç-
mişten günümüze kadar tartişma konusu ol-
muştur. En zor dönemlerde Rasûlüllah
sallallâhü aleyhi ve sellemin bu fedak r koru-
yucusunun küfrüne hükmedenler tarih, hadis
ve tefsir kitaplarında naklettikleri zayıf ve
meçhul rivayetlere dayanmışlardır. Ancak Hz.
Ebû Tâlib'in imanını ispat etmek için birçok
kitaplar, makaleler ve risaleler yazılmış olsa da
 zerindeki şüpheler kalkmamıştır. **Buna en
büyük neden Emeviler döneminin, Hz. Ali
kerremallâhü vecheye olan düşmanlıkları
yüzünden konu üzerindeki ihtilafları artırarak
bilgi kirliliği oluşturmalarıdır.** Muhalifler Hz.
Ali kerremallâhü vecheye dil uzatamayınca
babasına saldırma yoluyla intikam almaya
alışmışlardır.³

³ Bunlardan **"Eb  Turab"** (Toprağın babası, toprağa
bulanmış kimse) künyesi Hz. Muhammed tarafın-
dan kendisine verilmiştir. Muhammed b. Hasan'dan
gelen bir riv yete göre Rasûlüllah sallallâhü aleyhi
ve sellemin Onu Eb  Turab olarak k nyelemesi
sebebiyle  meyyeoğluları minberde Ona daha
rahat s vebiliyorlardı. (el-İsfeh ni, Mek til 't-
T libiyy n, 40)

Hız. Ali kerremallâhü veche ise kendisine bu is-

Bu nedenle Lütfullah YAVUZ'un hazırladığı **“Ebû Tâlib b. AbdilMuttalib'in “Kaside-i Şi'biyye”si Üzerine**⁴ makalesinden faydalanıp Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin amcası üzerindeki ithamı hatırlayarak yaramıza merhem olmayı düşündük.

Eğer bir doğru varsa onu kabullenmek için aklın hükümlerini birçok yerde arayanlar İslam'ın zayıf dönemindeki bu hamiyet sahibi kişiye zem ederken yüreklerinin derinliklerine de nazar etmeleri gerekmez miydi?

Ey Allah Teâlâ'm yıllarca amcasına küfür itham eden Müslümanlardan dolayı Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden özür dileğimizi kabul buyurmanı ve hakkın bu şekilde olduğunu kalplerimize ilhâm buyurmanı da zâtı âlinden diliyoruz.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul
2010

min Rasûlullah tarafından verilmiş olmasından dolayı en sevdiği künye olduğunu söylemiştir. Ali b. İshak **“Şayet Ali'ye Ebû Turab sevimli gelmeseydi ve bu isimle çağrılmaktan hoşlanmış olmasaydı Rasûlullah Onu böyle isimlendirmezdi.”** şeklinde bir rivâyet nakleder. (Belâzûri, Ensâbü'l-Eşraf, II, 847, Zehebî, Tarîhu'l-İslâm, III, 623)

⁴ (YAVUZ, 2009)

HZ. EBÛ TALİB

Hiz. Ebû Tâlib, Hiz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden 35 yıl önce doğdu.

Adı “Abdimenaf”dır. Bazıları onun adının “İmran” olduğunu söylemişlerdir. Büyük oğlunun adı Tâlib olduğundan künyesi de Ebû Tâlib (Tâlib'in babası) dır.

[Hiz. Ebû Tâlib'in büyük oğlu Tâlib, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yaşıtıydı. Hiz. Ebû Tâlib, çocuğunu çok severdi. Bedir savaşı sırasında Kureyşliler, Benî Hâşim'i de zorla savaş meydanına götürdüğü zaman müşriklerin ordusunda Tâlib de yer alıyordu. Fakat kendisi muharebeye katılmadı. Daha sonra ne ölümler arasında bulundu ne yaralılar arasında. Mekke'ye geride dönmedi. Kısacası, bu tarihten itibaren kendisi hakkında herhangi bir haber alınamadı.]⁵

Nesebi: Ebî Tâlib b. Abdulmuttalib b. Hâşim b. Abdimenaf b. Kusay b. Kilab b. Murre b. Ka'b b. Lüey el-Kureşî el-Hâşimî'dir. ⁶

Annesi Amr b. Aiz'in kızı Fatıma'dır. Babası

⁵ (Mevdudi, 1984), s.578

⁶ (KÖKSAL), II 123

Abdulmuttalib'tir. Bazıları da “Şeybe” olduğunu söylemişlerdir. Şeybe denilmesinin sebebi ise doğduğu zaman saçlarında ak olmasıydı. Künyesi “Ebûl Haris”dir. İhsan sahibi olduğundan dolayı “Feyyaz” lakabını almıştır.

Abdulmuttalib, sürekli Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in korunmasını emrederdi. Bu konuda Hz. Ebû Tâlib'e şöyle buyurdu: **“Sana bir şeyi tavsiye etmek istiyorum.” Ebû Tâlib; “o nedir?” diye sorunca şöyle dedi:**

“Ey oğlum! Sana kendimden sonra göz nurum Muhammed'e iyi bakmanı tavsiye ediyorum. Onun ne ölçüde bana yakın ve yanımda ne kadar değerli olduğunu biliyorsun. Onun değerini bil ve ona saygılı davran. Sağ olduğun müddetçe onu kendinden ayırma; onu koru ve ona hürmette kusur etme.”

Yine çocuklarına hitaben şöyle diyordu:

“Muhammed'e (sallallâhü aleyhi ve sellem) saygı gösterin, ona iyilikte kusur etmeyin. Yakın gelecekte onun büyük makamını göreceksiniz.”

Kavmine de şöyle hitap ediyordu:

“Oğlum Muhammed b. Abdullah'a iyi bakın. Ona saygılı davranın; ona iyilik edin ve eziyet etmekten sakının.”

Abdulmuttalib'in vefatından sonra, Hz. Ebû Tâlib kendisine edilen vasiyet üzerine kardeşinin oğlu Muhammed'i (sallallâhü aleyhi ve sellem) kendi himayesine aldı.

Hz. Ebû Tâlib ticaret maksadıyla Şam'a doğru sefere çıkmak üzere idi. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Tâlib'e

doğru koşarak devesinin dizgininden tuttu ve şöyle dedi:

"Amca! Beni kime bırakıyorsun? Benim ne babam var ne de annem!" Bu sözler Hz. Ebû Tâlib'in kalbine ok gibi işledi; bunun üzerine:

"Allah'a andolsun, bizden ayrı kalmasın diye onu da kendimle götürceğim." dedi.

Böylece Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de bu sefere katıldı. Şam'da yol üstünde bulunan bir kilisede Bahira isimli bir rahip ile meşhur görüşme oldu.

Hz. Ebû Tâlib, Bahîra kıssasını şiir halinde ifade etmiştir:

"Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) de her kalbin üzüntüsünü gideren olayları görmedikçe geri dönmediler. Ne vakit ki bütün şehirlerin âlimleri O'nu gördüler,

O'na teker teker ve grup olarak secde ettiler.

Fesada uğraşan Zübeyr, Temmam ve Düreys,⁷ olanları görüp şehâdet ettiler.

Bahîra öyle etkili sözler söyledi ki uzun süre yalanladıktan sonra doğruluğuna kanaat ettiler.

Yahudi topluluğuna söyleyip onları Allah yolunda cihat etmeye ikna ettiği gibi.

Onlara her türlü öğüdü verdi ve O'nun her yerde bir koruyucusunu bulunduğunu söyledi.

Hasedçilerin şerrinden O'nun için endişeleniyorum.

⁷ Ehl-i Kitap'tan olan Zübeyr (Züreyr), Temmam (Semâm) ve Düreys (Deris) adlarındaki kimseler.

Çünkü bunlar geçmiş kitaplarda mürekkeplerle uzun uzun yazılmıştır.”⁸

Hız. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi Hz. Hatice radiyallâhu anha ile evlendirdi.

Hız. Ebû Tâlib nübüvvet geldikten sonra da Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme ilk gününden dünyasını değıştiren kadar olan koruyuculuğı başladı. Oğıu Hz. Ali kerremallâhü vecenin ilk inananlardan olmasını sağladı.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kavmine İslâm'ı tebliğ edip davetini onlara Allah Teâlâ'nın buyurduğu şekilde açıklayınca akrabaları ondan ayrılmadı ve ona itiraz etmediler. Fakat Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem putlarını tahkir edince bu onlara ağır geldi. Allah Teâlâ'nın, İslam nuruyla koruduğı bir avuç kimseler dışında hepsi ona karşı cephe aldı. İşte bu ortamda Hz. Ebû Tâlib ve ailesi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yardımına koştular.

[Kureyş'in ileri gelenleri Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme işkence, eziyet etseler de, amcası Hz. Ebû Tâlib yasakladığı için daha fazla ileri gidemiyorlardı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Tâlib'in himayesinde olduğu için Kureyş'in taarruzlarından korunuyor ve huzur ve ümit içinde

⁸ (ERÇETİN, 2008), s. 47-48; (bkz:İbn İshak, es-Sîre, s.57; Süheyli, er-Ravdu'l-Unuf, II, 228; Suyûtî, el-Hasâis, I, 210)

risaletini eda ediyordu. Dolayısıyla hiçbir şey ona engel olamıyordu. Ancak arkadaşları kabilelerinin işkencelerinden kurtulamıyorlardı. Himayesiz müslümanlara her türlü işkenceyi yapıyorlardı.]⁹

⁹ İbn Sa'd, et-Tabakât, III/232; İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdü'l-Meâd, III/41- 42

HZ. FATİMA B. ESED

Hiz. Ebû Tâlib'in Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem olan sevgisi altında yatan en önemli sebeplerden biri eşi Hiz. Fatıma binti Esed radiyallâhü anha'dır. Hiz. Ali'nin annesi Fâtıma Hatun, Hâşimoğullarındandır. Kendisinin gerek Hiz. Ebû Tâlib'le ve gerek Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile soyu Hâşim'de birleşir.

Hiz. Fatıma b. Esed aleyhisselâm, Hâşimoğulları kadınları içinde, Hâşimî erkek sulbünden ilk erkek çocuğu dünyaya getiren hatundu. Hâşimoğulları kadınlarından, halife annesi olanların da ilki idi. Ondan sonra, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kızı Hiz. Fatma aleyhisselâm gelir ki, Hiz. Hasan'ı dünyaya getirmiştir.

Hiz. Fatıma b. Esed aleyhisselâm Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dedesi Hiz. Abdulmuttalib'in Hakk'a yürümesi üzerine sekiz yaşından itibaren mürebbilik, annelik yapmıştı. Kendi çocukları aç dururken Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in karnını doyurur, kendi çocuklarının üstleri başları tozlu topraklı dururken, o önce Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in saçını başını tarar, gülyâğla-

rıyla yağlardı. Bu sevgiden ötürü Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem onu sık sık ziyaret ederdi.¹⁰

H. Abdulmuttalib, ölüm döşegine düşünce, bütün oğullarını başına topladı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme çok iyi bakmalarını onlara tavsiye ve emr etti. Zübeyr ile Ebû Tâlib; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem babası H. Abdullah ile aynı anneden, yani Fâtıma binti Amr, b. Âiz, b. İmran, b. Mahzum'dan doğma kardeş idiler. Bu iki amca; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi yanlarına almak için kur'a çektiler. Kur'a, H. Ebû Tâlib'e çıktı. H. Ebû Tâlib her zaman Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı, amcalarının en hamiyetlisi ve en şefkatlisi oldu.¹¹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem namaz vakitleri geldiğinde Mekke vadilerine çıkar, amcasının oğlu Ali b. Ebû Tâlib de onunla giderdi. Namazlarını oralarda kılar, akşam olunca da dönerlerdi.¹² Çünkü H. Ömer radiyallâhu anhin Müslümanlığı kabulünden önce Müslümanların Mekke'de alenen ibadet etmeleri

¹⁰ İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 222. Mus'abu'z-Zübeyr, Nesebi Kureyş, s. 40. İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217. Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14. İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 222. İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 222, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

¹¹ Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 85, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 22, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 253, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 185.

¹² Taberî, Tarihu'l - Umem ve'l-Mülûk, I 539; Muhibbüddîn et- Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 60

mümkün olmuyordu. Mekkeliler, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem putlara itibar etmeyip de Kâbe de namaz kılmasına başlangıçta bir anlam veremediyse de sonraki zamanlarda kerih görmeleri üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke vadilerine yönelmişti. Mekkenin Ecyad mahallesinde Hz. Ali kerremallâhü vechenin nebi ile birlikte namaz kıldığını gören annesi Fatıma telaşlanmıştır.

Hz. Ebû Tâlib'e:

“Ali'nin Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in yanına devam ettiğini görüyorum. Senin başına Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) tarafından, oğlun hakkında, güç yetiremeyeceğin bir iş gelmesinden korkuyorum .” dedi.

Hz. Ebû Tâlib hemen ardından onların peşine düştü. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ibadet için Dübb vadisine veya Nahle vadisine gitmiş Hz. Ali kerremallâhü vecheyi de birlikte götürmüştü. İkisi ibadete dalmış oldukları bir anda Hz. Ebû Tâlib buradan geçmiş ve ikisini de görmüştü. Durup biraz baktıktan sonra

“Ey kardeşimin oğlu bu din ne oluyor?”

diye sormuş. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem onun bu sorusuna:

“ Bu, Allahın, meleklerinin ve nebilerinin dinidir, babamız İbrahim'in de dinidir.

Allah Teâlâ beni bu din ile tüm kullarına gönderdi.

Sen ise şimdiye kadar davet ettiklerimin arasında hidayet bulmaya ve benim bu dave-

timi kabul etmeye en layık olansın.”¹³ diye cevap vermiş fakat Hz. Ebû Tâlib:

“Dinimi ve atalarımın dinini bırakmam. Fakat Allah’a yemin ederim hayatta olduğum sürece Kureyş senin hoşuna gitmeyecek hiçbir şeyi yapamayacaktır.” diye teminat vermiştir.¹⁴

Hiz. Ali’ye ise hoşlanmayacağı hiç bir şey söylememiştir. Hiz. Ebû Tâlib Hiz. Ali’ye

“Ey oğul! İnandığın bu dinin aslı nedir ?” diye sormuş Hiz. Ali kerremallâhü veche:

“Babacığım, ben Allah’a ve Onun rasûlüne iman ettim. Rasûlün tebliğ ettiğı dini tastik ettim. Onunla birlikte ve Ona uyarak Allah için namaz kıldım” cevabını verince babası şöyle demiştir:

“GERÇEKTEN SENİ İYİLİĞE ÇAĞIRMIŞTIR. SEN ONUNLA BİRLİKTE KAL, ONU YALNIZ BIRAKMA”.

Hiz. Ebû Tâlib’in sözleri Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi sevindirmiştir. Hiz. Ebû Tâlib, dönüp eve gelince, zevcesi Fatıma:

“Oğlun nerede?” diye sormuş Hiz. Ebû Tâlib:

“ Ne yapacaksın Ona?” deyince, Fatıma:

“Azadlı kadın kölem, Ecyad’da Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)’le birlikte

¹³ Muhibbüddîn et- Taberî, Zehâiru’l-Ukbâ, 60

¹⁴ İbn Hişam, Siret-i İbn Hişam Tercemesi I,327-328; Belâzüri, Ensâbü’l-Eşraf, I ,126; İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi,II, 58-59

(Burada bahsedilen olay ilk dönemlere ait olmasından dolayı itinalı bakmak gerekir.)

namaz kılarken gördüğünü bana haber verdi. Sen oğlunun dinini değiştirmesini uygun görüyor musun?" diye çıkışmıştır. Hz. Ebû Tâlib Ona:

" Sus! Sen onu bu işte kendi haline bırak! Amcasının oğluna arka ve yardımcı olmak, elbette herkesten çok ona düşer. Eğer nefsim Abdulmuttalib'in (hanif) dinini bırakmak hususunda bana boyun eğmiş olsaydı, ben de muhakkak Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'e tabi olurdum." diye cevap vermiştir.¹⁵

Fatıma validemiz durumu anlayınca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme destek olmuştur. Hz. Ebû Tâlib'in bu şefkati arkasında hanımı faziletli, iyi halli ve müslüman olan ilk hanım sahabelerden bir kadın olan Fâtıma binti Esed radiyallahu anha vardı.¹⁶

Hz. Fatıma b. Esed aleyhisselâm, Hicretin dördüncü yılında, Medine'de Hakk'a yürüdü.¹⁷ Allah ondan razı olsun!

Hz. Fatıma b. Esed aleyhisselâm Hakk'a yürüdüğü zaman Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin gözlerinden yaşlar akmış¹⁸ ve **"Bugün**

¹⁵ Belâzüri, Ensâbü'l-Eşraf, I, 126-127

¹⁶ Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14. İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,3.122. Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108.

¹⁷ Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 467. İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217. İbn Abdilberr, c. 4, s. 1891,

¹⁸ Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, Muhibbül-Taberî, Riyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202, Aliyyü'l-Müttakf, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 636.

annem vefat etti!" ¹⁹ buyurup gömleğini ona kefen olarak sardırması, cenaze namazını kıldırmıştı. Gömüleceği kabrin içine inip yanının üzerine uzandıktan sonra onu indirtmişti.²⁰ Ashab:

"Biz, senin buna yaptığın şeyi başkasına yaptığını hiç görmedik!?" dedikleri zaman:

"Ebû Tâlib'den sonra, bu kadıncağz kadar bana iyilik eden hiçbir kimse yoktur!

Ahrette Cennet elbiselerinden elbise giymesi için, ona gömleğimi sardırdım.

Kabre ısınması için de, oraya kendisiyle birlikte uzandım!" buyurmuştur.²¹

Cebrail aleyhisselâm gelerek Yüce Rabbim tarafından:

'Bu kadın, Cennetliklerdendir! diye bana haber verdi" buyurup²²

"Allah seni yarlığasın ve hayırla mükâfat-

¹⁹ Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

²⁰ Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14. Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, İbn AbdilberT, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâd, c. 2, s. 202. Hâkim, c. 3, s. 108, Muhibbüt-Taberî, c. 2, s. 202, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 635. Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202.

²¹ İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usd, c. 7, s. 217, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 257, Aliyyü'l-Müttakf, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 635-636.

²² Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, Aliyyü'l-Müttaki, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 636

landırsın!

Allah sana rahmet etsin ey annem!

Sen, benim annemden sonra, annemdin!

Kendin aç durur, beni doyururdun!

Kendin çıplak durur, beni giydirirdin!

**En nefis nimetlerden kendi nefisini alıkor,
bana tattırırdın!**

**Bunu da, ancak Allah'ın rızasını ve ahiret
yurdunu umarak yapardın!**

**Allah ki, diriltendir, öldüren dir, hiç ölmeyen
diridir O!**

Yâ Allah!

Annem Fâtıma binti Esed'i af ve mağfiret et!

Ona hüccet ve delilini anlat!

Girdiği yeri genişlet!

**Ben rasûlünün ve benden önceki nebilerinin
hakkı için, duamı kabul buyur ey mer-
hametlilerin en merhametlisi olan Allah!"**

diyerek, onun hakkında dua etmiştir.²³

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu
mübarek Cennetlik hatunu, sağ bulunduğu
müddetçe, gidip ziyaret eder, onun evinde
kuşluk uykusu uyurdu.

Ahmed Kurucan ve Zühdü Mercan
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Fatıma
adındaki kızının adını çok sevdiği Fatıma binti
Esed'e nispeten koymuş olabileceğini zikre-
der.²⁴

²³ Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 256-257

²⁴ Kurucan, Ahmet - Mercan, Zühdü, Aşere-i
Mübeşşere, Işık Yay. İstanbul 2005, 206,207

HZ. EBÛ TÂLİB'İN HİMAYESİ

[Hz. Âmine radiyallâhü anhin da bu dünyadan göçmesinden sonra, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kefaleti dedesi Abdülmuttalib'e geçti. Hz. Abdülmuttalib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi evine aldı ve onu bütün evlâtlarından daha çok sevdi. Hz. Abdülmuttalib yetim torununu biran bile gözünden uzak tutmuyordu. Her zaman yanında bulundururdu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi, Abdülmuttalib'in ister halvette olsun ister istirahat çekilmiş vaziyette olsun her an yanına gidebilirdi. Hâlbuki diğer evlâtları otorite ve sertliği yüzünden müsaadesi olmaksızın yanına sokulamazlardı. Hz. Abdülmuttalib, sevgili torunu yemek yemediği sürece eline lokma almazdı ve bazen yemek sırasında onu kucağına alırdı. Kâbe'nin duvarlarının dibine Abdülmuttalib'in oturması için halı serilirdi. Buna başka kimse oturmaya cesaret edemezdi. Fakat Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gelip doğru buna otururdu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem o sırada tatlı ve herkesin hoşuna giden bir çocuktı.

Amcası Hz. Ebû Tâlib onu oradan kaldırmak isterdi, ama Abdülmuttalib derdi ki;

“Yavrumu bırak. Vallahi, bunun şanı başkadır. Bu çocuğun, bir gün, hiçbir Arabin erişemeyeceği yere geleceğini ümit ediyorum.”

(Bazı rivayetlere göre Abdülmuttalib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem huyunun çok güzel ve asil olduğunu söylerdi. Hz. Abdülmuttalib daha sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi yanına alıp sırtını ve başını okşar, yanaklarından öperdi. Abdülmuttalib, torununun sevimli hareketlerini zevkle izlerdi. İbn Sâ'd'ın rivayetine göre, müneccimlik konusunda ihtisas yapmış olan Beni Müdlic'in bazı ileri gelenleri bir defasında Abdülmuttalib'in yanına gelip, torununun istikbalinin çok parlak olduğu kanaatine vardıklarını söylediler. Bu şahıslar Abdülmuttalib'ten çocuğun iyi korunmasını istediler; zira ayak izlerinin Hz. İbrahim aleyhisselâmininkine çok benzediğini açıkladılar. Bu konuşmanın geçtiği sırada Hz. Ebû Tâlib de hazır bulunuyordu. Abdülmuttalib ona dönerek,

“Bu beylerin söylediklerine dikkat et ve çocuğu iyi koru”, dedi.

Fakat Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem dede sevgisinden de uzun bir müddet yararlanamadı ve henüz 8 yaşında iken Hz. Abdülmuttalib'i kaybetti. İbn Sâ'd ile Hafız Sehâvi, Ümm-ü Eymen'in şu sözlerini nakletmişlerdir:

“Abdülmuttalib vefat ettiği zaman Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, onun

yatağının ucunda durup ağladığını gördüm."

Daha sonraki yıllarda

"Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme desinin vefatını hatırlayıp hatırlamadığı sorulduğunda şu cevabı verdi:

"Evet, çok iyi hatırlıyorum. Ben o zaman 8 yaşında idim."²⁵

[Hz. Ebû Tâlib, yeğeni olan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi daima elinden geldiğince koruyup gözetiyordu. Bir gün Kureyşliler Ebû Tâlib'e bir heyet göndererek, şu iki şıktan birini seçmesini söylediler: Ebû Tâlib, ya Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in yapmakta olduğu işe engel olacak ya da onu kendilerine teslim edecekti. Aksi takdirde, onlara atalarının dini üzerinde olduğunu söylese bile artık ona (Hz. Ebû Tâlib'e) inanmayacaklardı. Heyetten biri kendisine şöyle dedi:

"Muhammed'i bize teslim et! Zaten o iflah olmaz, onu öldürelim. Biz sana, içimizden birinin en yakışıklı ve en akıllı oğlunu istediğin gibi evlatlık olarak seçmeni öneriyoruz."

Hz. Ebû Tâlib alay ederek şöyle dedi:

"Sizin benim oğlumu öldürmeniz ve benim de sizinkini yedirip içirmem adalete sığarmı?"

Biraz tartıştıktan sonra, Hz. Ebû Tâlib Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi çağırttı ve ona heyetin geliş nedenini anlattı. Böylece Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem), kendisini destekleyen son umudun da kayboldu-

²⁵ (Mevdudi, 1984), s.572-73

ğunu görünce, gözyaşları içinde amcasına şöyle karşılık verdi:

“Amcacığım, sen de mi beni terk etmek istiyorsun? Canımı kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bu ilâhî tebliğ görevimden vazgeçmem için ödül olarak, güneşi sağ elime ayı da sol elime koysalar, hatta sen de beni terk etsen bile, bu davadan vazgeçmem; Rab-bim olan Allah bana yeter!”]²⁶

Gitmek istediğinde Hz. Ebû Tâlib ona

“Yeğenim geri dön.”

diye seslendi. Rasûlullah da geri dönünce Hz. Ebû Tâlib şöyle dedi:

“Git ve ne istiyorsan söyle. Allah teâlâ’ya yemin olsun ki, seni asla onlara teslim etmeyeceğim.”

[Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in davetinde ısrar etmekte olduğunu görünce, yukarıda zikredilen koruma eylemleriyle yetinmemiş, Hâşimoğullarının lideri ve büyüğü olmasına rağmen kendini tehlikeye atmaya hazır olduğunu ifade ederek bu hususta Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi tatmin etmek için şöyle söylemiştir:

²⁶ HAMİDULLAH, İslam Peygamberi, Paragraf, 185

والله لن يصلوا اليك بجمعهم
حتى اوسد في التراب دفينا
فاصدع بامرك ما عليك غضاضة
وأبشر وقر بذاك منك عيوننا
وعوتني وعرفت أنك ناصحي
ولقد صدقت وكنت ثم أمينا
وعرضت ديناق عرفت بأنه
من خير أديانا البرية دينا
لولا الملامة أوحذار مسببة
لوجدتني سماحا بذاك مبينا

“İlişmeyecektir onların zaran sana Vallahi
Ben başımı toprağa koyuncaya kadar.”
Allah'ın sana emrettiklerini tebliğ et,
Bununla sevin ve müsterih ol.
Beni davet ettin, bana nasihat ettiğini biliyorum,
Sen doğrusun, güvenilirsin.
Bir din ile geldin, bildim ki o,
Yeryüzünün en güzel dinidir.
İnsanlar kınayıp hakaret etmeyeceklerini bilsem,
Beni sana açıkça tabi olanlardan görürdün.”

Hz. Ebû Tâlib elinden gelen bütün fedakârlığı sınırı aşacak düzeyde sergilemişti. Onun davetine inanmayan başka amcaları, onu bu davetinden caydırmak için öldürme planına varıncaya kadar her türlü eziyeti reva görürken, yine aynı şekilde bu daveti kabul etmemiş olan başka bir amcası (Hz. Ebû Tâlib) acaba neden bu kadar koruyor idi?]²⁷ Çünkü o Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi çok sevdiği gibi güvenip iman etti.

Hz. Ebû Tâlib bir şiirinde de şöyle dedi:

“Ali ve Cafer musibet ve zorluk anlarında benim dayanaklarımdır

Onu yalnız bırakmayın ve amcanızın oğluna yardım ediniz.

O amcanız kardeşlerimiz arasında bir anne ve babadanız.

Allah'a andolsun ki, onu yardımsız bırakmayacağım.

Oğullarım arasında temiz nesepli olanlar onu yalnız bırakmayacaktır.”

Bir gün Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem namaz kılmak için Kâbe'ye gitti. Namaza durunca Ebû Cehil etrafındakilere şöyle dedi:

“Kim bu adamın yanına gidip namazını bozabilir?”

İbn'uz Zab'ari adında birisi elini hayvan pis-

²⁷ Ahmed Şelebî, Mevsûâtu 't-Tarîhi'l- İslamî. Mısır, Mektebetu'l-Englo el-Mısıriyye, 1989, I/252. (bkz: (GOUHAR, 2008), s. 15-16)

liğine ve kana sürerek Rasûlullah'ın yüzüne sürdü.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem namazdan çıkarak amcası Hz. Ebû Tâlib'in yanına gitti ve

"Amcacığım, bana ne yaptıklarını görmüyor musun?" dedi. Hz. Ebû Tâlib

"Kim yaptı?" diye sorunca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem

"Abdullah b. Zab'arı" diye cevap verdi.

Hz. Ebû Tâlib kılıcını alarak Kureyşlilerin yanına gitti. Onlar Hz. Ebû Tâlib'i görünce ayağa kalkmak istediler. Hz. Ebû Tâlib onlara şöyle dedi:

"Allah'a yemin olsun yerinden kalkanı kılıcım ile oturturum."

Hz. Ebû Tâlib daha sonra eline bir miktar hayvan pisliği alarak onların yüz, sakal ve elbiseslerine sürdü ve onlara ağır sözler söyledi.

Kureyş müşrikleri Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yanından kızarak ayrılıp gittikten sonra, o gün o gece, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gaip olmuş, nerede olduğu bilinememişti.

Hz. Ebû Tâlib ile Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in öteki amcaları, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in evine gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi orada da bulamadılar.

Hz. Ebû Tâlib Hâşimoğullarıyla Muttaliboğullarının gençlerini topladı. Onlara:

"Her biriniz, yanına keskin bir kılıç aldıktan sonra, Mescid-i Haram'a girdiğim zaman beni

takip edecektir!

Sizlerden her genç, bakacak; Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) öldürülmüşse, Kureyş büyüklerinden meselâ İbn Hanzaliye [Ebû Cehil] gibi bir büyüğün yanına oturacaktır!" dedi. Gençler:

"Öyle yaparız" dediler.

O sırada Zeyd b. Harise geldi. Hz. Ebû Tâlib, ona:

"Ey Zeyd! Kardeşimin oğlundan bir sezgin var mı?" diye sordu. Zeyd:

"Evet! Az önce kendisinin yanında idim" dedi. Hz. Ebû Tâlib:

"Ben onu görmedikçe evime gitmeyeceğim!" dedi.

Zeyd, hemen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi aramaya gitti.

Safa tepeciğinin yanındaki evde ashabıyla konuşurken buldu ve durumu kendisine haber verdi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hemen oradan kalkıp Hz. Ebû Tâlib'in yanına geldi.

Hz. Ebû Tâlib:

"Ey kardeşimin oğlu! Nerede idin? Hayırlı bir işte mi idin?" diye sordu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Evet!" buyurdu.

Hz. Ebû Tâlib:

"Hemen gir evine!" dedi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem da evine girdi.

Rivayete göre; Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Kâbe'nin Hicr'inde toplanmış, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi görür görmez hep

birden üzerine yürüyüp öldürmedikçe oradan ayrılmayacaklarına and içmiş bulunuyorlardı.

Ebû Tâlib ertesi günü sabaha çıkınca, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem elinden tutup Kureyş müşriklerinin toplantı yerine vardı.

Hâşim ve Muttaliboğullarının yiğitleri de yanında idi.

"Ey Kureyş cemaati! Maksadımı biliyor musunuz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Hayır! Bilmiyoruz" dediler.

Hz. Ebû Tâlib durumu onlara haber verdi ve yanındaki gençlere de:

"Çıkarınız yanlarındakini!" dedi.

Gençlerin hepsi birden yanlarındaki yağlı kılıçları çıkardılar.

Hz. Ebû Tâlib:

"Vallahi, onu (Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi) öldürecek olursanız, sizden hiç kimse sağ kalmaz!

Nihayet, siz de, biz de yok olur gideriz!" dedi.

Orada bulunan Kureyş cemaati hayal kırıklığına uğradılar.

Hele Ebû Cehil 'in hayal kırıklığı, hepsinden daha ağır, daha betardı.²⁸

Hz. Ebû Tâlib, Kureyş'in Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi öldürme niyetlerine karşı hep şöyle söylerdi:

"Allah'a andolsun ki, beni defnetmedikleri müddetçe sana dokunamazlar,

²⁸ (KÖKSAL), 1/310-311.

Sen benim hayrımı dileyerek davet ettin, sen sadıksın (söylediğin doğrudur) ve eminsin. Sen dinlerin en hayırlısını getirdin.”

Yıllarca süren zulüm ve işkence nedeniyle Müslümanların bazıları Habeşistana hicret etmek mecburiyetinde kaldılar.

[Necâşî'nin muhacir Müslümanları sınır dışı etmeyi ya da cezalandırmayı reddetmesine çok sinirlenen Kureyşliler, İslâmî yapılanmaya karşı başka mücadele yöntemleri bulmaya çalıştılar. Bununla ilgili olarak, Mekkeli müşrikler, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kabile-sinden olanları toplum dışına itmeye karar verdiler ve kendi aralarında Hâşim ve Muttaliboğulları'nın inanan ve inanmayanıla birlikte hepsinin Şi'bu Ebî Tâlib de toplanmaları ve Rasûlullahı koruma konusundaki kararlılığı karşısında, Mekkeli liderler Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi ve onu koruyanları topluca cezalandırma yolunu seçmişler ve on-lara sosyal, psikolojik ve ekonomik bir dizi yap-tırımlar uygulamaya karar vermişlerdir. Bir sahife hazırlayıp onda anlaşılmıştır. **Hâşim ve Muttaliboğulları**na müeyyideleri şunlardır.

1-Kız alış verişinde bulunmamak.

2-Alış veriş ve ticari ilişkilerde bulunma-mak.

3-Gelecek barış tekliflerini kabul etme-mek.

4-Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi kendilerine teslim edinceye kadar bu iki kabi-leye acımamak.

5- Sosyal ilişkiler kurmamak.

6- Çarşı ve pazarları Hâşimilere kapatmak.

Kureyşliler bu konuda o kadar azimli ve kararlıydılar ki, bu belgeyi Kâbe'nin içine astılar. Kureyşlilerin geleneksel müttefikleri olan ve ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir biçimde ele alacağımız Ehâbişler de bu boykot hareketine katıldılar. Yasak yıllarca devam etti. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, hanımı Hz. Hatice, amcası Hz. Ebû Tâlib ve -zalimlerle dayanışma içinde olan ve şehirde kalan Ebû Leheb dışında- Müslüman olsun ya da olmasın tüm öteki akrabaları, Mekke'nin kenar semtlerinden **Şi'b Ebî Tâlib** denilen yere sığınmak zorunda kaldılar.

Sıkı bir biçimde uygulanan bu boykot hareketinden sonra **Müslümanların içine düştükleri sefaletin öyküsü gerçekten çok dokunaklıdır.** Kurbanlardan bir kadının anlattığına göre, kendisi bir gece, uzun bir zaman önce kesilmiş bir hayvana ait bir deri parçası bulmuş ve onu kaynar suda pişirerek yerim düşüncesiyle pek mutlu olmuştu. Bir gün, şehirde kalan müşrik bir yeğenin halası Hz. Hatice'ye erzak paketi göndermesi, kanlı bir kavgaya yol açmıştı. Kuşkusuz haram aylarda yabancı hacı adaylarından hububat sağlanması imkânı da doğuyordu. Ancak şehirdeki her türlü ekonomik etkinlikten yoksun bırakılan bu mülteciler doğal olarak kısa sürede ellerindeki parayı da tükettiler. Bununla birlikte, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, o zamanki hac mevsimi geldiğinde, Minâ, Mecenne, Ukâz gibi yerlerde yabancı ziyaretçilere İslam'ı anlatmak için sığınağından

çıktığını görürüz. O, bu sırada bölgelerinde kendisine sığınacak bir yer verebilecek ve yardım edebilecek kimseler arıyor ve bunun karşılığında, Bizans ve İran imparatorlarının hazinelerinin kısa bir süre sonra ganimet olarak ellerine geçeceğine dair güvence veriyordu.]²⁹

Bu muhasara tam üç yıl sürdü. Bu müddet zarfında Rasûlullah, Hz. Ebû Tâlib ve Hz. Hatice tüm mallarını harcadılar ve büyük bir sıkıntı ve yokluğa düştüler. Allah Teâlâ, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kâbe binası içine asılı olan vesikayı, Allah kelimesi müstesna hepsini böceklerin yiyip yok ettiklerini vahyetti.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem durumu Hz. Ebû Tâlib'e bildirdi. Daha sonra hep birlikte gidip Kâbe'nin yanında oturdular. Kureyşliler şöyle dediler:

“Ey Ebû Tâlib artık sözünü hatırlamalı kavminle dostluk kurmalı ve yeğenin hususundaki tutuculuğundan el çekmelisin.” Hz. Ebû Tâlib onlara şöyle dedi:

“Ey kavmim! Vesikayı getirin belki sıla-i rahim etmek ve kini ortadan kaldırmak için bir yol buluruz.”

Vesikayı getirdiler Hz. Ebû Tâlib onlara şöyle dedi.

“Bu sizin imzaladığınız vesikadır. Bu vesika hiç dokundunuz mu?” Onlar

“Hayır” dediler. Hz. Ebû Tâlib daha sonra şöyle dedi:

²⁹ HAMİDULLAH, İslam Peygamberi, Paragraf, 204

“Allah Teâlâ Resulüne bu vesikanın Allah kelimesi dışında tamamen yok edildiğini vahyetmiştir. Şimdi eğer doğru söylüyorsa ne yapacaksınız?” Onlar,

“Ondan el çekeriz.” dediler. Hz. Ebû Tâlib de

“Eğer o yalan söylemişse o zaman da öldürmek için sizlere teslim ederim.” dedi. Onlar da

“İnsaflı konuştun, iyi dedin” dediler.

Vesikayı açtıklarında **ALLAH** kelimesi dışında tüm yazılanların yok edildiğini gördüler.

Ama buna rağmen inatla,

“Bu yeğenin büyüsüdür.” dediler.

Hz. Ebû Tâlib şöyle dedi:

“O halde niçin biz muhasaraya teslim olalım? Hâlbuki siz buna daha layıksınız.” Hz. Ebû Tâlib daha sonra beraberindekilerle Kâbe perdelerinin içine girdi ve şöyle dedi:

“Allah'ım bize zulmedenlere, bizimle akrabalık ilişkilerini kesenlere ve bizlere layık olmadığımız şeyleri yakıştıranlara karşı bize yardım et.”

Sıkıntılarla geçen ömrü boyunca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı hiç incitici hareketi olmayan Hz. Ebû Tâlib Hakk'a yürümesine yakın bir zamanda, bir gün Kureyş'in eşrafını toplantıya davet ile Hazreti Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin risâletini tasdik ve ona olan muhabbetini tarif eden birçok sözler söyleyerek vasiyet etmiştir. Hz. Ebû Tâlib'in Kureyşliler'e vasiyet olarak söylediği sözler şunlardı:

"Ey Kureyş Topluluğu!

Siz Allah'ın mahlûkatından safî ve hâlissiniz! Arab size müteveccihdir! Cihanın efendisi sizin içinizdedir! Şecaatte son noktaya ulaşan, şeref, şan ve keremi geniş olan zât sizdedir!

Ey Cemâat! Ma'lûmunuz olsun ki, sizler iyilikler ve övünülecek şeylerde Arab'a nasip ve pay bırakmadınız! Hepsine kavuştunuz! Bir şeref yoktur ki siz ona ulaşmamış olasınız! Onun için bütün insanların üzerine fazlınız var! Onların size ihtiyaçları aşikârdır.

Ey Kureyş!

Şu şerefli beyte ta'zîm etmenizi vasiyet ederim. Ona ta'zîmde Allah Teâlâ'nın rızâsı ve maişetinizin kıvamı³⁰ vardır! Akraba ve taallukâtımızla³¹ hüsn-i muaşeret³² ve kardeşlik edin!

Kavim ve kabile ile ünsiyet edin; ünsiyet ömrü uzatır, sayınızı çoğaltır! Azgınlık ve itaatsizliği terk edin! Sizden evvel gelip geçen kavimler bu iki şey sebebiyle helak oldular.

Sizi davet edip çağıran kimseye (Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) icabet ve sâillerin³³ meselelerinin çözümüne gayret

³⁰ **Kıvam:** Tutarlılık, koyuluk, uyum, yoğunluk, katırlık, , bağdaşma

³¹ **Taallûkat:** Hısım ve yakınlar.

³² **Muaşeret:** Birlikte yaşanılanlar. Sünnet dairesinde insanlarla iyi münasebet.

³³ **Sail:** (Sual. den) Dilenci. Fakir. Soran. İsteyen. Akan, seyelan eden.

edin!

Hayat ve ölümün şerefi bu iki şeydedir. Doğru söze ve emâneti yerine vermeye ehemmiyet verin! Havassın³⁴ muhabbeti, avamın³⁵ fiil ve keremi bunlardadır.

Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) 'e yumuşak ve hayır ile muamele etmenizi ayrıca vasiyet ederim!

Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) emindir!

Arab içinde sâdıktır. Bir emirle gelmiştir ki, o emir kalbin kabul edeceği şeydir!

Lisanın inkârı buğz ve inkâr edilmek korkusundandır. Lisan onun getirdiği İslâm dinini inkâr ederse de kalbin kabul edeceğine şüphe yoktur.³⁶

Yemin ederim ki, Arabın fakirlerinin ve etraf memleketler sakinlerinin cümlesinin onun davetini ve sözlerini tasdîk ve kendini tazim edeceklerini ve ölüme onunla beraber gideceklerini sanki görüyorum!

Kureyş'in reisleri hor ve zelîl, haneleri harâb olur; Kureyş'in zayıfları itibar ve nüfuz sahibi olurlar.

Ey Kureyş topluluğu!

Siz Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)

³⁴ **Havas:** Marifet ve yaşayışça üstün olan, üst tabaka

³⁵ **Avam:** Sıradan biri, fakir halk tabakası; okuyup yazması az olan; ilim ve irfanı az, basit yaşayışa sahip kimse.

³⁶ Hz. Ebû Tâlib aleyhisselâm burada kendi durumunu aşikâr ediyor.

için koruyucu, cemaati için hâmi³⁷ olun! Babanızın oğluna yakınlaşın! O'nu cemaatiyle beraber muhafaza edici olun!

Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in yoluna giren kimse âkil ve reşîd; Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in hidâyet dairesine kavuşan bahtiyar ve saîd oldu. Eğer ömrümün müddeti, ecelimin te'hiri³⁸ olaydı, Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) 'den fitne ve belâları ve ona meşakkat veren şeyleri men eder, felâket ve musibetleri kaldırırdım.

Ey Kureş Topluluğu!

Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'den imtina³⁹ ettiğiniz haberdan ve onun emrine tâbi' olur şeylerden ayrılmayınız! Ona itaatte olun; tâ ki irşâd olasınız!"⁴⁰

Hiz. Ebû Tâlib nübüvvetin onuncu yılında Şevval ayının ortasında 80 kûsür yaşındayken Hakk'a yürüdü.

Hiz. Ebû Tâlib'i "Hucun" denilen yerde defn için babası Hiz. Abdülmuttalib'in kabrini açtıkları vakit Hiz. Abdülmuttalib'i kibleye mütevecçihen oturur olduğı halde buldular ve o halde bırakıp, oğlu Hiz. Ebû Tâlib'i yanında boş bul-

³⁷ **Hâmi:** Himâye eden, koruyan

³⁸ **Tehir:** Sonraya bırakmak, ertelemek, geriye bırakma.

³⁹ **İmtinâ:** Çekinme, istememe, imkânsız olma, olmasına imkân bulunmama, akıl dışılık.

⁴⁰ (Eyüb Sabri Paşa), s. 713

nan yere sırladılar.

Hiz. Hatice radiyallâhu anha da 35 gün sonra 65 yaşında aynı kaderi paylaştı. Her ikisinde cenaze namazı farz olmadığı için sadece yıkama işlemi yapıldı.

Hiz. Ebû Tâlib'in gidişi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi çok üzdü. Bu yüzden bu seneye **"HÜZÜN YILI"** olarak adlandırdı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Şu ümmet üzerinde şu günlerde toplanan iki musibetten hangisine en çok yanacağımı bilemiyorum"**⁴¹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem en büyük hamisini ve eşini kaybetmesinden dolayı Kureyşe eziyet etmek hususunda hiç bir engel kalmamıştı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu hususta şöyle buyuruyor: **"Ebû Tâlib hayatta olduğu müddetçe Kureyş bana eziyet edemiyordu."**⁴²

Hiz. Ali kerremallâhü veche babasının mateminde şöyle dedi:

"Ey Ebû Tâlib, ey sığınanların sığınağı, ey rahmet yağmuru, ey karanlıkların nuru. Gerçekten de senin yokluğun, gayretli ve büyük insanları perişan etti. Sen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme iyi bir amca idin."

⁴¹ Yâ'kûbî, II, 35; Taberî, *Târih*, II, 229.

⁴² Kamil-i İbn-i Esir, c.1, s.507, Sire-i İbn-i Hişam, c.2, s.57, Sire-i İbn-i İshak, s.239. Tabakat-i İbn-i Sa'd, c.1, s.124.

EHL-İ BEYT'İN ÖNEM VE DEĞERİNİ ORTAYA KOYAN BAZI RİVAYETLER:⁴³

Ehl-Beyt'in önem ve değerini belirten birçok rivayet vardır. Ancak bu rivayetlerin sıhhati konusunda net bir şey söylemek oldukça güçtür. Zira gerek Şîa gerekse Ehl-i Sünnet kaynaklarında nakledilen rivayetlerden birçoğu hem senet hem de metin yönüyle tenkit edilmektedir. Ancak her türlü tenkide karşı Ehl-i Beyt sevgisinde aşırılıktan bahsetmek Ehl-i sünnet açısından bir noksanlık meydana getirmeyeceği gibi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem karşı vefa borcumuzdur.

Bahauddin el-Âmilî (d:H: 953/1546- hyt H.1030/1623) dedi ki:

“Eğer Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ehlini sevmek Rafizî olmaksa, bütün ins ve cin şahit olsun ki ben Rafizî'yim”⁴⁴.

⁴³ (VAROL, 1990), s. 130-131

⁴⁴ Ebû'l-Abbas Şihabü'd-dîn Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Hafâcî, Rayhânetu'l-Elibbâ ve Zehrati'l-Hayatu'd-Dünya, (Thk. Abdulfettah Muhammed Hulvî), Kahire, 1967, I, 208

Bazı rivayetleri şunlardır.

"Sizi nimetleriyle rızıklandığından dolayı Allah'ı seviniz.

Allah'ı sevdiğinizden dolayı beni, beni sevdiğinizden dolayı da Ehl-i Beyt'imi seviniz" ⁴⁵

"Hiçbir kimse, beni kendisinden daha fazla sevmediği müddetçe gerçek iman sahibi olamaz. Böylece ehlimi de kendi ehlinden, beni de kendinden daha çok sever". ⁴⁶

"Çocuklarınızı üç hasletle terbiye ediniz. Bunlar, peygamber sevgisi Ehl-i Beyt sevgisi ve Kur'an Öğretimi" ⁴⁷

"Âl-i Muhammed ilmin kaynağı ve rahmetin aslıdır" ⁴⁸

"Rasûlullah'ın akrabalarından birisi gelince Kureyş'den olan insanlar sözlerini kesiyorlar ve yüzlerini ekşitiyorlardı. Bu durum Rasûlullah'a haber verilince, çok kızdı, yüzü kızardı, alnı terledi ve şöyle dedi: Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki akrabalarımı, Allah ve Rasûlü için sevmeyen kim senin kalbine iman girmez". ⁴⁹

"Bana nesebim ve yakınlarım hususunda eziyet eden kavme ne oluyor? Dikkat edin, nesebime ve yakınlarıma eziyet eden bana, bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş

⁴⁵ Hâkim, Müstedrek, IH/150; Mübarekfûrî, X/292.

⁴⁶ Heytemî, II/495.

⁴⁷ Heytemî, II/496.

⁴⁸ Belâzürî, Ensâb, II/385.

⁴⁹ Muhibbüddin et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 9; Hâkim, Müstedrek, IV/75.

olur".⁵⁰

"Yemen Seferi dönüşü Hz.Ali kerremallâhü vecheyi Rasûlullah'a şikayet etmişlerdi. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

"Bana eziyet ettiniz" dedi. Onlar; **"Sana eziyet etmekten Allah'a sığınırız Ya Rasûlallah"** deyince;

"Kim Ali'ye eziyet ederse bana eziyet etmiş olur" buyurdu.⁵¹

"Kim Allah'ı severse Kur'an-ı sever, kim Kur'an'ı severse beni sever, kimde beni severse Ashâb'ımı ve akrabalarımı sever"⁵²

"Biz Ehl-i Beyt'i ancak mü'min olanlar sever, şakî ve münafık olanlar sevmez"⁵³

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, biz Ehl-i Beyt'e ancak cehenneme girecek olanlar buğzeder".⁵⁴

"Kim Ehl-i Beyt'e buğzederse münafıktır".⁵⁵

"İtretime buğzedenlere karşı Allah'ın gazabı şiddetli olur".⁵⁶

"Ehl-i Beyt'im sizin için Nuh'un gemisi gibidir. Kim ona binerse kurtulur, kim de ondan geri kalırsa helak olur"⁵⁷

⁵⁰ Heytemî, II/497.

⁵¹ İbn Hanbel, Müsned, III/483.

⁵² Heytemî, II/499.

⁵³ Muhibbüddin et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 18.

⁵⁴ Hâkim, Müstedrek, IV/252.

⁵⁵ Muhibbüddin et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 18.

⁵⁶ Heytemî, II/543.

⁵⁷ Hâkim, Müstedrek, III/151; Fîrûzâbâdî, Fedâilü'l-Hamse, II/64 vd; Leknevî, Seyyid Hâmid Hüseyin,

"Kıyamet gününde ilk olarak Ehl-i Beyt'ime şefaata edeceğim, ondan sonra yakınlarıma ve Kureyş'e, sonra Ensâr'a, sonra Yemen ehlin-den iman edenlere, sonra diğer Araplara, sonra da Arap olmayanlara. Kime önce şefaata etmişsem, o daha faziletlidir".⁵⁸

"Sizin en hayırlınız benden sonra ehlime en hayırlı olanınızdır".⁵⁹

"Rabbim'den, evlendiğim eşlerimin Cennette benimle birlikte olmalarını istedim, bunu bana verdi".⁶⁰

"Kim beni, Hasan ve Hüseyin'i, onların babasını ve annesini severse kıyamet günü ben onunla birlikte olurum".⁶¹

"Yıldızlar yeryüzündekiler için birer emandırlar, Ehl-Beyt'im ise, ihtilaflara karşı ümmet için birer emandırlar".⁶² "Benim nesebim ve sebebim hariç tüm neseb ve sebepler kıyamet gününde kesilecektir".⁶³

Abekâtü'l-Envâr fî Bmmeti'l-Ethâr, Tahran, 1401 h., s.21 vd; Semavî, 189 vd.

⁵⁸ İbn Hanbel, Müsnedü Ehli'l-Beyt, 7.

⁵⁹ Hâkim, Müstedrek, III/311

⁶⁰ Hâkim, Müstedrek, III/137; Heytemî, II/544.

⁶¹ Tirmizi, Menâkıb, 21.

⁶² Fîrûzâbâdî, Fedâilü'l-Hamse, II/67; Leknevî, 169.

⁶³ Fîrûzâbâdî, Fedâilü'l-Hamse, II/69 vd; İbn Hanbel, Müsnedü Ehli'l-Beyt, II.

HZ. EBÛ TÂLİB GERÇEĞİ

1400 yıldır hakkında küfür ithamından kurtulamayan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in amcası hakkında vicdanımıza rahatsızlık veren yargılardan arınıldığında birçok şeyin yerine oturmadığı görülecektir. Bu nedenle İslâm'ın en zayıf döneminde bütün sıkıntılara göğüs geren Hz. Ebû Tâlib'in manevi şahsını yaralayan bu durumu düzeltmemiz lazımdır. Hz. Ebû Tâlib hakkında doğruyu görmemiz, bazı şeyleri hatırlamamız gerekmektedir. Zamanımıza kadar işlenmiş bu hatalı düşüncenin silinmesi hakkında üzerimize büyük vazifeler düşmektedir.

Hz. Ebû Tâlib'in imanı konusundaki gizliliğin belki en büyük gerekçesi Allah Teâlâ'nın Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi korumasındaki ahvalin uygulamasının tezahürüdür. Eğer nübüvvetin ilk on yılında bu türlü hareket edilmese idi, sonuçları daha vahim olacak olaylar çıkabilirdi. Çünkü Hz. Ebû Tâlib Kureyş içerisinde, kendisine itaat edilen büyük bir reisti. Allah Teâlâ onun kalbine şer'î olmayan fıtrî bir sevgi koydu diyenler bulunur. Eğer Hz. Ebû Tâlib zahiren müslüman olduğunu açıklasaydı,

müşrikler saldırılarında cüretkâr olurlardı. Fakat Hz. Ebû Tâlib'le onlar arasında küfür müşterekliği olunca, ona karşı heybet duydular ve ona hürmet gösterdiler.

Onun hakkında Hz. Ali kerremallâhü veche Efendimiz Divan-i Ali'sinde buyurdu ki;

***Ben Aliyim İbn-i Abdülmuttalib âlî-neseb
Biz be-hakk-ı Kâbe evlâyüz kitaba bâ-edeb***

“Ben, nesebi yüksek ve temiz olan Abdülmuttalib'in oğlu Ali'yim. Allah'ın evi olan Kâbe'ye yemin ederim ki biz, kitaplarda öncelikle anılmışızdır.”⁶⁴

***Farh buldu anın fevti ile kavmi Kureyş'in
Cihanda görmedim bir kes ki ola bunda muhalled***

“Kureyş kabilesi, Ebû Tâlib'in ölümüyle sevinç ve neşe duydu. Oysaki dünyada hiç kimenin baki kaldığı görülmemiştir. Bugün onun ölümüne sevinenler, yarın kendileri de öleceklerdir.”⁶⁵

***Ey Ebû Tâlib penâh-i müstecir olmuş idin
Teşne dil-sîr idi mahzunlar dahi mesrur hem***

“Ebû Talip, kurtuluş talep edenlerin koruyucusu, yağmura hasret kimseler için bereketli

⁶⁴ (Hz. Ali, 1981),s. 158

⁶⁵ (Hz. Ali, 1981) ,s. 236

bir yer ve karanlıkta kalanlar için bir nûr idi.”⁶⁶

***Rihletin şimdi gayûrânı perişan eyledi
Sen Cenâb-ı Mustafâ'ya olmuş idin hayr-i
amm***

“Senin yokluğun, gayret ve himmet sahibi kimseler için bir yıkım oldu. Sen Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem)'nın en hayırlı amcası idin.”⁶⁷

Eğer Hz. Ebû Tâlib küfür üzere olsa idi, Hz. Ali kerremallâhü veche bu ifadeleri kullanır mıydı?

[Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in **"Babamdan sonra babam"** dedikleri ve kendilerine yapılan bütün tecavüzlere kendisini siper yapan, malı ile canı ile hizmet eden Kureyş'in ulusu, Hâşimîlerin büyüklerinden ve en hatırı sayılanlarından bir zât olan Hz. Ebû

⁶⁶ (Hz. Ali, 1981), s. 579

⁶⁷ Bir görüşe göre Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in on iki amcası vardı. Bunlardan **Hazret-i Hamza aleyhisselâm**, nübüvvetin ilânından altı yıl sonra müslüman olmuş, **Hazret-i Abbas aleyhisselâm** ise on iki yıl sonra İslâm'a girmiştir.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Hz. Ebû Tâlib hem babasından ve hem de anasından öz olarak doğmuştur. Diğerlerinin baba ve anneleri farklıdır. Onun için Hz. Ali kerremallâhü veche bu deyimini kullanmıştır. Hazret-i Abbas'ın İslâmı izhar etmesi Hz. Ebû Tâlib'in Hakk'a yürümesinden iki yıl sonradır.

Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi çok severdi. Cenâb-ı Nebi de kendilerine çok hürmet ederlerdi.

“Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en iyisidir.”⁶⁸

Hız. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme herhangi bir kötülük veya suikastta bulunmak isteyeceklerle karşı bir koruma tedbiri olmak üzere, her gece, yatağa yatılacağı zaman, herkesin gözü önünde, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yatağına yatmasını söyler; halk uykuya dalınca da, oğullarından veya kardeşlerinden ya da amcaoğullarından birisine, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine yatağına yatmasını emreder. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme de onun yatağında uyumasını söylerdi.⁶⁹

Kureyş'in ileri gelenlerinin bütün tecavüzlerini önlemiş, İslâm'ın teessüsünde en büyük hizmeti göstermiş, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi

"Ben sağ iken sana bir şey yapamayacaklar, Allah'ın emirlerini istediğin gibi tebliğ et" diye teselli etmiş, müşrikinin boykotuna üç sene göğüs germiş, Fahr-i Âlem'in etrafında pervane gibi dönmüş, hâli ile efâli ile mükellef

⁶⁸ Enfal, 30

⁶⁹ (KÖKSAL), c.2, s. 84.

cümleleri ile Dîn-i Celîl-i İslâmı tasdik etmiş, gözbebeği gibi olan oğlu Hz. Ali'sine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın sözünün haricine çıkmamasını daima emretmiş ve

"Onun götürdüğü yol saâdet yoludur" diye tavsiye etmiş, kendisini ziyarete gelenlere, Hazret-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme iman etmelerini, O'nun dininin Hak din olduğunu daima söylemiştir. Ancak o günkü Kureyş'in ileri gelenlerine karşı zahiri lisan ile İslâm olduğunu belli etmemiştir.

Esasen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın amcası Hz. Ebû Tâlib zahiri lisan ile İslâmiyyetini izhâr etmiş olsaydı; Hazret-i Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın artık Mekke'de oturmak imkânı kalmayacak idi. Nitekim Hz. Ebû Tâlib, âlem-i Cemâl'e teşrif etdikden sonra Kureyş'in ileri gelenleri, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı ezalarını daha da şiddetlendirmişler, Beşeriyyetin Fahr-i Ebedîsine yollarda tecavüzlere başlamışlar, üzerine topraklar serpmişler, çirkinlikler yapmışlardır.

Bu konuya şunu örnek verebiliriz.

Niyâzî-i Mısırî kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin bir zaman oğlu Ali Çelebi hakkında cami kürsüsünden söylediği sözleri buna örnek verebiliriz.

Rakım Efendi, Şeyhi Muhammed Mevlevî Efendi'den dinlediği hadiseyi şöyle anlatıyor?

"Hazret-i şeyh Mısırî Efendi, daha önce oğlu Ali Efendi hakkında herhangi bir olumsuz şey söylemediği halde bir gün hankahda kürside va'z ederken birden

*“Bu ana dek benim sözlerimi hilafa haml etmeyip tasdik ve tahkik eyleyen dostlarım ve dervişlerim şeksiz ve şüphesiz, riyasız malumunuz olsun ki bu vakte dek benim oğlum i'tikad eylediğiniz **Ali benim oğlum değildir. Benden değildir.** Her kimse ki beni ister ve sever böylece bilsin bugüne dek ayan u beyan etmemiş idim lakin vaki olan hal bu olduğundan şüphe etmeyiniz”*

Anlamında sözler söylemişler. Bu konuşmayı duyanlar acaba bu da önceleri gelen cezbeli konuşmalardan biri midir, şeklinde düşünürler. Daha sonra Mehmed Dede Mısırî ile yalnız kaldığında bu konuşmanın anlamını sorduğunda Mısırî'nin verdiği cevap çok farklıdır.

“Benim oğlum Şeyh Ali gözümün nuru sulbümünden oğlumdur. Lakin senin dahi malumundur, taraf-ı hilafımızda çok günler ki zorba sahipleri hile ve tuzaklarından korumak için yardım etmek ve gençliğine itina idip her zaman bahsedilen husumet ve sahtekârların ilave ve iftira yapacakları düşmanlık ve buğz ve kin ve şeytanî intikam kasd edenlere tedbirli olmak Allah Teâlâ'nın yardımıyla biz hayatta oldukça ne bana ne evlat ve ailemize açıkça zarar ve kedere kadir olur değildirler. Fakat benim vefatımdan sonra onlara zarar vermelerinden korktuğum için böyle bir şey yapıp onlara gelebilecek tehlikeyi önlemek istedim” diye ifade ediyor.⁷⁰

Bu nedenle Hz. Ebû Tâlib siyasî ve içtimaî

⁷⁰ (KARA, 1997), s.XXV

olarak cahilâne hareketlere karşı göğüs gererken imanını açıklamaktansa gizli tutmayı daha uygun görmüştür.

H. Ebû Tâlib Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi korumaları için H. Abbâs'a ve bütün Kureyş'e ismarladığı zaman söylediği şu sözler, onun imanını ilândan başka bir şey olmadığını ispat etmiştir:

"Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) 'in getirdiği İslâm dini kalbin kabul edeceği bir şeydir. Kendisi kat'iyyen yalan söylememiştir ve söylemez.

O'nu inkâr etse etse ancak lisân edebilir. Ve ben yakînen görüyorum ki Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'i tanımayan başlar zelîl ve hakîr olacaklardır."

İman, haddi zatında bir keyfiyeti maneviye olduğuna göre, H. Ebû Tâlib'in bu kadar parlak, bu kadar samimî cümleleri, hâlâ O'nun imanına delâlet etmez mi acaba?

Hal böyle iken yani bütün Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sülalesi, H. Ebû Tâlib'in iman ile gittiğine inanmış oldukları ve hâdiseler de onun, Rasûlullah'a karşı olan vefasını, fedakârlığını ve imanını ispat ettiği halde; işin hakikatine iyi bir nazarla bakamayanlar, H. Ebû Tâlib'in hâşâ küfrüne inanmışlardır. Bu, çok acı bir durumdur. Sonra bunlar: **'Ehl-i Sünnet de onun küfrünü söylerler"** derler, Ehl-i Sünnete de iftira ederler.

H. Ebû Tâlib'in ölüm anı gelince, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem yanına geldi. Başucunda Ebû Cehil ile Abdullah İbnu Ebi Umeyye

İbni'l-Muğîre'yi buldu.

"Ey Amcacığım! Bir kelimelik Lailahe illallah de! Onunla Allah indinde senin lehine şهادette bulunayım!" dedi. Ebû Cehil ve Abdullah atılarak (Hz. Ebû Tâlib'e):

"Sen Abdumuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" diye müdahale ettiler. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, kelime-i şهادeti ona arz etmeye devam etti. Onlar da kendi sözlerini aynen tekrara devam ettiler. Öyle ki bu hal Hz. Ebû Tâlib'in son söz olarak, onlara:

"Ben Abdumuttalib'in dini üzereyim!" demesine kadar devam etti.⁷¹ Bu ara bazı söz-

⁷¹ Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dedesi Hz. Abdumuttalib; Fil Vak'asından sekiz yıl sonra ölüm döşegine düştü ki o zaman kendisi seksen iki yaşında, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de sekiz yaşında bulunuyordu. Hz. Abdumuttalib Dede, Hakk'a anlayınca, kızlarını başına topladı. Onlara:

"Vefatımdan sonra, hakkımda söyleyeceğiniz mersiyeleri, ölmeden, bir dinleyeyim bakayım!" dedi.

Bunun üzerine, kızları, söyledikleri birer şiirle babalarına ağıt yaktılar.

Yakıp dinlettikleri ağıtlarda onun üstün soylu, güçlü, boylu boslu, açık alınlı, güzel yüzlü, doğru sözlü, iyi huylu, cesaretli, adaletli, cömert, iyiliksever, saygıya ve boyun eğilmeye değer, şerefli, şanlı, her fazilet kendisinde toplanan, boşluğu doldurulamayacak olan, temelli kalmak şeref ve şanla olacak olsa kendisi dünyada temelli kalabilecek olan bir zât olduğunu dile getirdiler.

Hz. Abdumuttalib dünyasını değişince,

Kureyşliler onun cesedini, hürmeten su ile ve sidr ağacının yaprağı ile yıkadılar ki, o zamana kadar Kureyşlilerden hiçbir kimsenin ölüsü sidrle yıkanmış değildi.

Kendisi; kefen olarak, Yemen hüllesinden, bin miskal altın değerinde iki kat hülleyle sarıldı. Kefenine de, misk sürüldü.

Kureyşîler, besledikleri derin sevgi ve saygılarından dolayı, onun cenazesini günlerce eller üzerinde taşıdılar.

Hz. Abdulmuttalib; Hacun kabristanına, dedelerinden Kusayy'ın yanında sırlandı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem; dedesinin cenazesini, Hacun kabristanına kadar, ağlayarak takip etti.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dadısı Ümmü Eymen Bereke:

"O gün, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi gördüm. Abdulmuttalib'in tabutunun arkasından ağlıyordu!" demiştir.

"Abdulmuttalib'in Hakk'a yürüyünce hatırlatabiliyor musunuz?" diye sorulduğu zaman, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de:

"Evet! O zaman ben sekiz yaşlarında idim!" buyurmuştur.

Hız, Abdulmuttalib'in arkasından ağlandığı kadar, hiç kimseye ağlanmamıştır.

Mekke çarşısı onun ölümünden dolayı günlerce açılmamış, kapalı tutulmuştur.

Kureyşîler; Ka'bb. Lüeyy'e tazimlerinden dolayı, onun ölüm tarihini, Fil yılına kadar, tarih başlangıcı edinmişlerdi.

Sonra da, Abdulmuttalib'in ölümünü tarih edindiler.

Kureyşîler, Abdulmuttalib'e **"İkinci İbrahim"** der-

lerdi.

Kendisi ahirete, ahiret ceza ve mükâfatına inanır; **"Vallahi, şu dünyanın arkasında bir dünya daha vardır ki, iyilik edenler orada iyiliklerinin mükâfatını görecekler, kötülük edenler de orada kötülüklerinin cezasını çekeceklerdir!"** derdi.

Beytullah'ı çok çok tavaf eder, Haram olan ayların dokunulmazlığını son derecede gözetir, hac mevsiminde hacılara mallarının en iyisinden infakta bulunurdu. Konukları ağırlardı.

Dağ başlarında da, vahşi hayvanların, kurtların, kuşların karınlarını doyururdu. Kaybolan Zemzem kuyusunu ortaya çıkardıktan sonra, kuyunun başına yaptığı havuza Zemzem doldurup, Mekke halkına ve hacılara Zemzem suyu içirirdi. Ayrıca, develerinin sütünü balla karıştırarak hacılara ikram ettiği gibi, kuru üzüm satın alıp Zemzemle hoşaf yaparak içirdiği de olurdu. Hz. Abdulmuttalib, Kureyşîlerin hâkimlerindendi.

İçki içmezdi.

İçkiyi ve zinayı yasaklamıştı.

Zina yapanı, kamçılatacak cezalandırırdı.

Oğullarına, ahlâkî faziletleri emir ve tavsiye ederdi. ((KÖKSAL), 1/70-72)

Hız. AbdülmütTâlib'in Rüyası:

Ebû Nuaym, Abdullah bin Ebû'l-Cehm'in oğlu Ebû Bekir'den şöyle nakleder:

"Ben Ebû Tâlib'in, babası AbdülmütTâlib'den naklen şöyle dediğini duydum:

"Ben, Kâbe'nin Altınoluk tarafında uyumakta iken korkunç bir rüyâ gördüm. Büyük bir ürperti ile uyandım ve Kureyş'in kadın kâhinine giderek gördüğüm rüyayı anlattım. Dedim ki: "Rüyamda yerden bir ağacın bittiğini gördüm. Ağaç o kadar bü-

yüktü ki, başı semaya değişiyor, dalları ise doğu ve batıya uzanıyordu... Fakat bu, nurdan bir ağaç idi. Öylesine aşikâr ve büyük bir nur ki, belki güneşin nurundan yetmiş kat daha büyüktü... Bütün Arap ve Acem halkı bu ağaca secde ediyordu ve bu nurdan ağacın büyüklüğü, parlaklığı ve yüksekliği git-tikçe büyüyordu... Bir yanıp bir sönüyordu... Bu sırada Kureyş'ten bir grubun bu ağacın dallarına yapıştığını, diğer bir gurubun ise bu ağacı kesmeye çalıştıklarını görüyordum. Kesmek isteyenler ağaca yaklaştıkları zaman güzellikte bir benzerini görme-diğim bir genç onları yakalıyor, onların belini kırıyor, gözlerini çıkarıp atıyordu... Ben, bu sırada ağa-ca elimi uzattım ise de dokunamadım... **"Acaba bu kime nasip olacak"** dedim. O genç bana dedi ki:

"Nasip, senden önce davranan ve ağaca tutu-nan kimselerindir." Bunun üzerine korku ve ürperti içinde uyandım..."

Rüyamı bu şekilde o kadın kâhine anlattığım zaman, o da ürperdi ve sapsarı kesildi. Bana dedi ki:

"Gördüğün rüya, gerçektir, senin soyundan bir adam gelecek, doğu ve batıya hâkim olacak ve insanlar kendisine itaat edecektir..."

Gördüğü rüyayı, bu şekilde kâhine yordurmuş olan AbdülmütTâlib, oğlu Ebû Tâlib'e demiştir ki:

"Umulur ki yorumda işaret edilen bu adam, sen olursun!" Hz. Ebû Tâlib, babası tarafından gö-rülen ve kendisine aktarılan bu rüyayı, zaman za-man anlatırdı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in nübüvvetini ilân etmesinden sonra da bunu anlatır ve:

"AbdülmütTâlib'in rüyasında gördüğü o ağaç, Allah'a yemin ederim ki, kardeşimin oğlu Muhammed Ebû'l-Kâsım El-Emîn'dir!" derdi. Kendisi-ne derlerdi ki:

leri de fısıldadı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem uzakta olduğu için duyamadı.

Burada Hz. Ebû Tâlib hanif dini üzere olduğunu işaret Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme işaret etmeyi uygun buldu. Müşriklerin galeyana gelmesini istemedi. Çünkü canından çok sevdiği uğruna cehenneme gitmeyi göze aldığı Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi korumak istiyordu. Kim ne derse umurunda değildi. Nübüvvetin bu on senesi içinde sıkıntılara göğüs gerdiğini düşününce bu iftiraya da göğüs germek ona zor gelmiyordu.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem çok

"O halde, hâlâ O'na iman etmeyecek misin?" O da şu karşılığı verirdi:

"Büyüklein beni kınamasından ve bana sövmesinden çekiniyorum!..." (Celaleddin es-Suyuti, Peygamberimizin Mucizeleri ve Büyük Özellikleri, Uysal Kitabevi: 1/83-84)

Hz. Ebû Tâlib'in soruya cevabındaki inceliği iyi fark etmemiz gerekir. Babasının gelecek rasûlü tebşir edişine bağlı olarak oğlu Hz. Ebû Tâlib **"Ben Abdulmuttalib'in dini üzereyim!"** derken imanına işaret etmektedir. Bunun yanında zalimlerin şerrinden Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi koruma niyetini ve iftiralar ile ona verecekleri sıkıntıları da açığa koymaktadır. Çünkü müşrikler onun imanını açıklaması ile cephe almaları kolaylaşacaktı. İnancını açıklamayarak eman hakkını kullanması kolaydı. Hz. Ebû Tâlib, imanını açıkladığında kendiside eman ve himayeye muhtaç olacaktı. Bu bağlamda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme müşriklerin eziyetleri artacaktı. Bunun bu şekilde olacağı Hz. Ebû Tâlib'in Hakk'a yürümesiyle de açığa çıktı.

üzüldü. Çünkü bunca sene onun himayesi vazifesinde yardımcı olmuş ve rahatsızlık duymamıştı. Ancak Hz. Abbas aleyhisselâm, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in üzüldüğünü görünce, O'na:

"Ey kardeşim oğlu! Senin babama arzettiğin kelimeyi onun gerçekten söylediğini işittim" dedi. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemde:

"Ben işitmedim!" cevabını verdi. Hz. Abbas o zaman müslüman olmadığı için sözünü kabul etmedi.⁷²

Yinede kendi nefsinde sıkıntı duyar ve **"Ya saklanmadığı müddetçe senin için istiğfar edeceğim!"** derdi.

Yine Hz. Ebû Tâlib'in Hakk'a yürümesinde Rasûl-i Zîşân ağlayarak ahret merasimini, tevhiz ve tekfinini yapmış, cenazeyi bizzat uğurlarken de:

"Muhterem amcacığım, sen bana karşı sıla-i rahmi yerine getirdin. Benim hakkımda her fedakârlığı yaptın. Allah Teâlâ da seni rahmetiyle karşılasın" diye dua etti.

Allah Teâlâ'nın **"Akraba bile olsalar, onla-**

⁷² İbni Hişam 2/167; İbni İshak. 238; Beyhakî Delâil 2/346; Nihayet'ül İreb 16/278. İmam Zehebi, Tarihu'l-İslam, Cantaş Yayınları: 1/334-342

(Süheylî diyor ki: "Abbas'ın sözünün kabul edilmemesi, onun Müslüman olmazdan önce söylemiş olduğundandır. Şayet o sözü Müslüman olduktan sonra da söylemiş olsaydı kabul edilirdi. Nitekim Cübeyr İbnu Mut'im'in kâfirken dinleyip Müslüman olduktan sonra eda ettiği hadisi kabul edilmiştir.)

rın cehennemlik oldukları ortaya çıktıktan sonra müşrikler hakkında Allah'tan af dilemek ne rasûlüne ve ne de iman edenlere uygun düşmez" ⁷³ ayeti gelince bu konuyu sinesine gömdü. Öyle ki konuşmazdı.

"Abdullah b. Abbâs, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize,

"Yâ Resûlallâh, Ebû Tâlib hakkında umulan düşünceniz nedir?" diye sorunca buyurdu ki;

"Onun hakkında hayrın tamamını rabbimden rica ederim"⁷⁴

Urve b. Zübeyr radiyallâhü anh anlatıyor.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem: **"Amcam ölünceye kadar Kureyşin benden korkusu devam etti"** buyurdu. ⁷⁵

Ehl-i Sünnet, Allah Teâlâ'nın farzlarına boyun kesen, Kur'ân-ı Kerim'i baş tacı yapmakta sevinen, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in sünnetini ihya eden ve hâtır-ı Muhammedi'yi hoşnut etmeklik kudretine mâlik olan kimseye denir. Demek ki Ehl-i Sünnet olmak, ancak Fahr-i Âlem'in sevgili ulu babasının, şefkatli annesinin ve muhterem amcalarının küfr ile gittiğini iddia etmek manasına gelmiyordur. ⁷⁶

⁷³ Tevbe, 113

⁷⁴ Bu Hadîs-i şerifi İbni Sa'd ile İbni Asâkir nakletmişlerdir.

⁷⁵ İbni İshak Sire 238; Beyhakî Delâil 2/349

⁷⁶ Bkz: (YEŞİL, 2007)

HZ. EBÛ TÂLİB'İN HAKKINDAKİ İTHAMLARDAN BAZILARI

1- [Hz. Ebû Tâlib'in, bir keresinde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Kavmin senin hakkında ne düzenler kuruyor biliyor musun?" diye sorduğunu, O ise:

"Evet, bana büyü yapmak, beni öldürmek ve beni yurdumdan çıkarmak istiyorlar" şeklinde cevap verdiğini, bunun üzerine Hz. Ebû Tâlib'in:

"Bunu sana kim haber verdi?" sorusuna da

"Rabbim haber verdi." dediğini, Hz. Ebû Tâlib'in:

"Senin o Rabbin ne güzel Rab imiş, ona hayır tavsiye et." sözüne, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Ben mi O'na hayır tavsiye edeceğim, hayır! Tam tersine O bana hayır tavsiye eder" buyurduğunu ve bunun üzerine ilgili ayetin nazil olduğunu nakletmiştir.]

(Taberî, Ubeyd b. Umeyr'e dayandırdığı bir Rivâyet) İbn-i Kesîr, yukarıda zikrettiğimiz rivayeti eleştirmiş ve bu rivayette Hz. Ebû Tâlib'in zikredilmesi ve ayeti kerimenin sanki hicretten önce nazil olduğu zehabının verilmesinin garip,

hatta münker olduğunu söylemiştir. Zira Enfâl Suresi bütünüyle Medenîdir ve Medine'de nazil olmuştur. İçinde Mekkî ayet veya ayetler yoktur. Öte yandan Hz. Ebû Tâlib, Dâru'n-Nedve'de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in öldürülmesi kararı alınması ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme hicret izni verilmesinden üç sene önce vefat etmiş olup bu hâdise ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme, Mekke müşriklerinin onun hakkında ne düzenler kurdukları haber verilmiştir, ama bunu haber veren sahih rivayetlere göre Cibril'dir ve bu haberle birlikte hicret iznini de getirmiştir. Bu ayeti kerime ise daha sonra Medine-i Münevvere'de, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme Allah Teâlâ'nın kendisine geçmiş nimetlerini hatırlatma sadedinde indirilmiştir.⁷⁷

2- Müseyyeb İbnu'l-Hazn anlatıyor: "Ebû Tâlib'in ölüm anı gelince, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem yanına geldi. Başucunda Ebû Cehil ile Abdullah İbnu Ebi Umeyye İbni'l-Muğîre'yi buldu.

"Ey Amcacığım! Bir kelimelik Lailahe illallah de! Onunla Allah indinde senin lehine şهادette bulunayım!" dedi. Ebû Cehil ve Abdullah atılarak (Hz. Ebû Tâlib'e):

⁷⁷ (Çetiner, Bedrettin, Kur'ân Ayetlerinin İniş Sebepleri, Çağrı, İstanbul 2002, I, 418. Taberî ve İbn-i Kesîr'den naklen.)

"Sen Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" diye müdahale ettiler. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, (kelime-i şهادeti) ona arz etmeye devam etti. Onlar da kendi sözlerini aynen tekrara devam ettiler. Öyle ki bu hal Hz. Ebû Tâlib'in son söz olarak, onlara:

"Ben Abdulmuttalib'in dini üzereyim!" demesine kadar devam etti. Ebû Tâlib Lâ ilâhe illâallah demekten kaçınmıştı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Yasaklanmadığı müddetçe senin için istiğfar edeceğim!" dedi. Bunun üzerine aziz ve celil olan Allah şu vahyi indirdi. (Mealen):

"Akraba bile olsalar, onların cehennemlik oldukları ortaya çıktıktan sonra müşrikler hakkında Allah'tan af dilemek ne nebiye ve ne de iman edenlere uygun düşmez" (Tevbe 113).

Allah Teâlâ şu ayeti de Ebû Tâlib hakkında indirmiştir. (Mealen):

"Sen, sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin. Ancak Allah dilediğine hidayet verir. Doğru yolda olanları en iyi bilen de O'dur" (Kasas, 56).⁷⁸

[Bu hadisin son râvisi el-Müseyyeb'tir. Bu zat, ancak Mekke fethinde babasıyla birlikte Müslüman olmuştur. Bu husus, bütün Tabakat kitaplarında yazılıdır. Yani bu hadisi rivayet

⁷⁸ Buharî, Menâkıbu'l-Ensar 40, Cenaiz 81, Tefsir, Beraet 16, Kasas 1, Eyman 19; Müslim, İman 39, (34); Nesâî, Cenaiz 102, (4, 90, 91)

eden el-Müseyyeb, olayın vukuu sırasında Müslüman değildir.

Ayrıca el-Müseyyeb de bunu babasından rivayet etmektedir ve hadisten de anlaşıldığına göre, babası, bu olayın görgü şahidi değildir. O halde bu olayı kimden dinlemiş olabilir? Elbette ki, Ebû Cehil veya onun yanındaki müşrikten dinlemiş olabilir.

Sonuç olarak, bu hadiste farkında olunmaması, Hz. Ebû Tâlib'in küfrüne, Ebû Cehl'in şahitliği ile hükmedilmiş olur.

Buharı ve diğerlerinin zikrettiği bu hadisin sahih olduğunu savunmak bağlamında bu hadis senedinin mürsel ⁷⁹ olup son ravisinin zik-

⁷⁹ MÜRSEL HADİS

Tabîinden birinin senedinde sahabeyî zikretmeksizin doğrudan doğruya Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem adını anarak rivayet ettiği hadis.

Zayıf hadîs kısımlarından biridir. Muhaddislere ve usul âlimlerine göre ayrı ayrı tarifi yapılmıştır.

Muhaddislerin genel tarifine göre mürsel hadis, isnâdında sahabî râvisi düşmüş olan hadistir. Tabiun neslinden birisinin hadis aldığı sahabî ravînin adını anmadan, onu atlayarak doğrudan doğruya "Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki..." diyerek rivâyet ettikleri hadislerle "**mürsel**" denilmiştir. Usul âlimleri kelimenin sözlük anlamını ele alarak, onunla "munkatı", hattâ "mu'dal" arasında hiç bir ayırım yapmazlar (Suyûtî, Tedrîbu'r-Râvî, Nev. Abdulvehhab Abdullatif, Medine, 1972, s. 196).

Hadis âlimlerinden Hatîb el-Bağdâdî de mürsel hadisin tarifinde usul âlimlerinin görüşünü paylaş-

maktadır (Hatib el-Bağdadî, el-Kifâye fi İlmi'r-Rivâye, Nşr. Ahmed Ömer Hâşim, Beyrut, 1985 s. 423).

Muhaddisler "mürsel" lafzını Tabiun'un Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivayet ettikleri hadislerle tahsis etmişlerdir. Fukaha ve usulcüler ise, bunu daha genel anlamda kullanarak munkatı hadisleri de bu kapsama almışlardır (Talat Koçyiğit, Hadis İstılahları, Ankara 1980,s. 292).

Mürsel hadisin zayıf sayılmasının sebebi, senedinin muttasıl olmayışıdır.

"Mürsel" adını alışının sebebi de, ravisinin onu Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden dinlemiş olan sahabîyi söylemeden doğrudan doğruya Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme bağlamasıdır (el-Emîr es-San'ânî, Tavzihu'l-Efkâr (Nşr. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Kahire, 1366, s. 284).

Mürselin dinde hüccet olmadığını "hadis hafız ve münekkidler ittifakla belirtmişlerdir (İbn Kesîr, İhtisâru Ulûmi'l-Hadîs, Kahire 1951, s. 52). İmam Nevevî diyor ki: **"Hadisçilerin çoğunluğu, birçok fukaha ve usulcüler nazarında mürsel, zayıftır ve delil gösterilemez"**. İmam Şafiî de aynı görüştedir (Suyutî, a.g.e., s.198). İmam Müslim de, Sahîh'inin mukaddimesinde **"Rivâyetlerden mürsel, bize ve haberlere vakıf kimselere göre delil değildir"** demektedir (Müslim, Sahih, Mukaddime, Nşr. Fuad Abdalbaki, İA. Ter. s. I, 30).

Âlimlerin birçoğu Sahabenin mürselini zayıf görmeyerek onunla amel etmektedirler. Zira Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden aldığında şüphe edilmeyen diğer bir sahabîden dinlemiştir ve bu sahabînin senedden düşmüş olması hadise zarar vermez. Nitekim sahabînin halini bilmemek de hadisi zayıflatmaz. Zîra onun Rasûlullah sallallâhü

aleyhi ve sellemi görmüş olması, adaleti için yeterli bir sebeptir. (Subhî es-Salih, Hadis İlimleri, trc. M. Yaşar Kandemir, Ankara 1980, s. 138).

Sahihayn'da sayılamayacak kadar Sahabe mürseli vardır. Çünkü onların rivayetlerinin çoğu yine sahabe'dendir. Sahabe'nin hepsi de udûldür. Onların sahabî olmayandan rivayeti ise nadirdir. Böyle bir rivayetin meydana gelmesi halinde ise onu kimden aldıklarını açıklarlar. Şurası muhakkak ki, sahabenin tabiinden rivayet ettiklerinin çoğu merfû hadisler olmayıp İsrâiliyyât, bir takım hikayeler ve mevkuf hadislerdir (Suyûtî, a.g.e., s. 199).

İmam Malik, Ebû Hanîfe ve diğer bazı imamlar, hadisin, mahrecinin bilinmesi ve müsned olsun mürsel olsun başka bir yönden rivâyet edilmesiyle sahih olacağını ileri sürmüşlerdir. Aynı şekilde, genellikle mürseli zayıf hadislerden sayan İmam Şâfiî'de bu şartlarla Saîd b. Müseyyib'in mürsellerini almakta tereddüd göstermemiş ve **"İbnu'l-Müseyyib'in mürselleri, bizim görüşümüzde güzeldir"** demiştir (Suyûtî, a.g.e., s. 198).

Mürsel'in bir kaç derecesi vardır. Sırayla;

En çok itibar edileni Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden hadis dinlemiş olan sahabî'nin mürselidir.

Sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden hadis duymayan fakat sadece onu gören Sahâbî'nin mürselidir.

Sonra Muhadram'ın, daha sonra da Saîd b. Müseyyib gibi güvenilir râvilerin mürselidir.

Bunları takiben de Şa'bî ve Mücâhid gibi, Hadis şeyhleri üzerinde titizlikle duranların mürseli gelir.

Bunlardan aşağı derecede bulunan mürsel de Hasanu'l-Basrî gibi herkesten hadis alanların mürselidir.

redilmediğini iddia etmek ise, İslam'a en büyük hizmeti yapmış olan Hz. Ebû Tâlib'i kâfir göstermenin boş bir gayretinden başka bir şey değildir. Zira hadiste olayın görgü şahitleri olarak adları geçen yalnız Ebû Cehil ile yine onun gibi müşrik olan Abdullah b. Ebû Ümeyye'dir; bunların dışında kimseden söz edilmemektedir. Müslüman olan başka bir zatın orada bulunması ihtimali ile el-Müseyyeb'in babasının da, ondan rivayet etmiş olması ihtimali üzerinde hüküm bina etmek ise, ilim ve insaf yolu değildir. Çünkü Hz. Ebû Tâlib'in iman gibi, pek önemli bir mesele şöyle dursun, İslam'da hiçbir hüküm ihtimaller üzerine bina edilemez.

Ayrıca, anılan hadiste olaya bağlı olarak zikredilen ayet, , **“Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek nebiye ve müminle-**

Katâde, Zührî, Humeydu't-Tavi gibi küçük tabiîlerin mürsellerine gelince; bunların rivâyetlerinin çoğu Tabiîndendir (Sehâvî, Fethu'l-Muğîs, Beyrut 1983, I, s. 155).

Mürsel, sika ravilere isnad edilmiş olarak gelirse kuvvet kazanır ve sıhhati aşikâr olur. Bu durumda o hadiste biri mürsellik, diğeri müsnedlik olmak üzere iki hal birleşmiş olur. Böyle olan bir hadisle başka bir müsned tearuz ederse, önceki tercih edilir. Çünkü mürsel olan o hadîs, sonuna kadar muttasıl olan müsned bir hadiste takviye edilmiştir (el-Emîr es-San'anî, Tavzîhu'l-Efkâr, Kahire 1366, I, s. 289).

Sabahaddin YILDIRIM (Şamil İslam Ansiklopedisi)

re yaraşmaz.”⁸⁰ Bu sure ise, Kur’ân-ı Kerim sureleri ile ayetlerinin nüzul tertibi hakkında uzman olan İslam âlimlerinin büyük ekseriyetine göre, Kur’ân-ı Kerim’’den en son nazil olan suredir. Bazı âlimlere göre ise, en son nazil olan sure, Mâide sûresidir; Tevbe sûresi ise, sondan bir önceki son sureden bir önceki suredir. Ve hiçbir âlim de, **Tevbe suresinin herhangi bir ayetinin, Mekke devrine nazil olduğunu söylememiştir.**

Anılan olay ile bağlantılı olarak **“Sen, sevdiğini doğru yola erdirmezsin, ama Allah, dilediğini doğru yola erdirtir. Doğru yola girecekleri en iyi O bilir.”**⁸¹ zikredilen âyeti ise, Mekke devrinde, fakat bu olaydan çok sonra nazil olmuştur.]⁸²

3- Nâciye İbnu Ka'b anlatıyor: "Hz. Ali kerremallâhü veche dedi ki:

"Ebû Tâlib ölünce Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme gelip:

"Dalâlette olan ihtiyar amcan öldü" dedim.

(?) Bana:

"Git babanı göm! Sonra, bana gelinceye kadar hiçbir şey yapma!"⁸³ buyurdular. Ben de gidip gömdüm ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme gelip haber verdim. Bunun üzerine bana yıkanmamı emir buyurdular ve yıkan-

⁸⁰ Tevbe, 113

⁸¹ Kasas, 56

⁸² (AKIN, Ağustos 2007), 200-201

⁸³ **"O zaman, cenaze namazı teşri kılınmamıştı."** (KÖKSAL), 2/124-125.

dım... Sonra bana dua ediverdi [ancak duayı ezberleyemedim]." ⁸⁴

Kütüb-ü Sitte'de geçen Hz. Ali Kerremallâhü vecheye atfedilen hadisin durumunda müşkül durumu vardır.

Çünkü Hz. Ali kerremallâhü veche babasına üzülmemiş, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme **"babam"** değilde **"...ihtiyar amcan"** diyerek kendini aziz edip, efendimizi mahzun ederek İslâm'a izzet mi kazandırdı?

Bütün Kureyş bilirki Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem akrabasına ve insanlara merhametli ve incitici değildir. Kendi elinde yetiştirdiği Hz. Ali kerremallâhü vechenin bu şekilde konuşma ihtimali yok denecek gibidir.

4- Hz. Abbas radiyallâhu anh anlatıyor:

"Ey Allah'ın Resulü dedim, amcana (istiğfarla yardım) dan seni alıkoyan nedir? O seni koruyor, senin için kâfirlere kızıyordu."

"Evet! Dedi. O ateşin sığ bir yerindedir. Eğer ben olmasaydım cehennemın en derin yerinde olacaktı." ⁸⁵

Bu hadis sahih kitaplarda olmasına rağmen zayıflık gösteren müşkül ve şüpheli durumları göstermektedir.

Soruda, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın üzülmüne sebep olacak bir durum vardır. Çünkü

⁸⁴ Ebû Dâvud, Cenaiz 70, (3214); Nesâî, Tahâret 128, (1, 110), Cenâiz 84, (4, 79).

⁸⁵ Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 40, Edeb 115, Rikak 51; Müslim, İman 357, (209)

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem amcasının zahiren imanına insanları şahit tutamadığından, içindeki sıkıntıyı hatırlatacak soruyu sormaktan sahabe (bedevî olmayıp yakın arkadaşları olan kişiler) kaçınırlardı.

Ayrıca, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şefaati cehennemden çıkarmak veya cennette daha yüksek makama yükseltmek içindir. Cehennemde yanacak biri için bu türlü bir şfaat noksanlık ifade eder. Çünkü kurtuluşa vesile olmayan bir durumdur. Tevbe 113⁸⁶ ayetini delil getirenlerin bu türlü şfaatı aynı konuda zikretmeleri de tezat teşkil eder. Her açıdan bu hadis sahih hadis kitaplarda zikredilse bile zayıftır.

⁸⁶ “Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek nebiye ve müminlere yaraşmaz.”

RASÛLÛLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN MERHAMETİ

Allah Teâlâ, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kalbinin mahzun olmasına hiç razı olmamıştır. Dünyevi ve uhrevi ne dileği varsa vermiştir. Onun için risaletinde eziklik duymasını istemezdi. Buna örnek olarak şu hatıraları hatırlamak uygundur.

[Bir gün Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Âişe-i Sıddîka radiyallâhu anhanın evinde oturuyordu. Hazret-i Osman radiyallâhu anh dört deve yükü buğdayı Fahr-i kâinâta hediye ettiler. Hizmetçileri geri gelip dediler ki,

“Yâ efendi, buğdayı Habîb-i Rabbil âlemîn, muhâcirîne verdiler.” Hazret-i Osman radiyallâhu anh dört deve yükü daha buğdayı gönderdi. Onu da Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Ensara dağıttılar. Hazret-i Osman radiyallâhu anh dört deve yükü buğdayı daha gönderdi. Fahr-i Kâinat onu da aileleri arasında taksim edip, evlerine gönderdiler. Getiren hizmetçilere sordular ki,

“Seyyidinize kaç deve yükü buğdayı getirmişlerdi.” Hizmetçiler dediler,

“On iki yük.”

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular.

“Tamamını bize gönderdi. Kendi için bir miktar alıkoymadı.” Mübarek ellerini kaldırıp, buyurdu:

“Yâ Rab! Ben Osman’ın ihsanından aciz oldum. Her kim bana ihsan etti, Ben ona mükâfatını verdim. Fakat Osman’ın mükâfatından acizim Yâ Rab. Sen Osman’a karşılığını ver.”

Derhâl Cebrail aleyhisselâm geldi. Buyurdu,

“Yâ Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ sana selâm eder. Buyurdu ki, Osman’a benden selâm söyle. Söyle ki, biz ondan razı olduk. Onu cennetde Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)’e refik etdik. Arasat hesabını ondan ref’ etdik. Eğer sen ona mükâfatdan âciz isen, biz ona mükâfatdan âciz değiliz.”

Yine bir gün Hazret-i Osman radiyallâhu anh yedi tabağı altın ile doldurup, yedi hizmetçinin eline verdi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme hediye gönderdi. Hizmetçiler, tabakları huzuruna koydular. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki,

“Geri gidin, efendinize selâm götürün.”

Hizmetliler dediler ki:

“Yâ Rasûlallah, efendimiz bizi de tabaklar ile size hibe etmiştir.” Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki,

“Yâ Rabbî! Osman’ı sana havale etdim.”

Hemen Cebrâîl aleyhisselâm geldi dedi ki,

“Allah Teâlâ sana selâm eder ve buyurur ki, Osman’a benden selâm ertir ve de ki,

Huld ve Na'îm Cennetini bu hediyesine karşılık olarak ona bağışladım.”]⁸⁷

Muhakkak bilinmelidir ki: Cenâb-ı Fahr-i Âlemin hiçbir arzusu dergâh-ı Ulûhiyyetde ret olunmamıştır. Bazen Nebi arzusunu değiştirdiği olmuştur ki, o da murâd-ı İlâhî'nin kendi arzusuna daha hoş gelmesinden dolayıdır. Yoksa reddolunmuş değildir.

“Onlar için dile istiğfar et dile etme, onlar için yetmiş kerre istiğfar da etsen Allah onlara hiç de mağfiret edecek değil, böyle, çünkü onlar Allah'ı ve Resulünü tanımadılar, Allah ise öyle baştan çıkmış fasıklar gûruhuna hidayet etmez.” ⁸⁸ ayeti kerimesi nazil olunca, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Ashâbını toplayarak tebessümle şöyle buyurmuşlardır:

“Rabbim beni istiğfar etmekliğim ile etmemekliğim arasında serbest bıraktı. Ben istiğfarı ihtiyar edeceğim.”

“Yetmiş defa da istiğfar etsen mağfiret etmeyeceğim” buyruldu.

“Ben yetmişden fazla edeceğim ve onları mağfiret ettireceğim.”

Binaenaleyh Kitâbullah'ın inceliklerini yine o Kitabın öğretmeni ve tebliğcisi olan Cenâb-ı Nebî bilir.⁸⁹

⁸⁷ (Seyyid Eyyûb bin Sıddîk, 1998), 4. Bâb, menâkıb, 50-51

⁸⁸ Tevbe, 80

⁸⁹ [Hâşimoğulları ve şâir kabilelere mensup birçok Ehl-i Sünnet, Hz. Ebû Tâlib'in ehl-i necattan olduğunu itikad ederler. Halk için Allah Teâlâ huzurunda hüccet ve senet ittihazına uygun olan İmam Sübkî,

[Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Bedir savaşında müşriklerin bozulup kaçmaya başladığı bir hengâmede ashabına Hâşimoğulları ve diğer kabilelerden bazılarının Bedir harbine müşrikler tarafından zorla çıkarıldıklarını bildirerek öldürülmemelerini istemiştir.

Bir rivayette de özellikle amcası Hz. Abbas aleyhisselâm, Tâlib (Hz. Ebû Tâlib'in oğlu), Nevfel ve Ebû Süfyan'ın zorla savaşa çıkarıldığını belirterek, bunların öldürülmemelerini bildirmiştir.⁹⁰ Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu sözünden sonra İslam ordusu içerisinde yer alan Ebû Huzeyfe b. Utbe radiyallâhu anh, bunu duyunca

“Babalarımızı, oğullarımızı, kardeşlerimizi öldüreceğiz de Abbas'ı mı bırakacağız. Allah'a yemin ederim ki ona rastlarsam kılıcımı etine daldıracağım” demiştir. Bu sözler kendine ulaşınca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

İmam Şârânî, İmam Kurtubî gibi muhakkiklerden nakil ve rivayet olunan kavillere göre, **Allah Teâlâ Hz. Ebû Tâlibi diriltti ve Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e iman ettikten sonra Müslüman olduğu halde Hakk'a yürüdü.**

Muhakkik Sühaymî hazretleri -ki, bu rivayetin sahibidir- şeyhinden aldığı bilgiyi haber verdikten sonra **"Ebû Tâlib'in itikadı bu merkezde olup Allah Teâlâ'ya bu itikad ile vâsıl oldu"** demiştir. Buna göre Ebû Tâlib'in azabı dirilmeden önce olması gerekir. Kıyametten murat Ebû Tâlib'in kıyameti olup, o da cesedinden ruhunun çıkmasıdır.] (Eyüb Sabri Paşa), 707

⁹⁰ İbn Sa'd, **Tabakat**, IV, 10.

H. Ömer radiyallâhu anh e dönerek

“Ey Hafs’ın babası! Rasûlullah’ın amcasının yüzüne vurulur mu?” diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir. H. Ömer, Ebû Huzeyfe radiyallâhu anhın münafıklık yaptığını ileri sürerek öldürmek için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden izin istemiştir. Ebû Huzeyfe, daha sonraları sarf ettiği bu sözlerden dolayı pişman olduğu ve bunu ancak şehid olmasının kurtarabileceğini düşündüğü rivayet edilmektedir. Ebû Huzeyfe, Yemame’de şehit düşmüştür.⁹¹

Diğer bir rivayette Ebû Huzeyfe’nin söylediği söz Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme ulaştığında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, ona bu sözü söyleyip söylemediğini sormuş, Ebû Huzeyfe’de babasının amcasının ve kardeşinin öldürüldüğünü görünce dayanamayıp bu sözü sarf ettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

“Senin baban, amcan ve kardeşin bizimle savaşmakta gönüllüydüler. Fakat Hâşimoğulları savaşa zorla çıkarıldılar ” buyurmuştur.⁹²

Nitekim Kureyş ordusu Mekke’den gelirken Hâşimoğulları savaşa katılmayıp Mekke’de kalmış, ordu Mekke’den bir konak mesafede istirahatatta iken Ebû Cehil’in dikkatini çekmiş ve Ebû Cehil, Benî Hâşim’in Mekke’de kalması durumunda Müslümanların zaferinin onlarında zaferi olacağı, eğer kendileri kazanırsa o zaman

⁹¹ İbn Hişam, *Sîre*, II, 281; İbn Sa’d, *Tabakat*, IV, 11.

⁹² İbn Sa’d, *Tabakat*, IV, 11.

da Hâşimoğullarının Mekke'deki kendi çoluk çocuklarından intikam alacaklarını söyleyerek kavmini uyarmış ve geri dönerek Hz. Abbas, Nevfel, Tâlib ve Akil aleyhimüsselâm 'ı zorla getirmişlerdir.⁹³ Hatta müşrikler Hâşimoğulları ndan geri kalan kimselerin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafına geçmesi korkusuyla onları bir çadırdaki toplayıp başlarına nöbetçi dikmişlerdir.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, sadece Hâşimoğullarını değil, Mekke döneminde O'nu destekleyenleri, Mekke'deyken üç yıllık boykotu kırmaya çalışanları ve Müslümanlara yardımcı olan minnet duyduğu kimselerin de öldürülmelerini istememiştir. Amcası Hz. Abbas aleyhisselâm ise yeğenine her zaman desteğini sürdürmüştür. Hatta Hz. Abbas'ın Bedir savaşından veya hicretten önce Müslüman olduğu, fakat kavminden korktuğu için Müslümanlığını gizlediği bildirilmektedir.⁹⁴ Nitekim bunlardan birisi olan Ebû'l-Bahterî de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve ashabının Mekke'deyken Müşriklerin üç yıllık boykotunu kıran müşrik kişidir.⁹⁵ Müslümanlara yardımından dolayı Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, onun da öldürülmesini istememiştir. Savaş esnasında ashaptan Mücezzir b. Ziyad radiyallâhu anh, Ebû'l-Bahterî ile karşılaşmış ve

⁹³ İbn Hişam, *Sîre*, II, 271.

⁹⁴ İbn Sa'd, *Tabakat*, IV, 10, 31.

⁹⁵ İrfan Aycan, "*Ebû'l-Bahterî*", D.İ.A, İstanbul 1994, X, 296.

ona Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem emrini bildirerek teslim olmasını istemiştir. Ebü'l-Bahterî, bir arkadaşına daha eman verilmesi halinde teslim olacağını söylemiş, fakat Müezzir radiyallâhu anh, bu isteğini Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sadece kendisine eman verdiğini belirterek kabul etmemiştir. Bunun üzerine Ebü'l-Bahterî, yaşama isteği uğruna arkadaşını ölüme terk ettiği için Kureyş kadınlarının kendisini ayıplamalarından endişe ederek savaşmaya devam etmiş ve öldürülmüştür.^{96]}⁹⁷

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kendisine ulaşmış iyilikleri hiçbir zaman unutmadığına göre Allah Teâlâ'nın O'nun üzülmelerini istemeyeceğini de bilmek uygundur.

Ebû Cehil gibi en inatçı, en hâin, İslâm'ın en katı düşmanı olan bir adamın oğlu olan İkrime radiyallâhu anh dahi İslâm olunca, ashabının Ebû Cehil'in fenalığını gözlerinin önüne getirerek İkrime'ye manalı manalı bakarlarken:

"Benim hatırım için İkrime'ye babasının küfründen bahsetmeyin, gücüne gider" diye nezâket-i Muhammedî'sini ilân etmiştir.

Sebî'a binti Ebû Leheb⁹⁸ müslüman olup, Medine'ye hicret etmişti. Babası Ebû Leheb'in Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize yaptığı eziyeti bilen bazı sahâbi

⁹⁶ İbn Hişam, *Sîre*, II, 281–282.

⁹⁷ (ÖRENÇ, Haziran–2007), s.41-45

⁹⁸ Sebî'a'nın ismini "Dürre" olarak da rivayet ederler

"Sen Ebû Leheb'in kızı değil misin? Senin için hicret faydalı olur mu?" dediler. Bu sözler Sebî'a'nın gücüne gittiğinden, durumu Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme şikâyet ettiler. Efendimiz hazretleri minbere çıkıp,

"Kim ki benim akrabama eziyet ederse bana eziyet etmiş ve bana eziyet eden Sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine eziyet etmiş olur" mealinde bir belîğ hutbe okuyarak, Sebî'a'ya o sözü söyleyenleri ima yoluyla azarladılar.

Rasûlullâh Efendimiz hazretlerinin, bu hutbesinin mealini te'yîd edecek birçok hadisleri daha vardır. Hatta bir kere

"Benim kabilemden birine ezâ veren bana eziyet eder; ⁹⁹ bana eziyet veren ise Allah'a eziyet eylemiş olur" ve bir defa da

"Ey benim ümmetim! Siz Ölüler sebebiyle dirilere eziyet etmeyiniz" buyurdular.

"Şüphe yok ki, sen sevdiğini hidayete erdiremezsin. Ve Allah dilediğini hidayete erdirir ve o, hidayete erecekleri daha ziyade bindir."¹⁰⁰ âyet-i celîlesinin de inceliğini anlamadan ulu-orta mana vermeye kalkarak hâtır-ı Muhammedi'yi rencide etmişlerdir.

Buradaki incelik şudur:

"Habîbim! Sen istediğini hidayete sevk etmeye çalışma. Fakat elbette hidayete sen sevk edeceksin. Senin şanına kederlenmek sıfatı yakışmaz. Sen te'sîr sıfatının sahibisin.

⁹⁹ Bkz: İbni Asâkir, İmam Taberânî, Beyhakî

¹⁰⁰ Kasas 56

Senin suretinle değil, hakikatinle her arzun olur ve hidayetin membaı sensin. Sen suret-i hissiyyenle değil, suret-i ma'neviyyenle her istediğini yaparsın."

Nitekim Hz. Ömer radiyallâhu anh için

"Yâ Rab! Ömer ile İslâm'ı aziz et" diye

Rasûl-i Zîşân Rabbisine niyaz eder etmez, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem muba- rek başını almaya gelen Hz. Ömer, bir an içinde Nebî'nin potasında eriyerek kesafetini letafete, zulmetini nura inkılâp ettirdi de İslâm'ın hiz- metkârı oldu.

Abdubâki Gölpınarlı ise Kasas, 56. ayetinin Abdimenaf oğlu Numan'ın oğlu Hars hakkında indiğini ve Medine'de nazil olduğunu, hâlbuki Hz. Ebû Tâlib'in Mekke'de öldüğünü ileri sür- mekte, bu hususta Şii literatüründen örnekler ve kaynaklar vermektedir.¹⁰¹

Konunun daha iyi anlaşılması için şu hatıra- lara göz atmakta yerinde olacaktır.

[Hz. Ömer radiyallâhü anh, idarecilikle ilgili konuları İbn-i Abbâs radiyallâhü anh ile görü- şür, zaman zaman bazı düşünce ve kaygılarını paylaşır, fikirlerini sorardı. İşte bir gün Hz. Ömer radiyallâhü anh yalnızken böyle bir at- mosfer içinde düşüncelere dalmış ve sonrasın- da yanına yaklaşan İbn-i Abbâs radiyallâhü anhaya şunu söylemişti:

¹⁰¹ Bkz: Abdubaki GÖLPINARLI, Caferi Mezhebi ve Esasları, Âlû Kaşifi'l-Gıta'nın eserinin önsözü, İstan- bul 2004, s. 24-25.

“Bu müslümanlar kitabı bir, rasülü ve kıblesi birken niçin anlaşmazlığa düşerler ki?”
İbn-i Abbâs radiyallâhü anh da:

“Kur’an bizim (ehl-i beyt) üzerimize indi. Biz onu okuyorduk ve âyetlerin ne şekilde hangi konu üzerine indiğini de biliyorduk. Sonrakiler ise Kur’ân-ı Kerim’i okuyorlar ama âyetlerin iniş sebeplerini bilmediklerinden,¹⁰² sık sık hatalara düşüyorlar.”

Yine bir gün Hz. Ömer Hudeybiye antlaşması öncesi başından geçen bir acı hatırayı İbn-i Abbâs radiyallâhü anh ile paylaşmak istemiş ve şunları anlatmıştır:

“Hudeybiye musalahasındaki durum ilk anda aleyhimize gözüküğünden yapılan antlaşmadan sonra üç defa üst üste Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme bir şeyler sormuştum. Bu sorularımın hiçbirine cevap alamayınca hakkımda beni ikaz edici ayet inmesinden endişe etmiş ve ömür boyu bu yaptığımı pişmanlık duymuştum.”¹⁰³¹⁰⁴

¹⁰² Belâzürî, Ensâb, IV, 52

¹⁰³ Vâkidî, Megâzî, II, 607, 617

¹⁰⁴ (BİLGİN, 2007), s. 34-35

ASHABIN RASÛLÛLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEME SEVGİ VE SAYGISI

[Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Al-lah Teâlâ katındaki değerini kavramış olan Sahabe, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden gelen bütün emir ve talimatları, gereğince yerine getirmeye çalışmışlardır. Kendilerine mükemmel örnek olan ve yol gösteren Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem açtığı bu yola mallarını ve canlarını adayan Sahabe O'nu o kadar saygı ve dikkatle dinlemişlerdir ki, bu esnada

“Öyleki başlarına birer kuş konmuşçasına”¹⁰⁵ bir itina içerisinde bulunmuşlardır. Nitekim en ideal iletişim de anlatanla dinleyenin ortak ideal ve düşüncelere sahip olup aynı arzu ve gaye içinde bulunmaları halinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bir tarafta Kur’ân-ı Kerim’in ifadesiyle kendini helak edercesine çabalayan bir rasûl,¹⁰⁶ diğer tarafta ise hayatını Kur’ân-ı Kerim’in ruhuna uygun hale getiren bu rehberle teslim olmuş Sahabe olunca, iletişimin en ideali yaşanmıştır. Sahabenin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem karşı sevgi, saygı ve

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, IV, 278.

¹⁰⁶ **“Bu söze inanmayanların ardından üzülerken derdeyse kendini mahvedeceksin!”** Kehf, 6

bağlılığına inanmayanlar dahi itiraf etmek durumunda kalmışlardır. Nitekim bu duruma Hudeybiye’de şahit olmuş olan Mekke’nin ileri gelenlerinden Urve b. Mesud, Kureyşe,

“Ey kavmim, Vallahi birçok krallar gördüm, heyet halinde Kayser’e, Kisrâ’ya ve Necaşi’ye gittim. Ama Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)’in ashabının ona tazim ettiği kadar, hiçbir kralın adamlarının tazim ettiğini görmedim”¹⁰⁷

diyerek itiraf etmiştir. Yine aynı şekilde Hudeybiye antlaşmasını yenilemek için Medîne’ye gelen ve olumlu cevap alamayan Ebû Süfyan da Mekke’ye döndüğünde kavmine

“Ben size her birinin kalpleri bir kalbe bağlı olan bir kavimden geldim”¹⁰⁸ diyerek Sahabe-nin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme bağlılığını dile getirmiştir. Bunun gibi Bedir savaşına giderken Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, teker teker gurupların moral ve bağlılığını ölçmek istediğinde Mikdâd b. Amr’ın radiyallâhu anh

“Ya Resulullah! Biz İsrailoğulları’nın Hz. Musa’ya ‘Git, sen ve Rabb’in, ikiniz onlarla çarpışın, biz burada oturalım’ dediği gibi demeyiz. Biz ancak senin yanında, seninle birlikte çarpışırız deriz”¹⁰⁹ demesi ashabın bağlılığını

¹⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, IV, 329–330

¹⁰⁸ Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak b. Hemmâm es-San’ânî, el-Musannef, (tah: Habîburrahman el-A’zamî), I. Baskı, Beyrut 1392/1972, V, 375.

¹⁰⁹ İBN SA’D, Ebû Abdullah Muhammed, et-Tabakatü’l-Kübra, Daru Sadr, Beyrut (t.y), III, 162.

ortaya koymaktadır. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile Sahabe arasında zannedildiği gibi bir resmiyet de söz konusu olmamıştır. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Sahabe'ye fikir ve düşüncelerini açıklamada fazlasıyla serbestlik sağlamış, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile Sahabe arasındaki ilişki Sahabe ile beşer-Resul ilişkisi olarak geçmiştir.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi canından aziz bilen Sahabe, o'na karşı tazimini sergilemek adına zirve noktada tutum ve davranışlar sergilemişlerdir. Hatta öyle ki bazen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, ashabının kendisine karşı saygı da olsa ölçüyü kaçırmamaları yönünde tavrını koymuş, yanlarına gittiğinde Sahabenin ayağa kalkmalarını dahi nehyetmiştir.¹¹⁰ Bundan dolayıdır ki Enes b. Malik radiyallâhu anh,

“Kendileri için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden daha sevimli kimse olmamasına rağmen Sahabe, hoşlanmadığını bildikleri için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi gördüklerinde ayağa kalkmazlardı” demektedir.¹¹¹

Sahabe aynı zamanda Mescidi Nebevi'ye girmeyi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem huzuruna girmek gibi görüp sessizce, edeb ve saygı ile girip çıkmışlardır. Sahabe genelde bu şekilde hareket ederken herhangi bir dalgınlık

¹¹⁰ Ahmed B. Hanbel, V, 256; Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, es-Sünen, Çağrı Yayınları, (y.y), (t.y), Edeb 165.

¹¹¹ Tirmizî, Edeb 13.

sonucu edebe aykırı davranışlar vuku bulduğunda da anında ikaz etmişlerdir. Bir zaman Mescid-i Nebevîde yüksek sesle konuşulması üzerine Hz. Ömer radiyallâhu anh, sesli konuşanların kimler olduğunu sormuş ve kendisine Taif ahalisinden oldukları söylenince de Hz. Ömer

“Eğer siz bu şehir ahalisinden olsaydınız muhakkak canınızı acıttırdım. Siz Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem mescidinde seslerinizi yükseltiyorsunuz öyle mi?!” diyerek onları azarlamış ve bu yaptıkları hareketin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme bir saygısızlık olduğunu dile getirmiştir.¹¹²

Yukarıda Mescidi Nebevide yapılan edebe muhalif hareketlerin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şahsına yapılmış bir saygısızlık olarak addedildiği gibi **ehl-i beytine dil uzatmak, hayatta olanlara hürmette kusur etmek de aynı şekilde saygısızlık sayılmıştır.** Nitekim ehl-i beytin faziletine ve üstünlüğüne temas eden ayetlerin ¹¹³ yanı sıra birçok hadiste de onlara sevgi beslenmesi istenmiş ve bu sevginin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi sevmenin bir gereği olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁴ Bu husustan dolayı Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ailesi ve yakın akrabaları Müslümanlar nezdinde müstesna bir mevkiye sahip

¹¹² Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, el-Câmiu's-Sahîh, Çağrı Yayınları, (y.y), (t.y), Salât 83.

¹¹³ Ahzab, 53; Şûra, 23

¹¹⁴ Ahmed B. Hanbel, VI, 292; Tirmizî, Menakıb 20-30-31; Nesâî, İman 19.

tir.]]¹¹⁵

[Bazı müfessirler “Ey Muhammed! De ki: «Ben bu tebliğime karşı sizden akrabalıkta sevgiden başka hiçbir ücret istemiyorum.» Her kim bir iyilik yaparsa biz onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcıdır, şükürün karşılığını verir.”¹¹⁶ ayet-i kerimesine (risâlet teblîği karşısında, sizden ücret talep etmem; fakat akrabalığı muhafaza etmenizi ve bana muhabbet eylemenizi, sıra-i rahimde bulunmanızı talep ederim) diye mana vermişlerdir.

Kureyş'te hiçbir kabile yoktur ki Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile o kabilenin akrabalık ve hısımlığı olmasın! Sanki ki, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri

"Bana iman etmezseniz, bari size olan akrabalığı muhafaza ediniz de bana cevri eziyet etmeyiniz!" demiştir.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de ise

"Şüphesiz ki Allah'a ve Resulü'ne eziyet verenlere Allah hem dünyada, hem ahirette lânet etmiştir. Onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır."¹¹⁷ ayet-i kerimesinde küfür ve günaha düşerek Allah Teâlâ'ya ve rasûlüne eziyet edenlerin rahmet kapısından kovacağını ve onlara aşağılayıcı azap hazırlandığını zikir ve beyan etmiştir.] (Eyüb Sabri Paşa), 707-709

¹¹⁵ (ÖRENÇ, Haziran-2007), s.7-9

¹¹⁶ Şura, 23

¹¹⁷ (Ahzab, 57)

EBÛ CEHİL'İN PROVAKATÖRLÜĞÜ

Hız. Ebû Tâlib'den sonra Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Kureyşilerin azabından daha çok rahatsız olmuş, hayatı her an tehlikeye girmeye başlamıştı.

Bir defa, Kâbe'de namaz kılarken, Ebû Cehil'in teşviki ile Ebû Muayt oğlu Ukbe, yeni kesilmiş bir devenin bağırsaklarını getirip, secde iken üzerine koymuş, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem başını secdeden kaldıramamıştı. Kızı Hz. Fâtıma aleyhisselâm yetişerek, üzerini temizlemiş, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem namazını bitirdikten sonra etrafında gülüşen müşrikleri işâret ederek üç defa:

"Allah'ım Kureyşten şu zümreyi sana havâle ediyorum" dedikten sonra:

"Ebû Cehil'i, Ebû Muayt oğlu Ukbe'yi, Haccâc oğlu Şu'be'yi, Rabîa'nın oğulları Utbe ve Şeybe'yi, Halef'in oğulları Übeyy ve Ümeyye'yi, sana havâle ediyorum." diye isimlerini birer birer saymıştı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in isimlerini saydığı bu azılı müşriklerin hepsi de Bedir Savaşı'nda katledilip, leşleri Bedir'deki **"Kalîb"** denilen kuyuya

atılmıştır.¹¹⁸

Hazret-i Resulün muhterem evlâdı Hz. Fatıma aleyhisselâm üzerini temizler iken, O Allah Teâlâ'nın sevgilisinin gözleri yaşla dola-

"Yavrum! Amcam Ebû Tâlib'in sağlığında müşrikler bana bu kadar tecâvüz edemezler-di" buyurdular.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, amcası Hz. Ebû Tâlib'in vefatından sonra, günlerce evinden dışarı çıkmadı. Hep evinde oturdu. Pek az dışarı çıktı. Dışarı çıktığı zaman da, Kureyş müşrikleri, Hz. Ebû Tâlib'in sağlığında yapmak isteyip de yapamadıkları hakaret ve işkenceleri, istediklerini yapmaya başladılar.

Nitekim Kureyş müşriklerinin beyinsizlerinden bir beyinsiz Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in önünü kesip başına toprak saçmış, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem başı toza toprağa bulanmış olarak evine girmişti.

Kızlarından birisi hemen kalkıp Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in başındaki tozu toprağı ağlaya ağlaya giderirken, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Kızcağım! Ağlama! Muhakkak ki, Allah senin babanı koruyacak, savunacaktır!" demişti.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kendi kendine de:

¹¹⁸ Bkz. el- Buhârî 1/65; Tecrid Tercemesi, 1/161 (Hadis No: 177) ve 2/377 (Hadis No: 314) ve 10/45, (Hadis No: 1544)

"Ebû Tâlib ölünceye kadar, Kureyşlilerden, böyle birşey başıma gelmemişti! Ey amca! Senin yokluğunda, imdadıma senden daha çabuk koşanı bulamadım" buyurduğunu işittiği ve müşriklerin Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi himayesiz bularak işkenceye uğratmaya kalktıklarını gördüğü zaman, Ebû Leheb Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yanına geldi ve:

"Ey Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)! Git! Ne istiyorsan, Ebû Tâlib'in sağlığında ne yapıyor idiysen, yine yap! Lâfa andolsun ki, ben ölünceye kadar sana hiç kimse dokunamayacaktır!" dedi.

Bir gün, Gaytala'nın oğlu Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme sövüp sayarken, Ebû Leheb çıkageldi. Onu yüzünün üzerine düşürdü.

Gaytala'nın oğlu:

"Ey Kureyş cemaatı! Ebû Utbe dininden çıkmış!" diyerek bağırmaya ve yaygaraya başladı.

Kureyş müşrikleri gelip Ebû Leheb'in üzerine dikildiler.

Ebû Leheb onlara:

"Ben Abdulmuttalib'in dininden ayrılmış değilim. Fakat ben kardeşimin oğlunu yapmak istediği şeyi yapıncaya kadar koruyorum" dedi.

Müşrikler:

"Güzel ve iyi etmişsin!" dediler.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, böylece, bir müddet, Ebû Leheb'in korkusundan hiç kimse sataşmaz olduğu halde, gider gelir oldu.

Ebû Leheb bir gün Ukbe b. Ebû Mu'ayt ile

Ebû Cehil'in talîm ve ta'rîfi üzerine **"Abdûlmuttalib cehennem ehli midir?"** diye Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hazretlerinden sual edip,

"Kavmiyle beraberdir!" cevâbını almıştı ki, bu cevap, Hz. Abdûlmuttalib'in kavmi ehl-i fetretten olup, ehl-i fetretin hususî hükmü vardır nüktesini işrâb (ima) eder.

Ebû Leheb'in, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerine düşmanlık etmesi, Abdûlmuttalib hakkında sual ettiği meseleye verdiği cevabı anlayamamış olmasındandır. Eğer bu cevabı yanlış olarak telâkki etmemiş olsaydı, belki düşmanlık etmezdi.

Gerek Ebû Cehil ve gerek Ukbe, bu kısa cevabı **"Abdûlmuttalib kavmiyle beraber cehennemdedir!"** diye çevirerek Ebû Leheb'i kızdırdıklarından, büyük bir hiddet ve gadap ile tekrar Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem huzuruna varıp meseleyi bir daha öğrenmek istemiş ve Ebû Cehil'in te'vîl ve anlayışını anlatmış ve Efendimiz hazretlerinden

"Eğer batıl üzere gitmişse, gerek Abdûlmuttalib ve gerek onun gibiler umumiyetle cehennemdedir-, yok eğer takrîr-i sabıka muvafık olarak irtihal etmişlerse hiç birisi cehennemlik değildir" cevabını almış olmasına bağlı gazab ateşi alevlenip, sevgisi düşmanlığa dönüştü. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi himayeden düşürdü. Burada hatırlanması gereken önemli bir hususta Ebû Leheb'in hanımını hatırlamakta uygundur.

Hz. Ebû Tâlib'in sevgisine çöşkunkluk veren

Hız. Fatıma b. Esed aleyhisselâmın karşısında Ebû Leheb'in karısı fitneyi kabartıyordu. Bu etki yüzünden Ebû Leheb'in soğuk davranışın altında Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemil vardı. Ebû Süfyan'ın kızkardeşi ve Muaviye b. Ebi Süfyan'ın da halası idi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme düşmanlıkta aşırı gider; küfründe, inkârında ve inadında kocasına yardımcı olurdu.

Ümmü Cemil her gece pıtrakları, dikenleri, dikenli ağaç dallarını toplayıp büyük demet yapar, boynuna bağlar, geceleyin ayağına batsın yaralar açsın diye Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin geçeceğı yollara atar, saçardı.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ise, onlara kum yığınınına, ipek üzerine basar gibi basar, geçerdı.¹¹⁹

[Allah Teâlâ Leheb sûresinde **“Ebû Leheb'in İki eli kurusun; kurudu ya; malı da, kazandıkları da kendisine bir fayda sağlamadı. Alevli bir ateşe girecektir. Eşi de; odun hamalı ve boynunda bükülmüş bir ip (bağlanmış) olarak.”** bahsederken Ebû Leheb'in karısı, kocasıyla birlikte öyle bir üslupla zikredilmiştir ki

¹¹⁹ İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 380, Belânın, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1,s.120. Fahu'r-R âzı, Tefsir, c. 32, s. 171, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 425, Ebû'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 564. Ebû'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 564. Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 240. Nesefi, Medârik, c. 4, s. 382, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 425, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 581, Ebûssuud, Tefsir, c. 9, s. 211. Taberî, Tefsir, c. 30, s. 338, Zemahşeri, Keşşaf, c. 4, s. 297,

buradan onun da fitne ve engelleme ateşini alevlenme de büyük rol oynadığını çıkarmak hiç de zor değildir. Eğer onun da davaya karşı katı bir tutumu olmasaydı, özellikle de ilk sıralarında (çünkü süre çok erken dönemlerde inmiştir.) bu şekilde nitelenmez ve bu Kur'anî uyarıya hedef olmazdı. Bunda tabiatıyla, risaletin başlarında Arap kadınının güçlü bir şahsiyeti sembolize edilmektedir. Rivayet edilen nakiller arasında yer alan bir açıklamaya göre bu kadın kocasını da etkisi altına alarak ona katı asabiyet geleneklerini çığnetmiş ve onu kardeşinin oğlu ile düşman bir pozisyona sokmuştur. Sonra iki oğluna da etki ederek, risaletten kısa bir süre önce nişanları yapılan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin iki kızını boşamalarını sağlamıştır.] ¹²⁰

Ümmü Cemil kendisi ve kocası hakkında Tebbet sûresinin indiğini işitince Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin Hz. Ebû Bekir radiyallâhü anh ile birlikte Kâbe Mescidinde oturduğu sırada oraya vardı. Kendisinin elinde bir taş bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir, onu görünce, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme;

"Yâ Rasûlallah! Bu Ümmü Cemil'dir. Eziyet edici bir kadındır. Sana doğru geliyor! Onun seni görmesinden korkuyorum! Keşke bu kadın sana bir zarar vermeden, eziyet etmeden kalkıp gitmiş olsaydın, bir köşeye çekil-

¹²⁰ (DERVEZE, 1989), s. 126

seydin!" dedi.¹²¹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"O beni göremez!" buyurdu. Gerçekten de, Ümmü Cemil Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi göremedi! Allah Teâlâ ona göstermedi. O ancak Hz. Ebû Bekir'i görebildi. Gelip, Hz. Ebû Bekir'in başına dikildi. Ona:

"Ey Ebû Bekir! Arkadaşın nerede?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir: **"Ne yapacaksın onu? Sen benim yanımda hiç kimse görmüyor musun?"** dedi. Ümmü Cemil:

"Benimle alay etme! Ben senin yanında senden başkasını göremiyorum. Bana haber verildi ki, arkadaşın beni hicvetmiş.

O şairse, vallahi, ben de şair bir kadınıam. Kocam da şairdir.

İşte, ben de onu hicvediyorum:

'Biz o verilmişe isyan ediyoruz.

Onun nübüvvet işinden yüz çeviriyoruz.

Onun dininden hiç hoşlanmıyoruz.'¹²²

Vallahi, onu bulsaydım, şu taşı kendisinin ağzına vuracaktım!" dedi.

Hz. Ebû Bekir:

"Hayır! Vallahi, arkadaşım şair değildir. O

¹²¹ Ebû Nuaym. Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 193, E bu 'l-Fi dâ, Tefsir, c. 4, s. 565, Kastalâni, Mevâhibu'l - ledünniye, c. 1, s. 6 2.

¹²² İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 381-382, Belâzurî, c. 1, s. 122, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 80, Kurtubi, t 20, s. 234, Zehebî, s. 147, Ebû'l-Fidâ, c. 4, s. 565, Kastalani, İrşâdü's-sârf, c. 6, s. 25, Diyarbekrî, c. 1,s.288.

şiiir söylemez de. Şu Beyt'in (Kâbe'nin) Rabbi-ne andolsun ki, o seni hicvetmiş değil-dir" dedi. Ümmü Cemil:

"Muhakkak ki, sen benim katımda doğru sözlüsündür. Kureyşîler iyi bilir ki, ben onların ulu kişilerinin kızıyım!" diyerek dönüp gidince, Hz. Ebû Bekir:

"Yâ Rasûlallah! O seni görmedi mi?" diye sordu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Beni görmedi! Allah onun gözünü alıp beni göremez hale getirdi!" buyurdu.¹²³

¹²³ İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 234-235, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 147.

ÖZ YURDUNDAN HİCRET

Ebû Leheb'in himayeyi kaldırması karşısında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem dini neşretmek için Mekke'den daha emin bir yer te'min etmek maksadıyla Taif'e gitti. Ne var ki orada, yaptığı bütün temaslara rağmen istediği genişliği bulamayıp geri döndü. Dönüşte ise Mekkeye almadılar. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Mut'im b. Adiyy radiyallâhü anhin himayesi ile Mekke'ye girebildi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem her zaman sıkıntılarından kurtaran amcası Hz. Ebû Tâlib'in dünyadan göçeceği sırada, yanına çağırıp tavsiyesini düşünmeye başladı. Hz. Ebû Tâlib demişti ki;

"Ey kardeşimin oğlu! Ben öldüğüm zaman, sen Neccaroğullarından ¹²⁴ olan dayılarının

¹²⁴ Neccaroğulları, Medine-i Münevvere'de yerleşik bir kabiledir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem annesi Hz. Âmine radiyallâhü anha bu kabiledendi. Altı yaşlarında iken annesi ile birlikte dayı tarafını ziyaret için Medine'ye gelmişler ve küçük Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem), Neccaroğullarının çocukları ile tanışmış, onlarla oynamış, onların havuzlarında yüzme öğrenmişti. Sonraki yıllarda hep bunları hatırlar ve yâd ederdi.

yanına git! Çünkü onlar evlerinde, yurtlarında bulunanı koruma gücüne, insanların en çok malik olanlarıdır!"¹²⁵

[Bu vasiyetler gösteriyor ki, Hz. Ebû Tâlib, son derece zeki ve basiretli bir zât'tı. Uzak geleceği görebiliyordu. Hz. Ebû Tâlib'in özellikle Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Medine'ye gitmesiyle ilgili fikri çok isabetliydi ve bu fikir Hicret'ten üç yıl önce ortaya atılmıştı. Hâlbuki bu sözlerin söylendiği zaman kimse Medine'nin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi bağrına basacak ve İslamiyet'in merkezi olacak bir şehir olacağını tahmin etmemişti. Medine ve ahâlisi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi ve müslümanları öylesine destekledi ve öylesine güçlerine güç kattı ki, müslümanlar kısa bir zamanda bütün Arabistan'a hâkim oldular. Aynı şekilde, Hz. Ebû Tâlib'in Kureyşli kabile reislerine söylediği sözlerde tamamıyla doğru çıktı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden yana olan daha aşağı tabakadaki insanlar ve mazlum kişiler devlet ve memleket işlerinin en üst mevkiinde yer alırken inatçı Kureyşli kabile reisleri avuçlarını yaladılar. İbn Abdülberr, "İstiab'da" Hz. Ömer radiyallâhü anhın halifelik devrinin bir vak'asını nakletmiştir. Buna göre, bir gün aralarında Kureyş'in Süheyl bin Amr ve Ebû Süfyân gibi reislerinin de bulunduğu bir heyet, Emîr ül-Müminîn, Hz. Ömer ile görüşmeye geldi ve oturmak için Hali-fe'nin işaretini beklediler. Bu arada, Hz. Bilâl ve

¹²⁵ (KÖKSAL), 2/122-123.

Hız. Süheyb gibi bazı diğler kişiler içeriye alınıyordu. O sırada Ebû Süfyan arkadaşlarına şikâyet eder bir tavrıyla, **“vallahî, şu hale bak, ne günlere kaldık. Bizim gibi reisler dışarda bekliyor ve bu köleler ağırlanıyor;”** dedi. Bunun üzerine Süheyl bin Amr dedi ki :

“Bu şikâyeti kendi kendinize yapacaksınız. Zira İslam’a davet verildiği zaman bu adamlar öne çıkmış ve siz geri kalmıştınız.”¹²⁶

Allah Teâlâ, bu sonu gelmez hakaretlerin sonu gelmeyince, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme Hz. Ebû Tâlib tarafından kalbine nakşedilmiş yurda hicret emrini verdi.

Hicret yeni dönemin başlangıcı olacaktı. Fakat Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem çok sevdiği vatanından ayrılacaktı. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Medine’ye hicret edeceği bir esnada Kâbe’ye bakarak

“Vallahî sen, benim dünyada en çok sevmiş olduğum yersin. Şayet senin halkın beni zorla çıkarmasaydı vallahî çıkmazdım”¹²⁷ buyurmuştur. Bir daha Mekke’ye yerleşmekte nasip olmadı.

¹²⁶ (Mevdudi, 1984), s.529

¹²⁷ Bkz: İbn Mace, Menasik 103; Tirmizî, Menakıb 68; Darimî, Siyer 66.

HZ. EBÛ TÂLİB'İN “KASİDE-İ Şİ'BIYYE”Sİ¹²⁸

Kaside, herhangi bir maksat için söylenmiş, aynı kafiyeyle sahip birçok beyitten oluşan manzumelere verilen genel addır. Kaside, “**kasdedilen şey**” anlamındadır. Genellikle medih kasdıyla söylenirler. Arap edebiyatında Lâmiyye-i Ebî Tâlib olarak bilinen Hz. Ebû Tâlib'in Kaside-i Şi'biyyesi İslam tarihinin önemli bir bölümünü büyüteç altına alması bakımından değerlidir.

Bugüne kadar müslümanların zihinlerinde oluşturulan Câhiliyye kavramının bilgisizlik ile eşleştirilmesi çok büyük hata olmaktadır. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in gelip İslâm'ı yeniden tesis ederken zır cahil hiçbir şeye akıllı ermez bir insan topluluğu ile bunu başarmasının mümkün olmayacağı açıkca ortadır. Sözün güzelini söylemeyi bilen bir toplumda akıl seviyesinin çok yüksek oluşu bilinen gerçektir. Onlar bir şiirle savaş başlatırken

¹²⁸ **Lütfullah YAVUZ** Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Öğretim Elemanı. Dini Bilimler Akademik Araştırma Dergisi, IX, 2009-sayı,1

başka bir sözle bitirebiliyorlardı. O zaman insanlarının Allah Teâlâ'nın koyduğu kuralları tahrib etmiş olmaları sebebiyle sorunlar artmış ve huzur kaybolmuştu.

[Câhiliyye kavramının içeriğini ele alan Câbirî, her şeyden önce bu kavramın İslâmî bir kavram olduğunu belirtir ve bu kavramın **“bilgisizlik”** ve **“cehalet”** anlamından ziyade **“zulmet”** anlamına geldiğini veya daha çok bu anlamı ifade için kullanıldığını söyler. Câhiliyye karanlıkla (zulmet) İslâm ise aydınlıkla (nur) tanımlanmıştır. Dolayısıyla İslâm düşüncesinin nazarında zulmet, kargaşa, anarşi, iç savaş ve geleceğe ait beklentilerin olmayışı iken, nur; ilişki ve sorumluluklarda netlik ve gelecekle ilgili ufukların parlaklığı anlamına gelir.]¹²⁹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gelişi ile insanlara ışık olmuş onların karanlıktan kurtuluş yollarını göstermiştir.

Hz. Ebû Tâlib, Câhiliyye Devrinin en önemli şair ve hatiplerinden biri olup İslam edebiyatı adına öncelikli olarak tanıtılacak önemli simalardan biridir. Ama iman üzerine yapılan bir takım spekülasyonlar, onu arka plana itmiştir.

Bu kasidenin maksadı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi övmek ve Mekkeli müşrikleri insanlığa davettir.

¹²⁹ CÂBİRÎ, Muhammed Âbid, Arap Aklının Oluşumu, trc. İbrahim Akbaba, İz Yayınları, İstanbul, 1999, s. 79.

Şi'b, sözlükte “iki tepe arasında bulunan dere” anlamındadır. Burada “dere mahallesi” manasındadır.

[Şi'b-u Ebî Tâlib: Mekke'nin dışında, varoşlarda dağ yamacındaki bir bölgedir. Kaynakların anlatımından buranın bu günkü Cennet'l-Mualla kabristanlığının bulunduğu ve kaynaklarda Hacun diye zikredilen bölge olduğu anlaşıyor. Bu bölgede Hâşimoğullarına dedelerinden miras kalan meskenlerin olduğuna bakılırsa gerçekten de burasının boykot günlerinde yaşanan mahal olduğu akla daha yatkın geliyor.]¹³⁰

Bu mahalle, Kureyş'in boykot yıllarında Hâşimoğullarının Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile beraber sığındığı Ebû Talip'e ait mahalledir.¹³¹

¹³⁰ (ŞENYAYLA, Ocak -2008), s.59-Dipnot:259

¹³¹ Kureyş müşrikleri; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi ve kabilesi halkı olan Hâşimoğullarıyla MutTâliboğullarını, Şi'b'da üç yıl kuşatıp gözaltında tuttular.

Onlara sıkı bir içtimaî ve iktisadî ambargo uyguladılar.

Çarşı ve pazarların, Şi'b sakinlerine giden yollarını kestiler. Şi'b'a yiyecek ve katık gitmesini önlediler.

Kureyş müşrikleri; Mekke'den gelen yiyecekleri veya satılan herhangi bir şeyi Şi'b'a bırakmamakta, hemen varıp onları kendileri satın almakta, Şi'b sakinlerini açıktan öldürüp, böylece Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kanını dökmeye muvafak olabileceklerini ummaktaydılar.

Şi'b sakinlerinin hac mevsimlerinde-dinî geleneğe uyarak- Şi'b'dan çıkıp alışverişte bulunmalarına her

ne kadar engel olmamakta iseler de, Mekke çarşısına bir deve yükü yiyecek geldiği ve Şi'b sakinlerinden birisi çoluk çocuğu için biraz yiyecek almak üzere oraya vardığı zaman, Ebû Leheb hemen erzak yüklerinin başına dikilir:

"Ey tüccar topluluğu! Muhammed'in ashabına fiyatları öyle yükseltiniz ki, onlar yanınızdaki şeylerden bir şey alamazınlar!"

Siz benim zengin ve verdiği sözü yerine getirir bir kimse olduğumu bilirsiniz. Böyle yapmanızdan size bir zarar gelmeyeceğine ben kefilim!" der;

Tüccarlar da meta'larının fiyatını öyle kat kat artırırlardı ki, Müslümanlar açlıktan ağlaşan çocuklarının yanına, ellerinde onlara yedirecek bir şey bulunmaksızın dönmek zorunda kalırlardı.

Ertesi günü, sabahleyin, tüccarlar Ebû Leheb'in yanına varırlar; o da kalan yiyecek ve giyecekleri onlardan yüksek fiyatla satın alıp, mü'minleri ve yanındakileri aç ve çıplak bırakırdı.

Şi'b sakinlerini geçindirmek için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bütün malını harcadı.

Hız. Hatice radiyallâhü anhada, Hız. Ebû Tâlib de, bu yolda bütün mallarını harcadılar.

Yiyecek bir şey bulunup satın alınmadığı için, açlıktan ölenler,

Ağaç yapraklarını yiyenler,

Buldukları kuru deri parçalarını su içinde yumuşatıp ateşe tuttuktan sonra, onunla üç gün idare edenler oldu!

Açlıktan ağlaşan çocukların feryatları, Şi'b'ın arkasından duyulmaya başladı.

Müşriklerden kimisi bundan sevinç, kimisi de üzüntü duymakta; üzüntü duyanları,

"Bakınız! Sahifeyi yazan Mansur b. İkrime nasıl felakete uğradı!" demektedir.

Kureyş müşrikleri Şi'b sakinlerine bir şey göndermemekte, akrabalarına bir şey göndermek isteyenler de, onu ancak gizlice salabilmekte idiler.

Ebû Cehil Şi'b'ı sık sık gözetler dururdu.

Hz. Abbas, bir gün, yiyecek satın almak için Şi'b'dan çıkmıştı.

Ebû Cehil ona çatmak istedi. Fakat Allah Teâlâ onu Ebû Cehil'in şerrinden korudu.

Hz. Hatice radiyallâhü anha, Zem'a b. Esved'e:

"Ebû Cehil'e bir söz dinlet" diye bir haber saldı. O da söz dinletti, Ebû Cehil geri durdu.

Hakîm b. Hizam; bir ticaret kafilesiyle, Şam'dan buğday yükleyip getirmişti. Üzerine, buğday yüklediği bir deveyi, gizlice, Şi'b yoluna yöneltti, arkasına vurup Şi'b sakinlerinin yanına soktu. Onlarda, devenin üzerindeki buğdayı aldılar.

Yine Hakîm b. Hizam; başka bir gece, devenin üzerine un yükleyip Şi'b'ın içine saldı .

Hişam b. Amr da; bir gece, deveye yiyecek yükleyip Şi'b'ın ağzına kadar götürdü. Devenin başından yularını çözdü. İki böğrüne vurup onu Şi'b'a soktu.

Hişam b. Amr Şi'b sakinlerine böyle yardım etmekte devam etti.

Başka bir gecede üç yük yiyecek gönderdi.

Kureyş müşrikleri bunu öğrenince, sabahleyin ona bu hususta ihtarda bulundular. Hişam da:

"Ben artık böyle birşeyi tekrarlar ve size aykırı davranır değilim!" dedi.

Bunun üzerine, müşrikler onun yanından ayrıldılar.

Fakat Hişam; bundan sonra, tekrar Şi'b sakinlerine geceleyin bir veya iki deve yükü daha yiyecek salınca, müşrikler ona ağır sözler söylediler. Hatta, onu öldürmeye kalktılar!

Ebû Süfyan b. Harb:

Bu kasidede Hz. Ebû Tâlib yalvarıp yakarmamış aksine insanlık ve kutsal değerler uğ-

"Bırakınız adamı! Şi'b'daki akrabalarına iyilik etmiş!

Vallahi, keşke biz de onun yaptığı gibi yapaydık! Ne güzel olurdu!" diyerek, onu kayırdı.

Hakîm b. Hizam; bir gün, kölesinin sırtına biraz buğday yükleyip Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in zevcesi Hz. Hatice radiyallâhü anhaya götürmek üzere Şi'b'a giderken, yolda Ebû Cehil'e rastladı.

Ebû Cehil hemen Hakîm'in yakasına yapıştı.

"Demek sen Haşim oğullarına yiyecek götüryorsun ha?!"

Vallahi, ben seni Mekke'de rezil etmedikçe, buradan ne sen ileri geçebilirsin, ne de yiyecek geçebilir!" dedi.

O sırada, Ebû'l-Bahterî b. Hişam, yanlarına geldi. Ebû Cehil:

"O," dedi, "Hâşim oğullarına yiyecek taşıyor!?"

Ebû'l-Bahterî:

"Halasına ait olup yanında bulunan bir yiyeceği ona götürmesine sen nasıl engel olursun?! Çekil adamın yolundan, gideceği yere gitsin!" dedi.

Ebû Cehil kabul etmedi ve hatta Hakîm'in veya kölesinin yakasına yapışınca, Ebû'l-Bahterî kızdı. Eline geçirdiği bir deve çenesi kemiği ile vurup Ebû Cehil'in başını yardı, kendisini yere yıktı, tepeledi, tekmeledi durdu.

Hz. Hamza oraya yakın bir yerde bulunuyor ve onları seyrediyordu.

Müşrikler ise, aralarında geçen bu gibi hadiseleri Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile ashabının görüp veya işitip kendilerine gülmelerini hiç istemezlerdi.

runda ölümü çoktan göze aldığını belirtip, ciddi ciddi muhaliflerine meydan okumuştur. Diğer Araplar bundan telaşa kapılmışlar, Kureyş de birbirine girerse, Hac ibadeti dâhil İbrahim dininin ortadan kalkması gibi ciddi sonuçlarının olacağını, harbin zarardan başka yararının olmayacağını söyleyerek arabuluculuk yapmaya çalışmışlardır.

KASİDE-İ Şİ'BIYYE TERCEMESİ¹³²
VE AÇIKLAMASI¹³³

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Gerçekten de ifadenin bir kısmı sihirdir.”

¹³⁴ Güzel söz insanları etkiler demektir. Şiir bu kısma girmektedir.

1- Ey iki can dostum! Haklı olsun haksız olsun, ilk tenkit edene karşı, kulağım yassı bir taş değildir.

Hiz. Ebû Tâlib bu beyitte Kureyş'e kızgınlığını ifade etmektedir. Çünkü yeğeni Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem haklı olduğu halde, bilerek Ebû Leheb tarafından kınanmıştır.

"Artık Ebû Leheb ne dese onu dinlemem" diyor.

Ebû Talip burada, hakkı işitmek istemeyen kulağı, pürüzsüz yassı bir taşa benzetiyor.

¹³² **Terceme:** (Tercüme) Bir sözü bir dilden başka dile çevirmek. Bir lügatı, diğer bilinen lügata çevirerek anlatmak.

¹³³ Beyitlerin tercümesi **Lütfullah YAVUZ** Beyefendiye aittir.

¹³⁴ Buharî, **Nikâh**, 48; Tirmizî, **Birr ve's-Sıla**, 81

"Ben böyle bir kulağa sahip değilim" diyor. Şimdiye kadar Mekke putperestliğini kimse kınayıp tenkit etmedi. **Biri çıkmış ilk defa tenkit ediyor. Haklı da olabilir, haksız da. Ama adamı önce bir dinleyelim**" demek isteyerek istişareyi ve şeffaflığı önermiştir. İkinci beyit de bunu destekler.

**2- Ey iki can dostum! İstişareyle varılma-
yan ve tül gibi (şeffaf) olmayan görüş, hiç
şüphesiz vesveseli işlerden sayılır.**

**3-Bu kavimde sevgi olmadığını, bütün
kulpları ve araçları kopardıklarını gördüğüm-
de,**

**4-Bize açıkça düşmanlık ve eziyet yaptıkla-
rını, bizden ayrı duran düşmanın emrinde
olduklarını,**

**5-Tö Ahmet altında olan ve arkamızdan, öf-
kelerinden dolayı parmaklarını ısırarak insan-
larla bize karşı antlaşma yaptıklarını,**

**6-(Bunları görünce neredeyse onlara saldı-
racaktım ama) esnek esmer (mızrağıma) ve
krallardan miras kalan keskin beyaz (kılıcıma)
tutunup sabrettim.**

**7-Yakınlarımı ve kardeşlerimi Kâbe'nin
yanına getirdim. Vasilelerden¹³⁵ oluşan örtü-**

¹³⁵ Vasile, bir tür Yemen kumaşdır. Artarda kırmızı

süne tutundum.

Müşriklerin ambargosu uzun ve elemli şekilde olmasından dolayı Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları, Hâşimoğullarına karşı yaptıkları şeylerden dolayı, birbirlerini kınadılar.

Hz. Ebû Tâlib ile ashabı, Kâbe örtüsü arasına girerek:

"Ey Allah! Bize zulmedenlere, akrabalarla ilişkisini kesenlere, bize yapılması haram olan şeyleri helâlleştirenlere karşı bize yardım et!" diyerek yalvardıktan sonra, Şi'b'a döndüler.¹³⁶

Müşriklerden bir topluluk:

"Bu, kardeşlerimize karşı, tarafımızdan yapılmış bir zulümdür!" dediler, pişmanlık duydu-
lar.¹³⁷

8-Hep beraber ayaktaydık. Büyük kapısına yönelmiş haldeydik. Nafile adak yapanın yemin etiği yerin yanında.

**9- İsaf ve Naile (heykelleri tarafından)¹³⁸
gelen sellerin aktığı ve uzun saçlıların¹³⁹
binek hayvanlarını oturttukları yerde (Allah Teâlâ'ya dua için durduk).**

ve yeşil dokumalardan oluşur.

¹³⁶ İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 36.

¹³⁷ (KÖKSAL), 2/108-112.

¹³⁸ Safa ve Merve tarafından gelen seller.

¹³⁹ Umre ve hac yapacaklar, Mekke'ye gelmeden önce saçlarını uzatırlardı.

1-Put Kavramı

Türkçe de kullanılan put kelimesi bir şeyi aşırı derecede sevmek, insana ve insanlara zorla kabul ettirilmek istenen ideolojiler ve bunların zihinlerden silinmemesi, belli bir insanın düşüncelerinin imgesi olarak ifade edilebilir.

Put kavramının karşılığı olarak Arapça'da kullanılan bazı kelimeler vardır, "**en Nasb**" (çoğ. Ensab) kelimesidir. Genellikle belli bir şekli olmayan ve insan şeklinde de yontulmamış taş demektir.

Put veya tapınağa gitmeye gücü yetmeyenlerin Kâbe ve diğer tapınakların yanına dikip tapındığı taş da "**nasb**" denir.

İkinci kelime "**sanem**" dir (çoğ. Esnam). Ağaç, gümüş, altın gibi maddelerden yapılan ve belli bir şekli olan, insan şeklinde yontulmuş putlara sanem denilmektedir.

Bir başka kelime "**vesen**" dir (çoğ. vüsün, evsan). Küçük put, resim, şekilsiz putlara vesen denir. Vesen ile sanem, sabit olan ve taştan insan şeklinde yapılmış olan heykel demektir.

2. Araplar Arasında Putperestliğin Doğuşu

Putperestlik ne Araplarla başlamıştı, ne de onlarla bitmişti. Araplarda putperestlik başlamadan önce dünyanın değişik yerlerinde putlara tapma yaygın şekilde yaşanıyordu. İnsanlar saygı ve hatıra için yaptıkları ve diktikleri

¹⁴⁰ (AYGÜR, 1996), s.37-54

heykelleri, cisimleri zamanla putlaştırdılar. Hz. Nuh aleyhisselâm zamanındaki putların tanrılaştırılmasında da aynı sebep dikkat çekmektedir.

Araplarda putperestliğin ortaya çıkışını hazırlayan ortam ve gelişen olaylar zincirini başka yerlerde de görmek mümkündür. Siyasî otoritesizlik, başıbozukluk, daha disiplinli değişik kültürlerin etkileri sebeplerden bazıları olarak zikredilebilir. İbnü'l-Kelbi'ye göre ilk puta tapma olayı şöyle başlamıştır: Hz. Âdem aleyhisselâm öldüğünde, Şit oğulları onu Hindistan'da bir mağaraya gömdüler. Zaman zaman gidip Âdem aleyhisselâmın cesedini ziyaret ediyorlar ve onun etrafında saygı dönüşü yapıyorlardı. Âdem aleyhisselâmın oğlu Kabil'in soyundan birisi, **"Ey Kabiloğulları! Şitoğullarının bir davarı var, onun etrafında dönüyor ve ona saygı gösteriyorlar. Sizin bir şeyiniz yok"** dedi.

Sonra onlara bir put yaptı. Böylece o, put yapanların ilki oldu. Taberi'ye (hyt.322/934) göre ise, ilk puta tapan Cemşit'tir. Cemşit bir kraldı ve yaratılış bakımından güzel yüzlü biriydi. Bu rivayetlerden birincisi, yeryüzünde puta tapıcılığın ilk defa ortaya çıkışını açıklamış olabilir.

Hz. Nuh dönemindeki puta tapıcılık ve o dönemdeki meşhur putlar bilinmektedir. Rivayete göre bu meşhur putlar Nuh kavminden salih kimseler idiler. O kişilerin ölümüne yakınları çok üzüldüler. Şeytanın tahriki ile içlerinden biri,

"Ey hemşerilerim! Size onların putlarını yapayım mı? Yalnız ruhlarını veremem" dedi. Onlar da bunu kabul ettiler. O da onların putlarını yaptı. Artık herkes gelip yakınlarını ziyaret ediyordu. Zamanla onları tanıyan kalmayınca, sonraki nesiller atalarının bu putlara taptıklarını zannederek onlara tapmaya başladılar.

Buradan ilk putperestliği teşvik eden, insanları bu kötülüğün derinliklerine sürükleyen şeytan olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Şeytan, insanları sırat-ı müstakimden nasıl saptıracağını ilk isyanı sırasında, Allah ile aralarında geçen dialogda kıyamete kadar istediği mühlet kendisine verildiğinde, **"beni azdırmama karşılık yolunun üzerine oturacağım. Sonra arkalarından, önlerinden, sağlarından, sollarından insanlara sokulacağım ve çoklarını şükredici bulmayacaksın"** mealindeki karşılığıyla belirtilmişti¹⁴¹. Sanki O, hem Allah Teâlâ'ya söz veriyor, hem de gelecekte vuku bulacak işlerde kendi payının olduğunu teyid ediyordu. Şeytan, bu sözüyle Hz. Âdem aleyhisselâmdan beri insanları tevhid ve hidayet güneşinden uzaklaştırmaya, onları şirke ve puta tapmaya sevk etmiştir. İnsanlık tarihi incelendiğinde bunun pek çok örneğini bulmak mümkündür.

Arapların putperestliğe geçişleri büyük ölçüde Hz. İsmail'in tevhid dinini unutmalarına bağlı idi. **İnsan, fıtratındaki inanma ve tapma**

¹⁴¹ Araf,12-18

ihtiyacını gidermek için mutlaka bir şeye inanmak ve tapmak durumdadır. Araplar da, Hanif dininden kalma zayıf ve ne belirsiz Allah inancı dışındaki bütün hususları unuttular. Allah'ı bildikleri halde ona nasıl ibadet edeceklerini kestiremiyorlardı.

Bu kargaşa ortamını, şeytan ve şeytanın tahrikine kapılmış bazı insanlar değerlendirerek Arapları putperestliğe sevk ettiler. İşte bu insanların başında Amr b. Luhay'ın bulunmaktadır. Hicaz'a putları ilk getiren şahsın o olduğu hususunda tarihçilerin ittifakı vardır.

Amr b. Luhay, Belka'dan getirdiği Hübel'i Kâbe'nin yanına dikti. İnsanlara onun faziletlerinden, onlara sağlayacağı faydalardan bahsederek, onları, bu faydaları sağlamak üzere ona tapmaya çağırdı. Böylece putperestlik yaygınlaşmaya başladı.

İbnü'l-Kelbi'nin aktardığı bir başka rivayete göre, Kâbe'den uzaklaşanların oradan alıp yanlarında götürdükleri taşlara perestiş etme adetleri, puta tapıcılığın başlangıcı olmuştur. Bu rivayet, puta tapıcılığın Hicaz'a başka yerden girmesine mani değildir. Aslında bu adet, Arapların putperestliğe geçmelerinin yeterli sebebi olarak da gözükmemektedir. Çünkü söz konusu taşların belli bir şekli yoktur. Hâlbuki Kâbe ve diğer yerlerdeki putlar çeşitli şekillerde; mesela **Hubel** insan, **Vedd** erkek, **Uzza** ağaç şeklinde idi. Nasıl oldu da tapınılan bu şekilsiz taşlar insan ve ağaç şeklinde aldılar? İşte bu geçişi açıklamak kolay değildir.

3. Arapların Taptığı Putlar

a. Kabe'deki Putlar: Hübel ve Diğerleri

Kâbe etrafında pek çok put vardı. Bu putların en büyüğü Hübel idi. Hübel'i ilk dikenin kim olduğu konusunda iki farklı görüş var.

İbn Hişam (hyt.833/1430) ve diğer pek çok tarihçi, Hübel'i Belka'dan denilen yerden getirip Kâbe'nin yanına dikenin Amr b.Luhayy olduğunu ve belirtmektedir. İbn Sa'd (hyt. 835/1431) ve İbnül-Kelbi (hyt. 204/819) ise, bu kişinin Huzeyme b.Müdrake olduğunu ifade etmektedirler. Bu sebeptendir ki, ona Hüzeyme'nin Hübel'i denilmişti. Onun hizmetini Hüzeyme yapıyordu. Daha sonra oğulları bunu sürdürmüştür.

Hübel, Kâbe'nin yanındaki en meşhur put idi. Hübel'in insan şeklinde olduğu konusunda ihtilaf yoktur. Kırmızı akik taşından yontulmuş bu putun sağ eli kırılmıştı.

Ona altından bir el yapıp taktılar. Onun önünde bir torbanın içine konulmuş yedi fal oku vardı. Bir iş yapacak veya sefere çıkacak kimse gelir; onun önünde fal okunu çeker ve çıkan sonuca göre hareket ederdi. Hz. Abdulmuttalib de oğlu Hz. Abdullah için bunun yanında ok çekmişti. Ebû Süfyan'ın Uhud günü "Yüce Hübel!" diye hitap ettiği put bu idi.

Hübel'in kendisine ait telbiyesi vardı. Buna sunulan kurbanın miktarı 100 deve idi. Kâbe'nin yanında Hübel'den başka **İsaf ve Naile** ile birlikte 360 put bulunuyordu. Bunlar, Hübel, isaf ve Naile gibi herkesin saygı göster-

diği putlardan ayrı olarak kabileleri temsilen konulmuş putlar olup Hac zamanı o kabile hacca geldiğinde kabile putuna tapınır, onu tavaf ederdi. Rivayete göre İsaf, Cürhüm kabillesinden bir erkekti. Yemenli Naile'ye âşık olup Kâbe'nin içinde onunla zina edince Allah Teâlâ onu taşla çevirdi. Sonra Amr b. Luhay onu Safa tepesine dikti. **Naile** de Zeyd isimli Yemenli bir kişiyi kızdı. O da İsaf'a âşık olup aynı fiili işlediği için taşlaşmıştı. Amr b. Luhay onu Merve'ye dikti. İnsanlar bunlara tapınmaya başladılar. Müşrikler, İsaf ve Naile putlarının yanında başını kazıtıp onlara kurban kestikten sonra, yeminlerini eder ve kurbanın kanını putların başlarına sürerlerdi. Örnek verecek olursak;

[Bir gün Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden bir cemaat, Kâbe'nin Hicrinde toplanıp:

"Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'i görür görmez, hep birden, tek bir adamın kalkışı gibi kalkacak, onun üzerine yürüyeceğiz; öldürmedikçe de kendisinden ayrılmayacağız!" diyerek Lât ve Uzzâ, Menât, İsaf ve Naile putları üzerine antlaştılar. Hz. Fâtıma aleyhisselâm ağlayarak Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yanına geldi ve:

"Şu Kureyşlilerin ileri gelenleri senin aleyhinde antlaştılar: Seni görünce, üzerine yürüyüp seni öldürecekler!" dedi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey kızcağızım! Bana abdest suyu getir!" buyurdu. Abdest aldı. Sonra da, Mescid-i Haram'a, onların yanına vardı. Müşrikler Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi görünce:

"İşte, o orada!" dediler. Gözlerini önlerine indirdiler, çeneleri göğüslerinin üzerine düştü. Oturdıkları yerlerden ne ilerleyebildiler, ne gerileyebildiler! Başlarını kaldırıp Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme bakamadılar! İçlerinden hiçbirisi, kalkıp Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem üzerine yürüyemedi!

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem varıp tepelerine dikildi. Yerden bir avuç toprak aldı ve:

"Yüzleriniz kara olsun!" diyerek, onların üzerlerine saçtı. Onlardan hiçbir kimse yoktu ki, bu topraktan kendisine isabet etsin de, Bedir savaşında kâfir olarak öldürülmemiş olsun!]¹⁴²

2. Kâbe Dışındaki Putlar ve Tapınaklar (Tağutlar)

Arapların, Kâbe'den başka içerisinde putları korumak ve bir takım ibadetlerini icra etmek için oluşturdukları yapılara ve kurdukları çadırlara tağut denilmekteydi. Müfessirler "tağut" kelimesini put ve şeytan manasında tefsir etmişlerdir.

Bunların sayıları yüz kadardı. Bir kısmı sabit, bir kısmı seyyar çadır çeklindeydi. Her konak yerinde kurulur; giderken sökülüp, varılacak yeni yerde tekrar kurulurlardı. Tağutların sadin ve hacipleri onlara hediyeleri ve kurbanları sunarlardı. Her birinin kendine ait telbiyesi vardı. Bu telbiyeler tavaf esnasında okunurlar-

¹⁴² (KÖKSAL), 2/128-133.

di. Bugün bu tağutlardan geriye bir eser kalmamıştır.

Söz konusu put ve tapınaklardan önemli olanları şunlardır.

(1) Tağutlar

Lât, Sakîf kabilesinin tağutu Taifte bulunurdu.

Uzzâ, Kureyş, Benî Kinâne ve Benî Süleym'den bazı aşiretlerin tağutuydu.

Menât Evs, Hazrec ve Gassân kabilelerinin tağutuydu.

Zü'l-Halasa Has'am, Becile, Ezd es-Sarat kabileleri ile Hevazin, araplarından bunlara komşu olanlar ona taparlar ve kurban keserlerdi. Zü'l-Halasa'ye Yemen'in kabesi de denilirdi

Fels Tay kabilesi ile ona yakın bazı kabilelerinin tapınağıydı.

(2) Putlar

Vedd, Suvâ, Yağûs, Ya'ûk, Nesr. Vedd, Kelb kabilesinin putuydu ve Dûmetü'l-Cendel'de bulunuyordu.

Suvâ Hüzeyl kabilesinin putuydu. Kabile mensupları onu hacceder ve önünde kurban keserlerdi.

Yağûs, Müzhic ve bazı Yemen kabilelerinin putuydu.

Ya'ûk Hemcdan'da bulunan bir puttu.

Nesr Zü'l-Kilâ' kabilesinin putuydu ve Himyer'de bulunurdu.

10- Orada 6 ile 9 yaş arasında olan itaat-

kâr (hayvanların) pazıları veya boyun kökleri (kurbanlık oldukları belli olsun diye) damgalıdır.

11- Boyunlarında sedef, mermer ve süslerden yapılmış, hurma salkımları gibi (sallanan) gerdanlıkları görürsün.

[Kur'ân-ı Kerim'de Bakara 196, Maide 2 ve 97, Hac 28 ve 36, Feth 25. ayetlerde kurbanlıklara ve gerdanlıklılara işaret edilmiştir. Ayetlerin içerikleri ve uslublari güçlü ve açık bir şekilde ifade ediyor ki, bunlar da İslam'ın kabul ettiği nübüvvetten önceki geleneklerdi. Hedy/kurban, hacıların, Hac ile ilgili ibadetlerini bitirdikten sonra Allah Teâlâ'ya şükür kurbanı kesmek için beraberlerinde getirdikleri hayvandır. Arap hacıları kurbanlıklarına gerdan takmayı adet edinmişlerdi. Yani onlar kurbanın boynuna deriden ince kayış ya da ağaç liflerinden yahut da iplerin fitillerinden gerdanlıklar takıyorlardı. Böylece onun kurbanlık olduğunu ilan ederlerdi. Artık bundan sonra o hayvan haram kabul edilir ve ona dokunulmazdı. İşte «Kalâid» kavramından kastedilen de budur. Onları helal kılmanın yasaklanması herhalde kurbanlıkların boynundan gerdanlıklarını almaktır. Çünkü böyle bir hareket onların hürmetine hâle getirir ya da onu saldırı soymaya maruz kılar.

Hedy; kurban edilmek için tahsis edilen her hayvana denir. Eğer bu hayvan deveden ya da sığırdan olursa «Budun» adını alır. Hac 36. ayetinde onlara bu isim verilmiştir. Bir tek

bedene de/büyük hayvan, birden çok hacının ortak olması caiz görülmüştür. Böylece büyük hayvan birden çok hacı için kurban olur. Belki de “Hedy” kavramı hediye etmekten türetilmiştir. Çünkü kurban da Hacılar tarafından Allah'a ya da Kâbe'ye bir kurban sayılır. Bugün müslümanlar kurbanları “Edâhî” ve “Edhiye” diye adlandırmaktadır. Bunun için Hac bayramı, Kurban bayramı (İ'du'l-Edhâ) diye de adlandırılır. Çünkü kurbanlar Meş'arı Haram'dan dönüşten sonra kesilir. Bu gün Zilhiccenin onuncu günüdür ve aynı zamanda bayramın ilk günüdür. Ayetlerin ifade biçiminden kurbanların ve kurbanlık hayvanların ne kadar önemli bir gelenekle ilgisi bulunduğunu çıkarmak mümkündür.]¹⁴³

12- (Şöyle dedim): “Kötülük için bize saldıran ve bir batılda ısrar eden herkesten, insanların Rabbine sığınırım.

Bu beyitte görüldüğü gibi Hz. Ebû Tâlib putların Allah Teâlâ gibi bir ilah olduğuna inanmayı bir batılda ısrar olarak görmekteydi. Putların temsil ettiği gerçek şahıslar وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ “Rahmân (olan Allah, melekleri) evlât edindi, dediler. Hâşâ! O, bundan münezzektir. Bilakis (melekler), lütuf ve

¹⁴³ (DERVEZE, 1989), s.188-189

ihšana mazhar olmuş kullardır.¹⁴⁴ ayetinde ifade edildiği gibi, keramet sahibi veli kullar olabilir. Mesela Hübel aslında hacılara çok iyiliği dokunan mübarek bir zat idi. Taif'teki heykeli onu hacılara hurma tatlısı ve yağlı un kavurması ikram edişini temsil etmekteydi. Belki keramet sahibi bir kişiydi. Ama bir kişinin kerameti o kişinin tabiatüstü olduğunu göstermez. Herkes tabiat kanunlarına tabidir, Allah Teâlâ hariç. Dolayısıyla Allah'tan başka ilah yoktur. Hübel vb. putlara "ilah" denmesine Abdülmuttalip gibi Mekke liderlerinin ses çıkarmamalarının sebebi onların mecâzi anlamda ilah olmalarındandır. Mecazi ilahları hakiki ilah yerine koymak batılda ısrardır. Mesela **"Ahmet aslandır"** cümlesinden, Ahmed'in mecâzi anlamda bir aslan olduğu anlaşılır. Ama bu onun hakiki aslan olduğunu göstermez. Aynı spekülasyon günümüzde Vehhabîlerle mutasavvıflar arasında yaşanmaktadır. Hz. Ebû Tâlib'in felsefesi her iki akımın arasını bulmaktır. Bu sığınmalar mecâzi anlamdadır. Hakiki anlamda sadece Allah Teâlâ'ya sığınılır.

13- Bize gizli düşman olup bizi kabahatli göstermek için koşturanlardan. Bizim iddia etmediğimiz bazı şeyleri dinimize katanlardan (Allah Teâlâ'ya sığınırım).

¹⁴⁴ Enbiya, 26

TANRI İNANCI

[Câhiliyye Arapları diğer tanrı ve put adlarının yanı sıra en yüce mabut olarak Allah kelimesini de kullanıyorlardı. Allah kelimesinin çoğulunu ise kullanmıyorlardı. Arap yarımadasında ve genellikle güney Arabistan da milattan sonraki yıllarda var olduğu anlaşılan bir rahman inancıyla da karşılaşmaktadır. İslami dönemde olduğu gibi Câhiliyye döneminde de rab ve ilah kelimelerinin aksine rahman kelimesinin çoğulunun bulunmaması bu kelimenin bir tek tanrıyı yani Allah'ı ifade ettiğini göstermektedir. Câhiliyye dönemi şairleri şiirlerinde Allah, rabb, ilah lafızlarını sürekli kullanıyorlardı. Çok sık olmamakla birlikte ahiret, hesap, ceza, mükâfat kelimelerini de kullanıyorlardı. Bu durum Câhiliyye Araplarında Allah inancı olduğunu göstermektedir. Kur'ân-ı Kerim'de müşrik Arapların sıkıntı anlarında Allah Teâlâ'ya yalvardıkları, en büyük yeminleri Allah adına yaptıkları¹⁴⁵, bununla birlikte cinleri Allah Teâlâ'ya ortak koştukları, Allah Teâlâ'ya oğul ve kızlar isnat ettikleri, melekleri Allah Teâlâ'nın kızları olarak gördükleri ifade edilir.

İslamiyet öncesi Araplarda şiirlerin yanı sıra dualarında, yeminlerinde, deyim ve atasözlerinde Allah kelimesi oldukça fazla kullanılmıştır. Mekke halkı Ebû'-Salt bin Ümeyye' nin bulup şiirlerinde kullandığı

“Bism'i-ke allahumme” tabirini yazdıkları yazıların başında kullandıkları rivayet edilir.

¹⁴⁵ Enam, 109; Nahl, 38

İslam öncesinde Arapların puta taptıkları bilinmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de bu konuya sık sık temas edilmekte, bazı ayetlerde putların isimlerinden de söz edilmektedir. Bununla birlikte onların, muhtelif kabilelere ait olmak üzere sayısı yüzlerle ifade edilen putların üstünde bir yüce tanrının bulunduğu inancını taşıdıkları da anlaşılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim, onların deyisiyle “Allah”, “aziz” ve “âlim” diye adlandırdığı bu yüce tanrının kendilerini ve bütün kâinatı yarattığına, güneşi ve ayı belli bir nizama bağladığına, yağmur yağdırmak suretiyle yeryüzünü canlıların beslenmesine elverişli hale getirdiğine inandıklarını haber vermekte, ayrıca onların bu Allah adına yemin ettiklerini hayatlarının sıkıntılı ve tehlikeli dönemlerinde O'na sığındıklarını ve O'nu Kâbe'nin rabbi kabul ettiklerini ifade etmektedir. Yine Kur'ân-ı Kerim Cahilliye Araplarının bu yüce tanrı inancının yanında putlara tapmalarının, putların kendilerini Allah'a yaklaştıracığı ve O'nun nezdinde şefaâtçi olacağı kanaatine bağlı olduğunu haber verir. Diğer bazı ayetler, Cahilliye Araplarının “yüce tanrı” anlamındaki Allah inancının başka belirtilerine de temas eder. Daha çok yabancı yazarların gösterdiği bir temayüle göre Allah lafzı, Câhiliyye Araplarının putlarından olan **el-Lat** veya Aramice **elaha** kelimelerinden alınmıştır.

İslam öncesi Arapların dini hayatında görülen yüce ve tek tanrı inancını Yahudilik ve Hristiyanlığa bağlayanlar bulunsa da, Hz. İbrahim aleyhisselâmdan kalan Hanif dinine da-

yandırmak isabetli olacaktır. Nitekim Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve daha birçok Arap kabilesinin soyu Hz. İbrahim aleyhisselâmın oğlu Hz. İsmail'e ulaşmaktadır. Muhtelif ayetlerin beyanından anlaşılacağı üzere Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, ebedi kurtuluşu gaye edinen evrensel çağrısıyla ortaya çıkarken bu çağrısını, hitap ettiği kitle nezdinde kabul görmüş bulunan ve kısaca Hanif diye adlandırılan inanç üzerine oturtmuştur. Bunun karşısında müşrikler ve özellikle Yahudi ve Hristiyanlar İbrahim'in dinine (millet) sadık kaldıklarını iddia etmişler; Kur'ân-ı Kerim ise Hz. İbrahim aleyhisselâmın Yahudi, Hristiyan veya müşrik değil Allah'ı bir tanıyan bir Müslüman (hanif-müslim) olduğunu kesin bir dille ifade etmiş ¹⁴⁶ hidayet ve kurtuluşun ancak Hz. İbrahim'in dinine uymakla gerçekleşebileceğini bildirmiş, hem Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hem de Yahudi, Hristiyan ve müşriklere bu dine uymalarını emretmiştir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemde tebliğ ettiği dinin Yahudilik veya Hristiyanlık değil müsamahakâr bir tek tanrıcı din olduğunu ve Allah Teâlâ nezdinde makbul sayılacak dinin bu özelliklere sahip bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bütün semavi dinlerin değerlendirilmesine göre rasüller içinde önemli bir yeri olan Hz. İbrahim aleyhisselâmın dinine sadık kalan tek din, son rasûlün tebliğ ettiği İslamiyet'tir.

¹⁴⁶ Âl-i İmran, 67

Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin rasûl olmadan önceki dini hayatı ve ilk muhataplarının gönüllerinin derinliklerinde yatan inanç da dine/ İslam'a yakındı. O evrensel çağrısını bu inanç temeli üzerine oturtmuş ve bundan dolayı muvaffak olmuştur. Nitekim Câhiliyye dönemi sairlerinden Hanif olarak kabul edilen Zeyd b. Amr b. Nufeyl'in (hyt.605) bir şiiri o dönemdeki Allah inancını anlatması bakımından önemlidir.

İnsan ve şeytan cinlerini kendimden uzaklaştırdım,

**Mert ve cesur kişi böyle yapar,
Ne uzaya taparım ne de iki kızına,
Ne de Tasm oğullarının iki putuna,
Aklımın ermediği çocukluğumda,
Rabb bildiğim Hubel'e de tapmam,
Büyüyüp kendimi kurtardığımda tek bir
rabbe mi?**

**Yoksa bin rabbe mi tapacağım?
Bilmez misin Allah yok etti,
Yolunu şaşırmış birçok kimseyi,
İyi olanları ise bıraktı,
Onların küçükleri büyüsün diye.
Kişi elbet bir gün gerçeği yakalayacak,
Aynen susuz bir dalın yeşillenmesi gibi,
Ben ancak rahmana rabbimize kul olurum,
Şefkatli rabbim günahlarımı bağışlasın di-
ye.**

**Allah'tan rabbimizden daima korkun,
Böyle olursanız felakete uğramazsınız.
İyilerin yurdu cennettir,
Kâfirlerin ise yakıcı cehennem,**

**Dünyada rezildirler, ölünce de,
Gönülleri sıkıp daraltan azapla karsılaşırlar.**¹⁴⁷

Görüldüğü üzere Araplarda Allah inancı en yüce ilah olarak vardır. Kur'ân-ı Kerim'in sözü-nü ettiği Allah ise her türlü beşer idrakinin mutlak anlamda üstünde bir güç (müteal) dür.]¹⁴⁸

14-Sevr dağına, Sebir dağına yerine yerleştire-ne, sevap için Hıra dağına çıkıp inenlere (sığı-nırım).

[Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in ailesi, orta halli Mekkeliler gibi genellikle put-perestti ve kutsal Zemzem suyunu hacılara dağıtmak vb. gibi kamuya ait birtakım kültürel görevleri ellerinde bulunduruyorlardı. Kâbe'nin yeniden inşa edilmesinden bu yana, Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'de ruhsal ve manevî bir bilinçlenme göze çarpıyordu. Vaktiyle dedesi Hz. Abdulmuttalip (Hanif dininin verdiği etkiyle) Ramazan aylarında **Hıra** mağarasında inzivaya çekilirdi. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) de, zamanı gelince kendisini bu hayatın çekiciliğine kaptırdı ve çalkantılı ruhunu yatıştırmanın çaresini böyle bir hayatta buldu. Her yıl tüm Ramazan ayını Mekke yakınlarındaki bu mağarada zühd ve tefekkürle geçirirdi. Zaman zaman karısı kendi-

¹⁴⁷İbn-i Hişam, I, 240

¹⁴⁸(DUMAN, 2006), s.73-74

sine azık gönderir, bazen de kendisi, ihtiyaçlarını temin için evine dönerdi. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in zaten kıt olan yiyeceğini kendileriyle paylaştığı yolunu şaşırmış konuklar da olurdu.. Bu uzletten çıkıp evine dönmeden önce, yedi kez tavaf etmek için Kâbe'ye uğradı. İbn Hişâm ve Makrızî, Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'in bazı zamanlar bu inzivayı karısı Hz. Hatice radiyallâhü anha ile gerçekleştirdiğini rivayet etmektedir.]¹⁴⁹

15- Mekke'nin göbeğindeki Kâbe'ye ve Kâbe'nin hakikatine (sığınırım). Ve Allah'a (sığınırım) ki Allah (olanlardan) habersiz değildir.

[Araplar eski zamanlarda yarımada ve çevresinde bazı devletler kurmuşlardır. Yemen'de Maîn (M.Ö. 1400–650), Sebe (M.Ö. 750–115) ve Himyerîler (M.Ö. 115-M.S. 525), Kuzey Arabistan'da Nabatî (M.Ö. IV. yüzyıl-M.S. 106), Tedmür (M.Ö. 3000-M.S. 273), Gassânî (M.Ö. III. yüzyıl-M.S. 634), Hîre (M.S. III. yüzyıl–634) ve Kinde (M.S. V-IV. Yüzyıl) gibi devletler bunlardandır. Milâdî VI. Yüzyılda Arap yarımadası yeni bir döneme girmişti. Yerleşik hayat yerine daha çok kabile hayatının geçerli olduğu saha genişledi.

Hatta kabile merkezli kavramlar yerleşik hayat yasayan toplumlarda bile belirgin bir erk haline gelmişti. Burada İslâm öncesi Arabis-

¹⁴⁹ HAMİDULLAH, İslam Peygamberi, Paragraf, 146

tan'daki emirliklerden bahsetmek de yerinde olacaktır. Bunların basında "**melik**" unvanlı kabile kralları bulunmaktaydı. Otorite alanları temelde bölgesel ve kendi kabilelerinin topraklarıyla sınırlı olan bu kralların bazı durumlarda birkaç kabilenin birleşmesiyle toprakları kabile federasyonu sekline dönüşerek egemenlik sahaları genişleyebilirdi.

Mekke'de Kureyş,

Medine'de Evs ve Hazrec,

Taif'te Sakif bu şehirlerin önemli kabilele-
rindendi.

Buna bağlı olarak Araplarda ait olduğu soyu bilmek toplumsal imaj açısından kaçınılmazdı.

Bu durum Nesep ilmini tetikleyen önemli belirleyicilerden olmuştur. Tarihçiler, kabilelerin soylarının belirlenmesine büyük önem vermişlerdir. Fakat bu konuda verilen bilgilerin bir kısmı tartışmalıdır. Bütün Arapların soylarının Nûh aleyhisselâmın oğlu Sâm'a dayandığı rivayet edilmektedir.

Nesep bilginleri, kuzey Araplarının Hz. İsmail aleyhisselâma, güney Araplarının ise Kahtan'ın soyuna dayandığını söylerler. Bu kabul, Tevrat'ta geçen bir bilgiye dayanmaktadır.

Klasik olarak güney Arapları için Yemenliler ya da Kahtanîler,

Kuzey Arapları için Adnanîler denilmektedir.

Olaylar ve birbirini takip eden savaşlar Adnanîlerle Kahtanîler arasındaki düşmanlığı körükleyerek, birbirlerine karşı sürekli çekişme

halinde olmalarına sebep olmuştur. Zaman içinde Kahtanîler neseplerini çeşitli yollardan Adnanîlere katmışlardır. Kahtanîler de dâhil edilerek bütün Arapların soylarını Hz. İsmail aleyhisselâma bağlayanlar da vardır.

Klasik kaynaklarda geçen genel bir kategoriye göre Araplar **Aribe, Mütearribe, Müsta'ribe** olmak üzere üç kısma ayrılırlar.

Bu tasnife göre Âd, Semûd, Tasm, Cedis gibi soyu tükenen kavimler Arabû'l-Aribe olarak ifade edilir.

Arabû'l-Aribe'nin dilini kullanarak onların yaşadığı bölgeyi yurt edinen Kahtanogullarına Arabû'l-Mütearribe denir.

Arabû'l-Müsta'ribe ise İsmailoğullarından olan Adnanîler için kullanılır. Değişik açıklamalar bulunmakla beraber, Arap soylarının geleneksel olarak iki kategori altında değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Bunlar, Arab-ı bâide ve Arab-ı bâkiye olarak isimlendirilirler.

Birinci gruba dâhil olanlar, tarihin önceki dönemlerinde yaşayarak çeşitli nedenlerle yok olmuş toplumlardır.

Arab-ı bâide'nin önde gelen kolları, **Âd, Semûd, Medyen, Tasm, Amâlika, Câsim, Abdi Dahm, Ubeyl, Hadûra, Cedîs ve Birinci Cürhüm** kavimleridir. Soyları devam eden Araplara ise Arab-ı bâkiye denilmektedir.

Arab-ı bâkiye de, Arabistan Arapları olarak bilinen Arab-ı âribe ve Araplaşmış Araplar şeklinde tanımlanan Arab-ı müsta'ribe olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır.

Arab-ı Âribe olarak bilinen bu birinci gruba

Kahtanîler denilmektedir.

Anavatanları Yemen olan bu Araplar önce, Cürhüm ve Ya'rub olmak üzere ikiye ayrılmışlardır. Ayrıca, Ya'rub'dan da Kehlân ve Himyer adındaki iki farklı koldan birçok kabile türemiştir.

Sözünü ettiğimiz bu kabileler, değişik zamanlarda çeşitli nedenlere bağlı olarak anavatanlarından göç etmiş ve Arabistan Yarımadasında çeşitli bölgelere yerleşmişlerdir.

Kehlânîlerden olan Ezd kabilesi kuzeye göç etmiştir. Güçlü bir kabile olan Ezd Umman'da hüküm sürdü. Şam'ın doğusunda devlet kuran Gassanîler ve Kureyş'ten önce Mekke'ye gelen Huzaa kabilesi de bunlardandır. Bunlardan olan Sa'lebe b. Amr, Hicaz tarafına yönelerek Medine'ye yerleşti. Evs ve Hazrec kabileleri onun soyundan gelmiştir.

Hârise b. Amr ise önce Merrüzahrân'a yerleşti. Daha sonra Mekke'ye geldi. Bu sırada Mekke'de Cürhümlüler oturmaktaydı. Onlarla girdiği mücadeleden galip çıkarak burayı kendisine yurt edindi.

İmrân b. Amr Uman'a, Cefne b. Amr Suriye'ye, Lahm ve Cüzâm kabileleri Hîre'ye, Tay kabilesi Ecâ ve Selmâ Dağlarına, Cüzam'a nispet edilen Kinde kabilesi önce Bahreyn, sonra Hadramut ve son olarak da Necid'e yerleşti. Arab-ı Müsta'ribe olarak isimlendirilenler kökenleri itibariyle Arap olmayıp, sonradan Araplaşanlardır. Bunlara Adnanîler, İsmâîlîler, Meaddîler, Nizârîler denilmektedir.

Küçük yaşta Mekke'ye gelen Hz. İsmail

aleyhisselâm, Kahtanî soyundan gelen Cürhümlüler arasında büyüüp yetişti. Hz. İsmail aleyhisselâm burada evlendi ve bu evliliklerinden doğan çocuklar büyüüp, zemzem kuyusu civarında yerleştiler. Daha sonra onlardan her biri bir kabilenin reisi oldu. Hz. İsmail aleyhisselâmın soyundan gelenler, Cürhümlüler'e karışarak Araplaştığı için bunlara Arabî Müsta'ribe denildi. Soyuları Adnan'a ulaşan başlıca kabileler şunlardır:

Adnân,

Mead,

Nizâr (İyâd, Enmar, Rebîa, Mudar),

Rebîa (Esed, Aneze, Abdülkays, Vâil),

Mudar (Kays Aylan, İlyâs),

Kays Aylan (Süleym, Hevâzin, Gatafân),

Gatafân (Abs, Zübyân),

İlyâs (Temîm, Huzeyl, Esed, Kinâne),

[**Kinâne** (Kureys), Kureys (Cemûh, Sehm, Adiy, Mahzûm, Teym, Zühre, Kusay), Kusay (Abdüddâr, Esed b. Abdüluzzâ, Abdümenâf), Abdümenâf (Abdüşşems, Nevfel, Muttalip, Hâşim).]

Rebîa'nın en meşhur kabileleri Esed ve Vâil, Mudar'ın en meşhur kabileleri ise Kays Aylan, Temîm, Huzeyl'dir.

Adnanîlere mensup kabileler çoğaldıkça, Mekke'den ayrılarak Arabistan Yarımadası'nda değişik bölgelere yayıldılar.

Abdülkays kabilesi Bahreyn'e,

Benû Hanîfe Yemâme'ye,

Bekir b. Vâil kabilesinin bir bölümü Yemâme ile Bahreyn arasına,

Taglib el-Cezîre'ye, Temîm'in bir kısmı Bah-reyn'e, diğerleri de
Basra'ya, Süleym Medine yakınlarına,
Sakîf Tâif'e,
Hevâzin Evtâs'a,
Esed ile Teymâ Kûfe'ye,
Zübyân da Teymâ ile Havran arasında bir
bölgeye,
Kinâne kabilesi de Tihâme'ye yerleşti.
Bu kabileler içerisinde yerleşik hayat süren
Kureyş kabilesi hariç, diğer Adnanî kabileler,
Tihâme, Necid ve Hicaz'da göçebe ya da yarı
göçebe bir hayat yaşamaktaydılar.]¹⁵⁰

MEKKE / BEKKE

[Mekke, Kızıldeniz'den 100 km uzaklıkta
360 metre yükseklikte bir yerleşim yeridir..
Topografik özellikleri itibarıyla yuvarlağa yakın
hilal şeklindedir. Kuaykian dağlarının etekle-
rinden başlayan karşılıklı iki tepeden Ebû
Kubeys Dağı doğuya, Kuaykian dağı ise batıya
doğru uzanmaktadır. Ebû Kubeys Dağı bölgede
en büyük dağdır. Mekke'yi çevreleyen dağlar
arasında Fadîh, el-Metabih, el-Felak, el-
Hacun, Sakar ve Tihame dağları bulunmakta-
dır. Bu dağlar arasında genişleyerek Batha'ya
uzanan küçük vadiler ve bu vadilerin dağla
birleştikleri mekânlarda yerleşim yerleri vardır.
Bu yerleşim yerleri orada yaşayan kabilelerin
ismini almaktaydı. Bu yerler hendek şeklinde
bir koridorla Harem'e kadar uzanır.

¹⁵⁰ (BARLAK, 2006), s. 7-10

Mekke'nin Bekke olarak adlandırılmasını İbn Hişam şöyle ifade eder:

“Oranın zalimlerinin orada bir sey yaptıkları zaman boyunlarını bekk eder (kırar) olduğundandır. Bekke Mekke çukurunun ismidir. Çünkü onlar orada tabak eder oldukları yani izdiham eder oldukları için bu isim ona verildi”.

Mekke Cürhümler ve Katura zamanında Ma'lat (yukarı şehir) ve Mesfele (aşağı şehir) olarak ikiye ayrılmıştı. Mekke'ye tümüyle Harem denilirdi. Haremden aşağı doğru eğimli olan bölgeye “el – Mesfele”, yukarı doğru uzanan yere ise “el-Ma'lat” ismi verilmiştir. Mekke vadisi Hz. İbrahim'den önceki dönemlerde Şam'dan Yemen'e ve Yemen'den Şam'a giden kabilelerin uğrak yeri olarak bilinir.

Mekkeliler, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden yaklaşık beş nesil önce Hz. İbrahim aleyhisselâmın soyundan gelen Kusay'ın önderliğinde civardaki kabilelerin desteğini de alarak, Kureyş adı altında birleşmişlerdi. Mekke, Kusay'dan önce, genellikle, şu boylardan oluşmaktaydı

- 1.Harisoğulları
- 2.Muhariboğulları
- 3.Âmiroğulları
- 4.Adiyyoğulları
- 5.Sehmoğulları
- 6.Cumahoğulları
- 7.Teymoğulları
- 8.Mahzumoğulları
- 9.Zühreoğulları

10.Esedoğulları.

Daha sonraları bunlara Abduddar ve Abdimenaf oğulları eklenerek sayıları on ikiye çıkmıştır. Abdüşşems, Hâşimiler ve Ümeyyeoğulları gibi oymaklar ise, sonraki soylardan oluşmuştur. Kureyş'in dağınık oymaklarını bir araya getirerek Mekke'de yerleştiren Kusayy'ın oğullarından Abduddar ve Abdimenaf, babalarının ölümü üzerine Kâbe ve hac hizmetlerini üstlendiler.

Yukarıda bahsedilen sebeplerle kendilerini tehdit eden güçlü bir düşmandan mahrum olmaları, bir bakıma Mekkelilerin, öteden beri, düzenli bir siyasi devlet kurmalarını engellediği söylenebilir. Bununla birlikte tamamen bir başıbozukluk da olmayıp bedevî prensipleriyle örgütlenen bir tür oligarşik yapılanma vardı; kabile meclisleri üstünde bir kral veya başka bir idari kurum yoktu. Herhangi bir bağlayıcılığı olmayan istişare heyeti, bütün kabilelerin soylularından oluşuyordu. İdari ve ticari gelenekler, güç ve itibarlarına göre kabileler arasında taksim edilmişti. Modern anlamda bir seçim olmaksızın görevler, genellikle tevarüs yoluyla ailenin yeni nesillerine geçerdi. Kâbe'nin hemen yanında yer alan *Darunnedve*, idari gelenekleri yürüten Kureyş temsilcilerinin "şuraya" katıldıkları bir tür "senato" veya "parlamento" konağıydı. Bu meclis, icra yetkisi olmadığı için sadece meseleleri görüşürdü. Her oymak nazari olarak bağımsızdı ve istediğini yapabiliirdi. Ne var ki, oy birliği ile alınan kararlar çoğu defa etkili olur ve böylece töre ve yerleşik gelenek-

lerden sapmaların icabına bakmanın yolları aranırdı. M. Watt, İslâm öncesi Mekke demok-rasisi ile Atina demokrasisini karşılaştırırken, Mekke senatosunun kararlarının **“en kötüyü daha iyi gayeymiş gibi gösterebilen aldatıcı güzel konuşmalar üzerine değil de çoğu zaman kişilerin gerçek liyâkatleri ve siyasetleri üzerine kurulu”** olduğundan, **“Mekke mele’ ini, Atina *ekklesia*’ sından daha bilgece ve daha sorumlu bir meclis”** olarak görür. Dış düşman tehlikesini pek hissetmeyen Kureyş, kendi boyları arasında ise bazen kavgalara varacak ölçüde rekabet yaşamaktaydı. Babaları *Kusay*’ın ölümü üzerine Kâbe ve hac hizmetle-rini *Abduddar* ve *Abdimenaf* üstlendi. Zamanla servet ve nüfuz bakımından kardeşine üstün-lük sağlayan Abdumenaf, dünyevi otoriteye ait is ve yetkileri kardeşi *Abduddar*’dan alarak ona sadece dini otoriteyi bıraktı. İki kardeş hayatta iken bu paylaşım razı oldular. Fakat onların vefatlarından sonra çocukları arasında korkunç bir rekabet ve üstünlük yarısı başladı. **Abdimenaf’ın, Abduşşems, Hâşim, Muttalib ve Nevfel** adlı oğulları servet ve nüfuz bakı-mından *Abduddaroğullarından* üstün oldukla-rından, dünyevi otorite gibi dini görevleri de ellerine almak istediler. *Abduddaroğulları* buna razı olmadıkları için aralarında şiddetli bir düşmanlık ortaya çıktı. On iki boydan oluşan Kureyş, bu yüzden düşman iki gruba ayrıldı. *Abdimenaf*oğullarına taraftar olanlar (*Esed, Zühre, Teym ve Harisoğulları*) tarihte **“Mutayyebûn (güzelkokulular)”**, *Abduddaroğul*

larına destek verenler (Mahzum, Sehm ve Cumah ve 'Adioğulları) ise *"Ahlaf (yeminliler)"* isimleri ile bilinmektedir. İki gruba verilen bu isimler ittifaklarını kutsamak için yapılan tören ile ilgilidir. Abdimenaf kadınları, müttefiklerinin kendi lehlerine olan ittifaklarını kutsamak için misk ile dolu bir kap getirerek Kâbe'nin kenarına koymuş, müttefik oymaklara mensup kişiler teker teker ellerini bu kaba daldırarak ve Hacer-i Esved'e dokunarak davalarından dönmeyeceklerine yemin ettiklerinden kendilerine **"Mutayyebûn"** ismi verilmiştir. Abdudaroğullarının haklarını savunmaya söz verip yemin eden müttefikleri de içi kan dolu bir çanakla aynı töreni yapıp, yeminlerinden dönmeyeceklerine söz verdiklerinden bunlara da **"ahlaf"** denmiştir. Kutuplaşmanın sıkı sıkıya aile seçmelerini izlemediğini görmek ilgi çekicidir. Kusay'ın ailesiyle birlikte diğer aileler de bölünmüştür. Bu, kana dayalı kabileciliğin gevşemeye başlamasının ve maddi çıkarlar üzerine kurulan bir birlik düşüncesinin ilk belirtisidir. Kavga neredeyse savaşa dönüşeceği sırada uzlaşmaya varıldı. Ancak, iki grup arasındaki rekabet devam ettiğinden uzlaşma sürekli olmadı; sorunlar geçici olarak dondurulmuştu.

Nitekim daha sonraki yıllarda, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin nübüvvet görevini bu rekabet hissiyle reddedenler oldu. Abdimenaf'ın ölümünden sonra oğlu Abduşşems, uhdesine aldığı Sikaye (Hacılara su dağıtma) ve Rifade (Hac mevsiminde yoksullara yiyecek sağlama) görevlerini işlerinin çoklu-

ğu sebebiyle kendisinden daha zengin olan kardeşi Hâşim'e bıraktı. Sonraki zamanlarda benzeri bir rekabet Hâşim ile Abdüşşems'in oğlu (yeğen) Ümeyye arasında yaşanmıştır. Hâşim, oldukça başarılıydı; bölge ülkeleriyle kervanların emniyeti konusunda sözleşmeler yaparak, yazın Suriye ve Filistin'e, kışın da Yemen'e olmak üzere iki büyük ticaret kervanı çıkarmaya başladı. Böylece Kureyşlilerin servet ve refahı arttı. Araplar Kusay'dan itibaren, Kâbe'nin koruyucusu ve hizmetkârı olan Kureyş'e derin saygı duymaya başlamışlardı. Bu sayede Kureyş kervanları uzun ticaret yollarını hiçbir saldırıya uğramadan geçebiliyordu. Bu arada yeğeni Ümeyye de ticaret yoluyla büyük bir servet kazanıp Hâşim ile anlaşmazlığa düşerek huzursuzluk çıkardı. Araya giren hakemlerin Hâşim'in lehine karar vermesiyle konu tekrar kapandı. Anlaşıldığı üzere, Mekke'de en güçlü olanlar, çeşitli sebeplerle, komutasındaki Fil ordusu'nun karşısına çıkan Kureyşlilerin başında, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin dedesi Hz. Abdulmuttalib'in sözcü olarak bulunuşu, o sıralarda Mekke yönetiminde Muttaliboğullarının etkili olduğunu göstermektedir. Daha sonraki yıllarda en güçlü iki boy olarak Abdüşşems ile Mahzumoğullarının adı geçmektedir. Utbe ve kardeşi Şeybe, Abdüşşems'in bir bölümünden sorumluydular. Benu Umeyye'nin başına, Utbe'nin kızı Hind'le evlenen Ebû Süfyan geçmişti.

Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin gençlik yıllarında, Ebû Süfyan, oymağının itiba-

rına paralel olarak Mekke'nin siyasetini elinde tutuyordu. Şahsi nüfuz ve gayretiyle Hâşimoğullarının mevkisini yükselten Hz. Abdulmuttalib'den sonra oymağın nüfuzu oldukça azalmıştı. Çünkü oğullarından Hz. Ebû Tâlib zengin değildi. Abbas zengin olmasına rağmen sürekli Mekke'de kalmıyordu. Ebû Leheb ise toplum tarafından pek sevilip sayılmayan bir kimse olarak biliniyordu. Genel olarak İslam öncesi Mekke toplumunun yapısı buydu.]¹⁵¹

16-Kuşluk ve ikinci vakitlerinde önünde insanların yığılıp el-yüz sürdükleri Hacer-i Esved'e (sığınırım).

CÂHİLİYYE DEVRİNDE KÂBE'DE İBADET

Salât namaz kavramı, İslâm'dan önce de Araplar arasında kullanılan bir kelime idi. İslâm'dan önce Araplar bu sözcüğü "*dua ve istiğfar*" anlamında kullanıyorlardı. İslâm'dan önce Araplar çoktanrılı bir inanca sahiptiler ve ibadetleri de bu inancın gerektirdiği şekilde idi. Çoğunun evinde bir put bulunur ve girip çıkarken onlara bir tanrı olarak tazim ederlerdi. İslâm öncesinde Arapların namaza benzer devamlı yaptıkları bir ibadet şekilleri yoktu. O zamanlar sadece Harem-i Şerif'e girerler, Kâbe'yi ıslık çalarak ziyaret ederler ve el çırparak ilahlarına dua ederlerdi. Bu hususta Kuran'da

¹⁵¹ (DUMAN, 2006), s.4-6; (DURAL, 2007), 9-10

yer alan:

“Onların Beytullâh yanındaki namazları da, ıslık çalmadan ve el çırpıktan başka bir şey değildi. ”¹⁵² ifadesi bunu göstermektedir. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem 23 kuşak öncesi büyük atası olan Hz. İbrahim aleyhisselâm ve Hz. İsmail aleyhisselâmın dininde mevcut olan namaz ibadetinin, zamanla Araplar tarafından terk edilip, unutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Ebû Zer ve Kus b. Sâide’den gelen rivayetlerde câhiliye döneminde Haniflik dinine mensup bazı kimselerin namaz kıldıklarını öğrenmekteyiz. İbn Habîb ve Müslim’in kaydettiklerine göre de Ebû Zer ile Kus b. Sâide’nin Câhiliye döneminde namaz kılan kimselerden oldukları belirtilmektedir. Nitekim bu dönemde müşrikler erkek-kadın, açık-saçık el ele tutuşarak birlikte Kâbe’nin etrafında dolaşırlar ve ıslık çalıp el çırparlardı. Böylece kendilerince ibadet ediyoruz diye çalar, oynar ve yaptıklarını da alkışlardı. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kâbe’ye gelip namaz kılmak ya da Kur’an okumak istediği zaman, böyle ayin yapmakta ileri giderler ve kendilerini de namaz kılıyor, dua ediyorlarmış gibi göstererek; gürültü ve şamata yaparlardı, bunu da bir ibâdet sayarlardı. İbn Kesîr’in rivâyetine göre; İbn Ömer, müşriklerin tavafta ıslık çalmalarını, sonra da yanaklarını yere eğerek, onların el çırpmalarını anlatmış; başka bir rivayette de: “Kâbe’yi sola doğru tavaf ederler,

¹⁵² Enfâl, 35

yanaklarını yere koyup el çırpırlar ve ısıkl a-larlardı" demıştır. Buna göre müşriklerin putla-rına karşı ibadetlerindeki hareketlerinde na-mazdakine benzer rükû ve secde şekillerinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Câhiliyye döneminde: Ka'b b. Lüey'in Kureyşlileri haftada bir Cuma günleri topladığı ve bir hutbe vererek beraber ibâdet yaptıkları tespit edilmiştir. Bu Cuma gününe bir maruzat (açıklama), yani Yevmu'l-Arûbe (Araplık Günü), denilmekteydi.

Yukarıda belirttiğimiz gibi İslâm'dan önceki belli bir dönemde Mekke ve Arap yarım ada-sında yaygın olan inanç daha ziyade putperest-likti. Fakat putların yanında, mükemmel, yüce, tek, her şeye muktedir bir tanrı fikri de devam-lı olarak vardı ve bu tanrı anlayışlarını eskiden gelen bir alışkanlıkla Arapça Allah ismi ile de ifade ediyorlardı. Mecusilik, Zerdüştlük ve benzeri semavî olmayan yabancı dinler ve Al-lah inancı olmayan Konfüçyüsçülük, Budizm vb. felsefi düşünce nitelikli dinleri onlar arasına girmişse de fazlaca taraftar bulamamıştır.

Yine Kur'ân-ı Kerim'de belirtildiği üzere;
"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar gösteriş yapanlardır; hayra da mani olurlar. "¹⁵³ ayeti ile müşriklerin bu fiilleri bir ibadet düşüncesin-den ziyade, bir oyun ve eğlence olarak yap-makta idiler. Buna göre müşriklerin de namaz kıldıkları, fakat bunu ciddiye almadıkları, dü-

¹⁵³ Mâûn, 4-7

zenli değil, gelişi güzel; bilinçli olarak değil, gaflet ile ve sırf âdet ve eğlence olduğu için namaz kıldıkları anlaşılmaktadır. Abdullah İbn Mes'ûd radiyallâhü anhin , “**sâhûn**” kelimesini “**lâhûn**” şeklinde okuması da ayetin, müşriklerin namazının niteliğini açıkça ortaya koyar. Yukarıda belirttiğimiz Enfâl süresi 35. ayet de müşriklerin, ıslık çalarak, el çırparak namaz kıldıklarını, yani namazı bir eğlence haline getirdiklerini ifade etmektedir. Zaten namaz, zekât, hac, oruç gibi ibadetler, İslâm'ın getirdiği yeni ibadetler değildir.

“Sen ancak, görmeden Rab’lerinden korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Manen arınıp yücelen, kendi yararına arınmış olur. Dönüş Allah’adır. Allah, herkese yaptığı için karşılığını verir”. ¹⁵⁴ ayeti de Arap toplumunda eskiden beri namaz ibadetinin bulunduğunu ve İslâm'ın ilk dönemlerinde de hala namaz kılan insanların bulunduğunu kanıtlayan ayetlerden biridir. Zira toplum içinde gerçekten Allah’tan korkan ve günün belli zamanlarında namaz kılan insanlar olmasaydı ayette Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme, ancak böylelerinin, kendisinin uyarılarını dinleyeceği bildirilmezdi.]¹⁵⁵

Her ne kadar Câhiliyye Araplarının, namazı bilinçli bir ibadet olmaktan çıkarıp bir çeşit oyun ve eğlence haline getirmiş olsalar da, o dönemde Kâbe’ye doğru yönelerek yaptıkları

¹⁵⁴ Fâtır, 18

¹⁵⁵ (KAMİLİ, 2006),s,31-34

ve salât dedikleri bir ibadetin bulunduğunu, Haceri Esved'e hürmet ettikleri ve ibadetlerde bir yer ayrılmaktadır.

[Haceri Esved siyah, parlak bir çakmak taşıdır, Rivayet edilen Arap geleneklerine göre gökten indirilmiştir. (Belki de O, bazı kişilerin gözü önünde yere düşmüş bir göktaşının bir parçasıdır.) Araplar onu kutsamış, semavi bir hediye olarak kabul etmiş ve Ka'be'nin duvarlarından birine yerleştirilmiş sonra da tavaf turlarını oradan başlatmışlardır.

İslam ona gösterilen saygıyı, ellerin ona sürülmesi ve öpülmesi adetlerini, tavafın her bir turuna onun bulunduğu taraftan başlama geleneğini öylece bırakmıştır. İslam'da tavaf ise, Kâbe binası etrafında yedi kere dönmektir. Her bir defasında Haceri Esved'in bulunduğu köşeden başlanır. Tavaf yapan adam taşın bulunduğu noktaya yönelir, Hacer'e ellerini sürer ya da onu öper yahut da işaret eder.

Kur'ân-ı Kerim'de Haceri Esved, onu ellemek ve öpmekle ilgili bir şey olmadığı gibi, bu yedi dönüş/tavafa ve onların başlangıç nokta açıklama da yoktur. Yalnız bunlar şu ana kadar kesintisiz olarak uygulanan Mütevâtir Nebevi Sünnet ile sabittir. Kesin söylemesek de, bu merasimlerin daha önceki şekilleriyle İslam'a geçtiğini tahmin ediyoruz.]¹⁵⁶

17- Terliksiz, yalın iki ayağına karşı rutubetli hale gelen kaya üzerindeki, İbrahim

¹⁵⁶ (DERVEZE, 1989), s.185-186

METAFTA BİR AYET: MAKAM-I İBRAHİM

[Makam-ı İbrahim, Hz. İbrahim aleyhisselâmın Kâbe'yi inşa ederken, örülen duvarın boyunu aşması üzerine, üstüne çıkıp inşaatı devam ettirdiği taş olarak bilinmektedir. Bu taş, Kâbe'nin inşası esnasında iskele olarak kullanıldığı için üzerinde zaman içinde Hz. İbrahim'in ayak izleri oluşmuştur.

Bir görüşe göre de bu taş, Hz. İbrahim aleyhisselâmın insanları hacca çağırmak için üzerine çıktığı taştır. Aslında Hz. İbrahim aleyhisselâmın, her iki durumda aynı taşın üzerine çıkmış olması da muhtemeldir. Hatta bu konudaki başka rivayetlerin varlığı da gösteriyor ki Hz. İbrahim, başka zamanlarda da bu taşı kullanmış, onu bir kenara kaldırmamıştır. Bu mübarek taş, Hz. İbrahim aleyhisselâma bazen bir iskele bazen bir kürsü bazen bir minber olmuştur. Zira bu taş her ne kadar görünürde bir taş olsa da hakikatiyle Cennet'tendir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadislerinde şöyle ifade etmektedir:

“Rükn (Hacer-u'l-Esved) ve Makam-ı İbrahim Cennet yakutlarından iki yakuttur. Eğer Allah onların aydınlıklarını gidermemiş olsaydı doğu ile batı arasını sürekli aydınlatırlardı.”

¹⁵⁷

Bütün bu ve benzer rivayetler, o günden

¹⁵⁷ Tirmizi, Hac 49

bugüne bölgede yaşayan halk tarafından buranın Hz. İbrahim'in makamı olarak tanındığını da göstermektedir. Bugün bu taş ve üzerindeki mübarek izler bir camekân içinde muhafaza edilmektedir. Kâbe'nin kapısının olduğu tarafta Kâbe'ye 15.40 metre uzaklıktadır. Hafif sarı ve kırmızı karışımı beyaza yakın bir rengi olan taşın kalınlığı 20 santimetredir. Kenar uzunluklarından biri 38, diğerleri 36'şar santimdir. Hz. İbrahim aleyhisselâm'ın ayak izlerinin bu taş üzerinde dünden bugüne devam ettiğini bir kasidede Hz. Ebû Tâlib şöyle dile getirmiştir:

“İbrahim'in taş üzerindeki ayak izleri hâlâ yeni, Ayakları yalınayak, giymemişti hiçbir şeyi.”¹

Hz. İbrahim'in bu taş üzerindeki ayak ve parmak izleri daha net ve belliydi. Fakat insanların ona teberrüken dokunup ellerini sürmelerinden dolayıdır ki zamanla bu izler silinmeye yüz tutmuştur.

Cahiliyye döneminde Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir gün çocuklarla oyuna dalarak Redm'e kadar varıp dayanmışlardı.

Orada, Müdlicoğullarından bir cemaat, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi yanlarına çağırdılar.

Kendisinin iki ayağına baktılar ve izini izlediler.

O sırada, Abdulmuttalib'le karşılaşp kucaklaştılar.

Abdulmuttalib'e:

"Bu çocuk senin neslinden midir?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Oğlumdur" dedi.

Müdlîcoğulları:

"Onu iyi koru! Çünkü biz, Makam'daki ayak izine bununkinden daha çok benzeyenini görmedik" dediler.

Abdulmuttalib, oğlu Ebû Tâlib'e:

"Bak! Bunlar ne söylüyorlar? İşit!" dedi.

Bunun için, Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi titizlikle korur dururdu.

Müdlîcoğulları; kıyafet, alâmet ve ayak izlerinden anlamaktaki maharetleriyle tanınırlardı.
158

Güvenilir ravilerin Abdullah b. Abbastan rivayetlerine göre, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin yirmi yaşlarında bulunduğu sırada idi ki, Kureyşliler kıyafet ve izlerden anlayan kâhin bir kadının yanına varıp:

"Şu Makam sahibine iz bakımından hangimizin daha çok benzediğini bize haber ver?" dediler.

Kâhin kadın, Kureyşîlerin isteklerine karşı:

"Eğer, siz şu ince milli yerin üzerine bir yaygı serer, sonra da onun üzerinde yürür geçerseniz, ben size istediğinizi haber veririm" dedi. Kureyşîler; ince, yumuşak milli yerin üzerine hemen bir yaygı serdiler, sonra da üzerinden yürüyüp geçtiler.

Kâhin kadın; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin izini görünce:

"Bu iz; Makam'dakine, benzerlikte en yakını-

¹⁵⁸ Al-i İmrân: 97; (KÖKSAL), 1/62-63.

nızdır!" dedi.

Bundan, yirmi yıl veya yirmi yıla yakın, ya da Allah Teâlâ'nın dilediği kadar bir müddet geçtikten sonra, Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem), rasûl olarak geldi.¹⁵⁹

Kur'ân-ı Kerim'de Makam-ı İbrahim

Makam-ı İbrahim ifadesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defa geçmektedir. Ayet-i kerimede Kâbe'nin yeryüzünde Allah adına inşa edilen ilk ev olduğu, insanlar adına bir hidayet, feyiz ve bereket kaynağı olduğu belirtilirken aynı zamanda orada Makam-ı İbrahim'in de bulunduğu özellikle nazara verilmektedir:

"İbadet yeri olarak yeryüzünde yapılan ilk bina Mekke'deki Kâbe olup pek feyizlidir, insanlar için hidâyet rehberidir. Orada apaçık alâmetler, deliller ve ayrıca İbrahim'in makamı vardır..."¹⁶⁰

Burada, açıkça anlaşıldığı gibi Kâbe ve çevresinde Allah'ın varlığına, birliğine ve ibadetin sadece O'na yapılacağına ait pek çok deliller, apaçık alâmetler vardır. Aynı zamanda o deliller kadar önemli bir şey daha vardır. O da Makam-ı İbrahim'dir. Bir yönüyle Kâbe, tevhidin sembolü, Makam-ı İbrahim de kulluğun remzidir. Kâbe imanın, tevhidin, Makam-ı İbrahim de amelin sembolüdür. Ayağa kalkıp Allah huzurunda Hz. İbrahim gibi el pençe divan durmanın sembolüdür. Kıyamın en güzel ör-

¹⁵⁹ (KÖKSAL), 1/104-105.

¹⁶⁰ Âl-i İmran Sûresi, 96-97

neklerine sahip Hz. İbrahim'in yanı başında ve onun iniltilerine şahit bu özel mekânda, İbrahim'ce bir duruş ortaya koyabilmenin pratiğinin yapılacağı hususi bir alandır. Bundan dolayıdır ki Hz. Ömer radiyallâhü anh, bir gün Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemle birlikte bu makamı ziyaretlerinde şöyle bir istekte bulunmuştur:

“Ey Allah'ın Resûlü, bu atamız İbrahim'in makamı değil midir? Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

‘Evet’ cevabını verdi. Hz. Ömer radiyallâhü anh de:

‘Biz orayı Namazgâh edinemez miyiz?’ diye sorunca da Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemde: **‘Bununla emrolunmadım.’** dedi. O gün henüz sona ermemiştii ki bu konuda şu ayet-i kerime nazil oluverdi:

“İbrahim'in makamını Namazgâh edinin.”

¹⁶¹ Bu ayet de Makam-ı İbrahim'le ilgili Kur'ân-ı Kerim'de geçen ikinci ayettir.

Makam-ı İbrahim Nerededir?

[Makâm-ı İbrahim, Kâbe'nin duvarına yapıştı. Bilahare, Hz. Ömer radiyallâhü anh onu insanlar daha rahat tavaf etsinler ve namazdan sonra kafaları karışmasın diye ayırdı ve doğu tarafına kaydirdi. İbn Abbas “ **Orada apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır;...**”¹⁶²

¹⁶¹ (Bakara Sûresi, 2/125) (Buharî, Salat 32; Müslim, Fezailu's-Sahabe 24)

¹⁶² Âl-i İmran, 97

ayeti için **“Makâm-ı İbrahim ve deliller onun bir parçasıdır”** demiştir. Mücahid ise; “Onun makamdaki ayak izleri apaçık işaretlerdir” demiştir.¹⁶³

Makam-ı İbrahim, Kâbe'nin hemen yanı başındaki kubbemsi bir mahfaza içinde muhafaza edilen taş ve onun bulunduğu yer mi yoksa farklı bir alan mıdır? Bu konuyu araştıran âlimlerimiz, Makam-ı İbrahim'in neresi olduğu hususunda çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.

1-Hz. İbrahim aleyhisselâmın üzerine çıktığı taşın yeridir. Allah Teâlâ, taşın üzerine bu izleri bırakmayı, onun mucizelerinden biri olarak yaratmıştır.

2- Hz. İbrahim aleyhisselâmın makamı, Har-em bölgesinin tamamıdır.

3- Makam-ı İbrahim, Arafat, Müzdelife ve şeytan taşlama yerleridir.

4- Hac ibadetinin yapıldığı mekânların tamamı Hz. İbrahim aleyhisselâmın makamıdır. Ancak bu konuda âlimlerin genel kanaati ise birinci görüşün daha isabetli olduğudur.³ Zira kelime manası itibariyle de düşündüğümüzde “makam”, ayağa kalkılan, ayakta durulan yer manasına gelmektedir.⁴ Kaldı ki bu isim örfte de bu belli yere hastır. Dünden bugüne bir insan, Mekke'de her hangi bir Mekkeliye Makam-ı İbrahim'i sorsa, o kimse ona, bu yerden başka bir yer göstermez ve başka bir şey de anlamaz. Uygulama olarak da Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, tavafı bitirdikten

¹⁶³ (GOUHAR, 2008), s. 22

sonra tam bu mekâna geldiğinde “وَاتَّخِذُوا مِنَّ”

“مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى” ayetini okuması, harem içinde özellikle bu mekânın ayette geçen “makam” olduğunu açıkça gösterir. Bundan dolayıdır ki Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem iki rek’atlık tavaf namazını da bu makamın arkasında kılmıştır. Hz. Ömer radiyallâhü anhde Makam-ı İbrahim’in yanında, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme:

“burayı Namazgâh edinsek nasıl olur” demesi bu kanaati teyit etmektedir. Son olarak burada şu noktayı da belirtmek gerekir ki zaten bütün Mescid-i Haram, Namazgâh’dır. Her yerinde namaz kılınabilir. Dolayısıyla ayette geçen Makam-ı İbrahim’den maksat belli özel bir mekân olmasaydı, “Mescidi, mescid edin.” denilmesinin bir anlamı olmazdı.]¹⁶⁴

18-Safa'ya kadar iki Merve arasında yapılan yürüyüşlere, ikisi arasındaki suretlere ve heykellere (sığınırım).

[İslamiyetten önceki geleneklerden biri de Safa ile Merve arasını tavaf etmektir. Bakara 158. ayeti bu geleneğe, açıkça onun eski geleneklerden olduğunu gösteren bir üslubla işaret etmiştir.¹⁶⁵

¹⁶⁴ KUZU, Selman, Yeni Ümit Dergisi, Temmuz / Ağustos / Eylül - 2008 / 81, s.56-59

¹⁶⁵ “Şüphesiz Safa ile Merve Allah'ın nişanelerin-

Safa ve Merve ¹⁶⁶ Kâbe'ye yakın kayalık iki tepedir. Birbirlerinden yaklaşık dört yüz metre uzaklıktadırlar. Rivayetlerde kaydedildiğine göre müşrikler bu iki tepenin yanına bazı putlar koymuşlardı. Onların yanında ayinler yapıyorlar, onlara kurbanlar takdim ediyorlardı. Bu ayinler ara da onları tavaf etmek de vardı. Bu ayetin sebebi nüzulü ile ilgili olarak müfessirler ve ravilerin kaydettiklerine göre Müslümanlar bu iki yeri İslâm'dan önceki gibi tavaf etmekten sıkıldılar. Ayet indi ve bu sıkıntılarını giderdi, onları her iki yeri de tavaf etmeyi sürdürmeye teşvik etti. Say diye bilinen İslamî tavaf ise, gidiş-geliş olarak bu iki tepe arasında yedi tur yapmaktır. Hacı bunların birinden sabah erkenden başlayarak yürümeye koyulur. Yol ortasındaki, belirlenmiş alametlerin yanından hızlanarak koşar. Bütün turlarda hep dualar okuyup Allah Teâlâ'yı zikreder. Kesin söylemesek de bu iki tepeyi tavaf etmenin İslâm'dan önce de var olduğunu, onlar arasındaki turların da İslam'dan sonra yürürlüğe konduğu gibi yedi tane olduğunu tahmin ediyoruz.] ¹⁶⁷

19-Allah'ın evini hacceden her binitliye, her adak sahibine, her yayaya (sığınırım),

dendir. Kim Kabe'yi hacceder veya umre yaparsa, bu ikisini de tavaf etmesinde bir beis yoktur. Kim gönülden iyilik yaparsa, karşılığını görür. Doğrusu Allah şükrün karşılığını verendir ve bilendir.”

¹⁶⁶ Sözlükte, **Safa** = sert kaya; **Merve**: Yumuşak kaya demektir.

¹⁶⁷ (DERVEZE, 1989),s. 187

20-Yöneldikleri zaman Meş'ar-i Aksâ'ya (Arafat'a) ve birbirine karşı gelen sel yataklarının sonundaki ilal (tepeciğine sığınırım),

Rivayetlere göre Kâbe'nin inşasında İsmailoğullarına yardım eden Cürhümler, Hz. İsmail aleyhisselâmdan bir nesil sonra Kâbe'nin yönetimini ele geçirdiler. Önceleri Hz. İsmail aleyhisselâmın tebliğ ettiği tevhit inancını benimserken, daha sonra yoldan çıkan Cürhümler Kâbe'ye getirilen hediyeleri çaldılar, hac için gelenlere eziyet ettiler ve her türlü saygısızlıkta bulundular. İslam kaynakları, Cürhümlerin bu azgınlıkları nedeniyle, burun kanaması (**ruaf**) illeti ile cezalandırıldıklarını ve bir kısmının bu şekilde helak olduğunu kaydetmektedir. Güneydeki **Seylu'l-Arîm** felaketi nedeniyle Hicaz'a göç eden Huzâa ve Kinâne kabileleri tarafından yenilgiye uğratılan Cürhümler, rivayetlere göre, Haceri Esved'i söküp bir yere gömdükten ve Zemzem Kuyusu'nu kapatıp yerini belirsiz hale getirdikten sonra, tekrar ilk yurtları olan Yemen'e gitmişlerdir. Burada bir sel musibeti ile helak oldukları söylenen Cürhümlerin ismine daha sonraki dönemlerde rastlanmamaktadır.¹⁶⁸

21-(Hacıların) ellerini binitlerinin göğüslerine dayayıp, akşam vakti dağların üzerinde yap-

¹⁶⁸ ÖNKAL, Ahmet, "Cürhüm" DİA, İstanbul, 1993, VIII, 138.

tıkları vakfelerine (sığırırım),

22-Cem (Müzdelif) gecesine ve Mina'daki konak yerlerine. (Mina'nın) üstündeki mukaddes yerlere ve konaklama yerlerine (sığırırım),

23-Sağnak yağmurdan korkuyormuş gibi cins Arap atlarının hızla geçtikleri vakit, Cem'e (sığırırım),

24-(Şeytanın) başına iri taşları atmak için (hacıların) üzerine yürüdükleri vakit Büyük Cemre'ye (sığırırım),

Cemre sözlükte "köz" anlamındadır. Ateşten yaratılan İblis'in üzerinde durduğu mekân, elbette köz gibi sıcak olacaktır. Orası taşlanırsa şeytan da taşlanmış olacaktır.

[Olduğu gibi İslam'a geçen geleneklerden biri de Mina'da şeytan taşlamadır. Bu gelenek Kur'ân-ı Kerim'de açık anılmamıştır. Yalnız Bakara 203. ayette¹⁶⁹ söz konusu edilmiş ve müfessirler de bu geleneği ve onunla ilgili bazı rivayetleri kaydetmişlerdir.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem döneminden bu yana Hacılar bayram günlerini Arafat ve Meş'arı Haram'dan dönüşlerinden sonra Mina'da geçirirler. Namazlardan sonra tekbir getirir ve Allah Teâlâ'yı anarlar. Şeytanı taşlarlar. Bu ayet, hacıların Mina'da tekbir ve

¹⁶⁹ "Allah'ı sayılı günlerde anın. Gunahtan sakınan kimseye, acele edip, Mina'daki ibadeti iki günde bitirirse günah yoktur, geri kalsa da günah yoktur. Allah'tan sakının. O'nun katında toplanacağınızı bilin."

şeytan taşlama ile geçirdikleri bu günlere işaret etmektedir.

Ayetin işaret ettiğine göre insanlar bu konuda iki şekilde hareket edebiliyorlardı. Bazıları acele etmede daha hayır ve iyilik görürken, bazıları da daha ağır davranmayı, biraz daha kalmayı iyi olarak görüyorlardı. İslam'dan sonra müslümanlar da bu geleneğe bağlı olarak iki görüşe sahip oldular. Ayet onları bu konuda serbest bıraktı; acele edene günah yazılmıyor, orada kalan da günah işlemiş olmuyordu. Yeterki her iki tarafın amacı iyilik ve Allah Teâlâ'dan korkma, takva olsun...

İbn Hişam'ın bildirdiğine göre risaletten önce birtakım hacılar bazı zamanlar Müzdelife'den Mina'ya iniş için izin verilmesinin gecikmesinden rahatsız oluyor ve izin başkanına gelip acele etmesi için ısrar ediyorlardı. Ta ki Mina'ya varıp, şeytanı taşlasınlar ve Hac ibadetlerini bitirsinler. Ayetin özü ile bu rivayet, görüldüğü gibi, bu geleneğin risaletten önceki haline döndüğünü pekiştirmektedir.

Cemreler ise, çakılların atıldığı yerlerdir. Bunlar ilk cemre, orta cemre ve son cemredir. Hacılar günlük olarak oralara üç gün boyunca çakıllar atarlar. İlk günde son cemreye yedi çakıl atarlar. Sonra her üç cemreye ikinci ve üçüncü günde yedişer çakıl atarlar. Sonra, Mina'dan Mekke'ye geçerler. Bazıları cemreyi üç gün yerine iki gün taşlamakla yetinir.

Bu geleneğin kökeni, rivayetlerden ve görüşlerden anlaşıldığına göre, şeytanın bu üç yerde hac ibadetlerini şaşırtmak ya da oğlunun

kurban edilmesiyle ilgili olarak gördüğü rüyayı uygulamaktan vazgeçirmek amacıyla Hz. İbrahim aleyhisselâma görünmüş olmasıdır. Her nerede ona göründüyse Hz. İbrahim aleyhisselâm onu taşıdığından onlar da Hz. İbrahim aleyhisselâmın izini takip etmek istemişlerdir. Bazı müfessirler Hz. İbrahim aleyhisselâmın rüyasıyla ilgili ayetlerin tefsirlerinde bu yaklaşımın daha isabetli olduğunu ifade etmişlerdir. Hz. İbrahim aleyhisselâmın rüyası Saffat sûresinde hikâye edilmiştir:

"Biz de onu halim bir çocukla müjdeledik. Böylece (çocuk) onun yanında koşabilecek bir çağa erişince (İbrahim ona):

"Oğlum" dedi. "Gerçekten ben, rüyamda seni boğazlıyorken gördüm. Bir bak, sen ne düşünüyorsun" (Oğlu İsmail) Dedi ki:

"Babacığım emrolunduğun şeyi yap- İnşallah, beni sabredenlerden bulacaksın." Sonunda ikisi de (Allah'ın emrine ve takdirine) teslim olup (babası, İsmail'i kurban etmek için) onu alını üzerine yatırdı; Biz ona:

"Ey İbrahim" diye seslendik.

"Gerçekten sen, rüyayı doğruladın. Hiç şüphesiz biz, güzel davrananları böyle ödüllendiririz"

*Doğrusu bu, apaçık bir imtihandı. Ve ona büyük bir kurbanı fide verdik."*¹⁷⁰

Arapların Mina'da başka bir geleneği daha vardı. O da Hac ibadetlerini bitirdikten sonra övünme meclisleri düzenlemeleriydi. Müfessir-

¹⁷⁰ (Saffât, 101-107)

ler Bakara 200. ayetin¹⁷¹ tefsiriyle ilgili olarak bu geleneği kaydetmişlerdir. Hacılar Hac ibadetlerini bitirdikten sonra Mina'da şiir söylemek, ataların ve kabilelerin övünç kaynaklarını bir bir saymak için oturumlar tertib ediyorlardı. Ayetin, rivayetlerin naklettiği bu uygulamayı ilham etmesi mümkündür. Özellikle Mina günlerinin bayram, yeme, içme ve dinlenme günleri olduğunu düşündüğümüzde bu yaklaşım daha da isabetli görünür. Bahsi geçen ayet, kişinin dar kapsamlı asabiyet duygularını güçlendiren cahiliyye böbürlenmeleri övünmeleri yerine Allah Teâlâ'yı zikretmeyi ve onun nimetlerini dile getirmeyi emretmiştir.]¹⁷²

25-Hisab (bölgesinde) akşam vakti, geçmelerine Bekr b. Vail hacılarının izin verdiği Kinde (kabilesine sığınırım).

[**Kinde kabilesi** güney Arabistan'ın en büyük kabilelerinden biri olup Hadramut'tan Yemen'e kadar olan bölgeye hâkimdi.

Beni Bekr bin Vâil kabilesi: Arabistan'ın savaşçı kabilelerinden biriydi ve ülkenin ortalarından Doğu kıyısına kadar etkisini sürdürüyordu. Bu kabile M.S. 330'da ilk defa İran imparatorluğuna kafa tutmuş ve Nübüvvet dö-

¹⁷¹ “Hac ibadetinizi bitirdiğinizde, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir anıyla Allah'ı anın. “Rabbimiz! Bize sadece dünyada ver” diyen insanlar vardır, öylesine, ahirette bir pay yoktur.”

¹⁷² (DERVEZE, 1989),s. 183-184

neminde tekrar İranlılarla savaşa girerek düşmana büyük kayıplar verdirmişti. Tarih'te bu savaş, Zikâr savaşı adıyla biliniyor.]¹⁷³

26-(Bunlar, çeşitli) vesilelerin gereği olarak görüş birliğine vardıkları ve reddettikleri hususlarda sözleşme yapan, iki antlaşmalı (kabilelerdir).

27- (Silahsız oldukları halde) kılıçları ve esmer mızrakları kırmalarına, ok atan herkesin korktuğu şeyi gerçekleştirmelerine (sığınırım).

Mekke'nin ilk halkı Yemen asıllı **Amalika** kabilesidir. Daha sonra yine güneyden gelen Cürhüm kabilesi, Hz. Hacer ve Hz. İsmail aleyhisselâmın izniyle burayı yurt edinmiş, Hz. İsmail aleyhisselâm da reisleri Mudad'ın kızı Seyyide ile evlenerek onlarla akrabalık kurmuştur.

H. İsmail, Cürhümlüler döneminde bir nebi olarak Kâbe ve hac işlerini idare etti. Kendisinden sonra bu görevi on iki oğlundan biri olan Nabit b. İsmail yerine getirdi. Nabit'ten sonra ise Kâbe hizmeti Cürhümlü Mudad b. Amr ile Katura'nın lideri oldukları iki ailenin eline geçti. Bu iki aileden Mudad, Mekke'nin yukarı kısmına, Katura ise aşağı kısmına yerleşerek şehri idare ettiler. Zamanla aileler anlaşmazlığa düşünce aralarında çatışmalar meydana geldi. Neticede Hz. İsmail aleyhisselâmın soyu tara-

¹⁷³ (Mevdudi, 1984), s.578

findan da desteklenen Mudad Mekke'nin tek idarecisi oldu.

İsmailoğulları, Cürhümlüler'in hakim oldukları dönemlerde Mekke'de yaşamışlar, çoğalmışlar ve **İsmailîler, Adnanîler, Maaddîler** veya **Nizarîler** adlarıyla anılan bir topluluk meydana getirmişlerdir. Yüzyıllar sonra rasûl olarak gönderilecek olan Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'in ceddi olan Kureyş kabilesi de, Hz. İsmail'in Cürhümlü kadınlarla evlenmesinden meydana gelen bir soydan neş'et etmiştir¹⁷⁴.

Cürhümlüler'in Mekke hâkimiyetine son verenler, yine kendileri gibi Yemen asıllı bir kabile olan Huzaalılar'dır. Güneyden ayrılıp Kuzey Arabistan'a göç eden Huzaalılar, uygun bir yerleşim yeri buluncaya kadar Harem civarında kalmak için Cürhümlüler'den müsaade istediler. Talepleri kabul edilmeyince de iki kabile arasında çatışma meydana geldi. Savaş neticesinde Huzaalılar, Cürhümlüler'i kesin bir mağlubiyete uğratarak Mekke'nin yeni hâkimi oldular. Savaştan sonra Huzaalılar, kendileriyle Cürhümlüler arasındaki mücadeleye katılmayıp tarafsız kalan İsmailoğulları'na dokunmadılar ve onların kendileriyle birlikte Mekke'de kalmalarına izin verdiler¹⁷⁵.

Kavmiyetçilik Araplar arasında çok önemli bir yer tutmuş "*kardeşin zalim de olsa maz-*

¹⁷⁴ Çağatay, Neş'et, İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, Ankara 1971, s. 84-85

¹⁷⁵ Çağatay, s. 86;

lum da olsa mutlaka yardım et" sözü darı mesel haline gelmiştir. Bu durum İslam'dan sonraki Araplarda da kendini göstermektedir.

İslâm öncesi Arap toplum yapısının esasını aynı atadan gelmiş olan fertlerin oluşturduğu kabileler teşkil ediyordu. Bununla birlikte kabileler veya tek tek fertler kan bağı olmasa da **hîlf** (anlaşma), **civar** (himaye) ve **velâ** yoluyla resmen akrabalık bağı kurabiliyorlardı. Her kabile eşit hak sahipleri arasından seçilen (primus inter pares= eşitler arasında birinci) reisler tarafından idare ediliyordu. Kabile reisi bir kral gibi mutlak otoriteye sahip değildi, emretmekten ziyade, istişare sonucunda karar alan ve anlaşmazlıklar meydana geldiğinde hakemlik yapan kişi konumundaydı. Reis (şeyh) kabile toplantısını yönetiyor, diğer kabilelerle ilişkilerde soyunu temsil ediyordu. Savaş ilan ve idare etmek, barış anlaşması yapmak, diyet ödemek, gelen misafirleri karşılamak ve ağırlamak gibi görevler de şeyh tarafından îfâ ediliyordu.¹⁷⁶

Yemen ve Hicaz tüccarları Kureyş'i **Mudar** topraklarında iken teşvik etmişlerdi. Zira Kureyş onların **Temim** ve **Benî Esedle** olan Âlâf akitlerinden istifade etmekteydi. Bu hilflerle¹⁷⁷

¹⁷⁶ Watt, W. Montgomery, *Hiz. Muhammed'in Mekke'si*, (trc. M. Akif Ersin), Ankara 1995, s. 38, 40-42; Sarıçam, İbrahim, *İslâm'ın Doğuşunun Tarihi Şartları*, İslâm ve Demokrasi Sempozyumu, Ankara 1999, s. 11-12

¹⁷⁷ **Hîlf**:(C.: Ahlâf) Sözleşme, söz verme. Yardımlaşma, dayanışma. Birlik maksadıyla ittifak

bazı kabileler diğerlerine bir zarar gelmemesini temin eder. Bu nedenle Kureyşliler bu ticaret yolları üzerindeki kabilelerle güzel ilişkiler kurmuşlardı. Bu kabileler arasında Cüheyne, Müzeyne, Gatafân, Eşca, Süleym, Benî Sad, Benî Esed kabileleri bulunmaktaydı. Bu kabileler arasında Mekke'de aileleri halif olarak kalanlar bulunmaktaydı. Mesela Tâîf'te bulunan Sakîflilerden pek çok ileri gelen Kureyş'in batınları arasında yer almaktaydı. Ahnes b. Şerik Benî Zühre'nin halifi ve onlara tabi olan bir kimse olarak karşımıza çıkan örneklerdendir.

Kâbe sidânetinin ¹⁷⁸ ve Mekke emirliğinin Kusay'ın elinde bulunmasının Huzâa ve **Benî Bekr** ulularının elinde bulunmasından daha doğru olduğunu belirten bir nüsha yazıldı ve bu metnin Kusay'ın elinde kalmasına karar verildi. Bu barış şartlarına göre harem sınırları içinde hiçbir taraftan zulüm ve eziyete müsaade edilmeyecek, Huzâa kabilesinden olan hiçbir topluluğun hiçbir ferdi Batn-ı Merr'den Mekke tarafına geçmeyecek, fakat isteyenlerin Mekke'ye girmek üzere Mekke dağlarında oturmalarına izin verilecek. Barışın bu şartları Hudeybiye anlaşmasına kadar devam etmiş ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Hudeybiye barışında Huzâalılarının ricası üzerine bunların ittifak tekliflerini kabul etmiş; hattâ Mekkeli müşriklerle yapılan Hudeybiye barış anlaşmasında Huzâalılarının Mekke'ye girmele-

¹⁷⁸ **Sidâne:** Kâbe'nin kilitlerini muhafaza etmek.

Benî Bekr bin Vail İle Mülakat:

[Hafız Ebû Nuaym ve Yahya bin Said-ül Ümevî; Kelbi'ye dayanarak diyorlar ki, bir defasında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Beni Bekr bin Vâil'e gitti ve onlarla sohbet ederken **“savaş durumunuz nasıl”** diye sordu. Onlar dediler ki

“Biz ne İranla savaşacak durumdayız, ne de İran'a karşı kimseyi koruyabiliriz.” Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle dedi:

“Bir gün gelecek, siz onların menzillerine ineceksiniz, onların kadınlarıyla evleneceksiniz ve onların evlatlarını esir alacaksınız.” Bu görüşmeden sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem oradan ayrıldı ve oraya Ebû Leheb geldi ve halka şöyle dedi:

“Bu adam eskiden çok iyi idi, ama şimdi aklını kaçırmıştır.” Benî Bekr bin Vâil'e mensup olanlar da dediler ki:

“Evet, İranlılardan bahsedince onun akli dengesinin yerinde olmadığına kanaat getirdik.” Bu vak'a gösteriyor ki, o sıralarda hiçbir Arap, Arapların İran gibi muazzam bir saltanatı yerle bir edip bütün İran'a hâkim olacaklarını akıllarının uçlarına bile getiremiyordu. Böyle bir şey onlarca sadece deli divane bir kişi söyleyebilirdi. Fakat aradan 15-16 sene geçmedi

¹⁷⁹ Çağatay, *İslam Öncesi Arap Târîhi ve Câhiliye Çağı*, s. 89.

kî, aynı adamlar Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın söylediklerinin harfiyen gerçekleştiğine şahit oldular.]¹⁸⁰

Bugün hala Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemın mucizesi ve ikramı olan [Diyarbakır en eski ismi Asur kaynaklarında Amid olarak geçmektedir. **Diyarbakır** ismi ise, Arabistan'dan göç eden bir kabileden ortaya çıkmıştır. Arabistan'dan gelen Beni Bekr Kabîlesi Dicle civârına yerleştiler. Bölgeye "Bekrlerin Diyârı" mânâsına gelen **Diyâr-ı Bekr** ismi verildi. Zamanla bu isim Diyarbakır olarak söylenmeye başlandı. 1937 senesinde Bakanlar Kurulu karârıyla Diyarbakır olarak değiştirildi.]¹⁸¹

28-Serh ve şibrik ağaçlarının etrafında çevik deve kuşlarının sektiği gibi, aslanların etrafında yürümelerine (sığınıyorum).

Serh, Uzun, büyük ağaç, otlak, mera manasına gelir.

[**Şibrik**, bir tür dikendir ki yaş iken onu deve yer, kuruyunca kaçınır. Zehiri öldürücüdür. şibrik denilen bir bitki kuruduğu zaman Hicazlılar buna dari'derler. Diğer Araplar ise şibrik ismini verirler. Bir zehirdir. İkrime'den rivayetinde:

"Yere yapışık dikenli bir ağaçtır ki baharın Kureyş ona şibrik derler, kuruyup çöp olduğu zaman da dari" derler.

¹⁸⁰ (Mevdudi, 1984), s.580

¹⁸¹ Rehber Ansiklopedisi

Ebû Hayyân'ın nakillerine göre, dari' şıbrıktır ki kötü bir otlaktır. Üzerinde yayılan hayvan ne yağ bağlar, ne et.

İbnü Azzare-i Hüzeli'nin şu beyti ondandır:

"O develer dari' çukurlarında hapsolünmüşlar da hepsi

Kambur, elleri kanamış, süt veremez olmuştu."

Ebû Züeyb de şöyle demiştir:

"Seyrab, taze şıbrık otladı, nihayet solup da

Dari' olunca o semiz kısır develer ondan uzaklaştı."

Şıbrık (dari), insanın değil hayvanın bile yemesi mümkün olmayan dikenli, sert veya yumuşak olsa da gayet fena kokulu, zehir zenberek birkaç türlü dikene ve bitkiye denir-miş. Şu halde burada bunlardan herhangi birinin özelliği değil, yenilip yutulma ihtimali olmayan elem verici bir şey olma niteliği kastedilmiş olmalıdır.]¹⁸²

Hız. Ebû Tâlib, iyi ve kötü arazilerde deve kuşlarının hareketi gibi seken aslanlar gibi olduklarını hiçbir olumsuz şarttan yılmayacaklarını söyleyerek, boykota dayanacaklarına işaret ediyor.

29- Sığınanın bundan sonra sığınacağı bir yer var mı? Allah'tan sakınıp (müşriklerin yaptık-

¹⁸² "Zehirli ve dikenli bir bitkiden başka yiyecekleri yoktur" (Gaşiye,6) Elmalî Tefsiri

larını) yanlış bulup (bize) sığınma sağlayacak yok mu?

Hz. Ebû Tâlib, Kureyş'in Hâşimoğulları ve Muttaliboğullarını yalnız bırakmalarına karşı eman verenlerin olmayışını söyleyerek Allah Teâlâ'dan başka bir kapımız yoktur demektedir.

30-Bize karşı olan düşmanlara itaat ediliyor. Onlar bize Türk ve Kabil (oğullarının) kapılarının bile kapatılmasını arzu ediyorlar.

TÜRK - ARAP MÜNASEBETLERİ

[Türkler ile Arapların doğrudan olmasa bile dolaylı ilk temasları İslâmiyet'in ortaya çıkmasından önce başlamıştır. Birbirinden oldukça uzakta bulunan bu iki millet arasındaki ilk münasebetler Sâsânî imparatorluğu aracılığı ile başlama imkânı bulmuştur. Bu nedenle İslâm öncesi dönemde Türklerin ataları ve aynı zamanda Sâsânî-Türk ilişkileri hakkında rivayetleri görmemiz mümkündür. Bu da Arapların Türkleri tanıdıkları, haklarında bir bilgiye sahip oldukları fikrini doğurur.

İslâmiyet'ten önceki dönemle alakalı olarak Tâberî Tarihi'nde Türklerle alakalı rivayetlere bakacak olursak şu rivayetler gözümüze çarpmaktadır.

Sâm b. Nuh Arapların, İranlıların ve Rumların babasıdır.

Hâm Sudan'ın babasıdır.

Yâfes ise Türk'ün ve Türk'ün amcasının oğlu olan Ye'cüc ve Me'cüc'ün babasının babasıdır.¹⁸³

Doğu'da Türklerle siyasi münasebetlerde bulunan Sâsânî İmparatorluğu¹⁸⁴, batıda da Araplar ile temas içerisindeydi. III. asrın ikinci yarısında tarih sahnesine çıkmış olan Hîre Arap Devleti¹⁸⁵, denile-

¹⁸³ Taberî, Târîh, I, 124

¹⁸⁴ Sasani Devleti, Sasani İmparatorluğu veya Sasaniler dördüncü İran Hanedanlığı ve ikinci Fars İmparatorluğunun adıdır (226 - 651). Sasani hanedanlığı son Arşaklı kralı Artabanus IV'ü yenmesinin ardından Ardashir I tarafından kurulmuş, son Sasani hükümdarı Şahinşah (Krallar krali) Yazdegerd III'ün (632-651), erken Halifelik'le yani ilk İslam Devleti ile girdiği 14 senelik mücadeleyi kaybetmesiye sona ermiştir.

¹⁸⁵ Lahmîler (Hire Krallığı) : III. asrın ortalarında, Irak'taki Hire şehri ve çevresinde kurulmuştur. Gassanîler gibi Ma'rib seddinin yıkılmasından sonra kuzeye göçen Araplara mensuptular.

Ancak, Gassanîlerin aksine Bizans-Sasanî mücadelesinde Sasanîlerin tarafını tutmuşlardır. Hristiyanlığın Nasturî mezhebine mensuptular. Devlet adını başkent Hire şehriden almıştı. Bilinen en eski hükümdarları Amr b. Adî (268-288)'dir. Numan b. Aver zamanında Sasanî veliahtı Behram Gûr'un ikametini için en önemli mimarî yapıları olan Havernak inşa edilmiştir.

Sasanî hükümdarı Kubat zamanında Kindelilerin işgaline uğrayan Hire Devleti, Anuşirevan'ın hükümdarlığı devrinde yeniden bağımsızlıklarını kazanmışlardır. En meşhur hükümdarları Münzir b. Maussema (563-586)'dır. Hire krallığı, Hz. Ebû Bekr zamanında Halid b. Velid tarafından ortadan kaldı-

bilir ki, daha başlangıçtan itibaren bu güçlü komsunun yüksek hâkimiyetini tanımak zorunda kalmıştır. Sâsânî İmparatorluğu aracılığı ile başlayan Türk-Arap münasebetlerinin yankılarını Câhiliye Devri Arap şiirinde bulmak mümkündür. Hassan b. Hanzale, Nâbiga ez-Zübyânî, Evs b. Hacer, el-A'sâ el-Ekber, Sammâh b. Zirâr, Amallas b. Akil b. Ullafe ve Hallaf b. el- Ahmer gibi şâirlerin Türkler'den, daha ziyade askerî yönlerini, kahramanlıklarını belirtir şekilde bahsetmeleri ilk temasın askerî yönden olduğunu göstermektedir. Az olmakla beraber bize kadar gelen beyitlerden, Arap şâirlerinin, Türklerin kahramanlığından korku ile karışık hayranlıkla bahsettikleri dikkati çekmektedir. Yalnız Bu dönemi konu edinen Türklerle alakalı şiirleri Taberî Tarihi dışındaki kaynaklarda bulmak mümkündür.

Taberî'nin Tarihinde geçen bir rivayete göre Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Türklerden şu şekilde bahsetmektedir:

“Muhammed b. Müslim, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini söyledi:

İtaat etme/savunma/hafıza on kısma ayrılmıştır. Bunun dokuzu Türklerde, biri diğer insanlardadır.

Cimrilik ona ayrılır, dokuzu Farslarda, biri diğer insanlardadır.

Cömertlik ona ayrılır, dokuzu Sudanlılarda, biri diğer insanlardadır.

Şehvet ona ayrılır, dokuzu Hindlilerde, biri

rılmıştır (633). Gerek Hireliler ve gerekse Gassanîler Arapça konuşmuşlardır. Nabigat el-Zübyânî ve Tarafe gibi cahiliye devri Arap şâirlerini himaye etmişlerdir.

diğer insanlardadır.

Hayâ, ona ayrılır, dokuzu kadınlarda, biri diğ er insanlardadır.

Haset ona ayrılır, dokuzu Araplarda, biri diğ er insanlardadır.

Kibir, ona ayrılır, dokuzu Rumlarda, biri diğ er insanlardadır.”¹⁸⁶

Bu rivayetten anlaşılacağı gibi Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem o günün dünyasında yaşayan ırklardan ve milletlerden haberdardı. Tabii ki o dönemin güç dengeleri içinde bulunan Türklerden haberdar olmaması söz konusu olamayacağı gibi Türklerle alakalı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme isnat edilen birçok hadis mevcuttur. Hatta bunların pek çoğu sahih Hadis kaynaklarında bulunmaktadır.

Bu hadislerden en meşhur olanı şu hadistir: **“Habeşliler size dokunmadıkça siz de onlara dokunmayınız. Türkler size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyiniz.”**¹⁸⁷

Hadis ve Arap şiirinden başka kaynaklarda bulunan bazı rivâyetler, Araplar'ın Türkler'i tanıdığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

İslâm öncesi dönemde Sâsânîler vasıtasıyla birbirlerinden haberdar olan Türkler ile Arapların birbirlerini ne kadar tanıdıkları ve aralarındaki ilişki ile tanışıklığın boyutunun ne derece-

¹⁸⁶ Taberî, Târîh, II, 487

¹⁸⁷ Ebû Dâvud, Melâhim, 8; Nesaî, Cihâd, 42; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, IX, 176; Taberânî, X, 181; XIX, 375

de olduğunu kestirmenin oldukça güç olduğu bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. İslâm'ın doğuşundan sonra ise, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme isnad edilen bütün haber ve rivâyetlere rağmen, **Câhiliye döneminde var olan ve özellikle de göçebe Türkler'i niteleyen özelliklerin öne çıkarıldığı anlayışın Türkler ile mücadelenin başlamasına kadar devam ettiği görülmektedir** ki, bu döneme ait olan bütün rivâyet ve haberler derlendikleri dönemin kültürel yapısını aksettirmekten öte her hangi bir anlam taşımamaktadır. Eski Arap şiirlerinden, mevzu hadislerden ve haberlerden anlaşıldığına göre **Araplar Türkleri kahraman fakat acımasız ve İslâm dininin geleceği açısından tehlikeli görüyorlardı**. Onlara göre Türkler bir gün Arapların elinden iktidarı alacak ancak kâfir oldukları için Allah Teâlâ'nın gazabına uğrayıp mahvolacaklardı. Bu hadis ve sözler insanları Türklerden korkutmak ve uzaklaştırmak amacıyla söylenmiştir. Nitekim Cahız daha sonra Türklerin İslâm'ın yardımcısı, kalabalık ordusu ve halifelerin en yakın adamları olduklarını söyleyerek Türklere haksızlık edildiğini itiraf etmiştir.¹⁸⁸

Hz. Ebû Tâlib, bu beyitte Türklerden yardım istediklerini buna dahi mani olduklarına işaret etmektedir. Bugüne kadar kapalı kalan bir bilgiye de ulaşmış bulunuyoruz.

¹⁸⁸ (DADAN, 2006), s. 14- 19

31-Allah'ın evine yemin olsun ki işiniz sıkıntıya girmedikçe Mekke'yi terk edip ayrılacağınız diye boşuna ümitlendiniz.

32-Allah'ın evine yemin olsun ki Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'le olursak yenileceğimizi düşünmekte yanıldınız. Henüz bizim onun uğrunda mızrak ve ok kullanmadık.

Allah Teâlâ'nın rasûlüne zafer vereceği bilgisine sahip olduklarını ancak cihad emrinin verilmediğine işaret ediliyor.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem nübüvvettin ilk başlayışı ile Mekke'de kaldığı 13 yıl boyunca, hem kendisi, hem de inananlar Mekke müşrikleri tarafından büyük baskı ve işkence altındaydılar. Öyle ki bazı müslümanlar bu işkencelere dayanamayıp Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden izin alarak Mekke'den Habeşistan'a hicret ediyorlar. Mekke'de kalanlar ise defalarca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden kendilerini savunmak için Müşriklere karşılık vermek için izin istiyorlardı. Fakat Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke'de kaldıkları müddetçe müslümanlara bu izni vermemişti. İlahi vahyin nazil olmaya başladığı günden 14 yıl sonrasına kadar ne ilahi vahiye ne de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in hadislerinde cihattan bahs edilmiyor; ne savunma amaçlı ne de saldırı amaçlı bir savaş söz konusu olmamıştı.

Hicretin ikinci yılına kadar Mekke'de kalan müslümanlar hep işkence görüyor, Medi-

ne'deki müslümanların ticaret kervanları yağmalanıyor, İslam'ın ilerlemesini engellemek için her yol deneniyordu. Hicretin ikinci yılında böyle bir ortamda ilk defa cihad ayeti nazil oluyor, ayetin nazil olduğu zamanın öneminin yanı sıra içeriği daha da önemlidir.

“Şüphe yok ki Allah, inananlardan müşriklerin şerrini defedecek; şüphe yok ki Allah, hainlikte ileri giden nankörlerin hiçbirini sevmes. Kendileriyle savaşa girilenlere, zulme uğradıklarından dolayı savaşmaya izin verildi ve şüphe yok Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter elbette. O kişilerdir onlar ki ancak rabbimiz Allah'tır dediklerinden dolayı haksız olarak yurtlarından çıkarıldılar ve eğer Allah, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmeseydi, içlerinde Allah isminin çok anıldığı manastırlar da yıkılırdı, havralar da, kiliseler de, mescidler de ve Allah, kendisine yardım edene mutlaka tardım eder, şüphe yok ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.”¹⁸⁹

33-Biz çocuklarımız ve hanımlarımızdan vazgeçip onun etrafında yere serilmedikçe onu teslim ederiz (zannetmeyin).

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ilk Müslümanlar ile biat akdi yaparken, onlara her hâl ü kârda itaat etmeyi şart koşmaktaydı.

Übâde tü'bnü's-Sâmit radiyallâhu anh bu biatlerden bahsederken derdi ki:

¹⁸⁹ Hac, 38-41

"Biz, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme, kolaylıkta olsun, zorlukta olsun; gönlünüzün hoşuna giden şeylerde, hoşuna gitmeyen şeylerde olsun... İtaat etmek üzere biat ettik."

Bu beyit, Hz. Ebû Tâlib'in imanına işaret olarak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile biatleşmelerinin olduğunu haber vermektedir. Bu biatleşmenin varlığını boykota karşı aldıkları tavırdan görmemiz mümkündür.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekte'nin Akabe mevkiinde, 621-622 yıllarında Medinelî müslümanlarla arasında iki defa yapılan biatleşmelerinin şöhret bulması hicrete temel olması ve İslam devletinin temeli oluşudur.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Medinelîlerle hicret ettiği takdirde **kendisini canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi koruyacaklarına, rahat günlerde de sıkıntılı anlarda da ona itaat edeceklerine, bollukta da darlıkta da gerekli malî yardımları yapacaklarına, iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına, hiç kimseden çekinmeden hak üzere bulunacaklarına** yemin edip biat etmeye davet etmişti.

34-Demir (zırhlar ve silahlar) içindeki bir kavim, su kaplarının altından su develerinin kalktığı gibi size ayaklanmadıkça,

Hz. Ebû Tâlib, burada tekrar Türklere işaret ediyor olabilir. Çünkü Türklerin çetin hayat

mücadelesinde, dünyaya yayılıp egemen olmasında ve başarılarının temelinde en önemli unsur demir olmuştur. O tarih itibarı ile bilinen bir olay hatırlatılıyor olabilir.

35-Bir omzu düşük zalim birine yapıldığı gibi, bu kin sahibi de, aldığı darbeden dolayı, pis (kanının) üzerine, kapandığı görülmedikçe,

Hz. Ebû Tâlib, istihraç¹⁹⁰ yaparak zülmün başını çekenlerden Ebû Cehil'e işaret ederek sonunun ne olacağına işaret ediyor. Bedir'de ölenler arasında Ebû Cehil bu duruma düşmüştü.

Afrâ radiyallâhu anha ilk evliliğini Neccaroğullarından Hâris İbni Rıfâa ile yapmıştı. Bu evlilikten üç çocuğu dünyaya geldi. Onlara; Muâz, Muavviz ve Avf isimleri verildi. Her bir oğlunu birer iman fedâisi olarak yetiştirdi.

Afrâ Hatun şecaat ve cesaret sahibi kahraman bir hanımdı. Güçlü ve kuvvetliydi. Hayatın elem ve kederine, tahammüllüydü. Acılara karşı sabırlıydı. Allah ve Rasûlü yolunda sebat eder, dünyevî sıkıntı ve çilelere aldırılmazdı. Bedir harbi olunca oğullarının hepsini savaşa göndermişti. Onların gösterdiği î mânî heyecandan son derece mutluluk duymuştu. Savaşta sergiledikleri kahramanlıklara çok sevinmiş-

¹⁹⁰ **İstihrac:** Bir şeyin içinden bir şey çıkarmak. Bir mânâyı istidlâl etmek. Meydana ve harice çıkarmak. Bâzı emareleri beliren şeylerden ileriye âit olacak şeyleri çıkarmak. İstidlâl etmek. (Bak: Tahric)

ti. Hatta iki oğlunun şehadetine sevindiği kadar diğer oğlunun şehid olamadığına üzülmüştü.

Bedir günü Ebû Cehil kahramanlık şiirleri söyleyerek müşrik ordusu içinde dolaşıp dururdu. Anam beni bugün için doğurdu diyerek övünürdü. Askerine bu sözlerle cesaret vermek isterdi.

Kendi kabilesi Beni Mahzum gençleri etrafını sarmış yanına kimseleri yaklaştırmazdı. Böyle bir ortamda ben sağıma soluma baktım, Ensar'lı iki genç arasında kaldığımı gördüm. Onlardan biri bana doğru yaklaştı ve:

“Ey amca! Sen Ebû Cehil'i tanır mısın!” diye sordu. Ben de:

“Evet! Tanırım ey kardeşimin oğlu. Ebû Cehil'i ne yapacaksın?” dedim. Genç delikanlı bana:

“Haber aldım ki o, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimize sövermiş!? Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onu bir göreceğim olursam, ikimizden eceli gelen ölmedikçe, şahsım ondan ayrılmayacaktır. Allah'a ahd ettim. Onu gördüğüm gibi üzerine saldıracağım. Ya onu öldüreceğim veyahud bu uğurda öleceğim” dedi.

Gencin kahramanca söylediği bu sözlerle ve ondaki imânî heyecana hayret ettim. Öbür genç de diğeri gibi ahdetmişti.

Çok geçmeden, Ebû Cehil'i askerin içerisinde öteye beriye telaşla giderken gördüm. Gençlere hitaben:

“Görüyor musunuz? İşte, sorduğunuz adam!” dedim.

Gençler hemen kılıçlarını sıyırdılar. Süratle hareket edip ikisi birden fırlayarak o tarafa doğru yöneldiler. Çifte şahin gibi süzülüp Ebû Cehil'e doğru koşmaya başladılar. Anî bir hareketle seğirtip onun üzerine hücum ettiler. Hamle üstüne hamle yaptılar.

Bu iki genç meğer Afrâ Hâtun'un oğlu Muâz ile Muavviz adında iki fedâî kardeşler imiş.

Afrâ Hâtun'un bu kahraman oğulları çok genç olmalarına rağmen kükremiş aslanlar gibi Allah ve Rasûlünün düşmanı bulunan Ebû Cehil'in üzerine çullandılar. Bu din düşmanı neye uğradığını bilemedi. Kılıç darbeleriyle derin yaralar aldı. Bu sırada Ensardan Muaz İbni Amr İbni Cemuh adında bir başka yiğit Ebû Cehil'i gözetirmiş. O da koşup geldi ve birlikte canını cehenneme gönderdiler.

Muaz ve Muavviz radiyallâhu anhüm kardeşler Ebû Cehil'in işini bitirdikten sonra yine kahramanca çarpışmaya devam ettiler.

Ebû Cehil in oğlu İkrime, Muaz'ın arkasından koluna bir kılıç darbesi indirmiş, Muaz'ın kolu vücudundan ayrılarak sarkmış, kanlar fışkırmış o da kolunu vücudundan büsbütün vücudundan ayırarak savaşa devam etmişti.

Bedir'in bu çifte arslanları, nihayet arzuldıkları şehitlik mertebesine kavuştular.

Savaşın bitiminde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Ebû Cehil in akıbetini öğrenmek için Hz. Abdullah b. Mes'ud radiyallâhu anhı göndermişti. Abdullah, Ebû Cehil 'i ölümler arasında can verirken buldu ve ona :

“ Bir milletin kendi evladını öldürmesi şe-

refli bir şey midir ?” demiş, sonra da can veren Ebû Cehil ‘in kafasını Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem götürmüştü.

36-Allah'a yemin olsun ki, eğer benim gördüğüm hal devam ederse, hiç şüphesiz kılıçlarımız örnek insanların kanlarına karışacak.

37-Yakıcı yıldız gibi olan ulaşılabilir bir efendinin, güvenilirliğin kardeşi, hakikatin himayecisi olan aslanın eliyle (bunu yapacağız.)

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem cahiliyyede dahi emin ve güvenilir idi. Kurtûbî'nin naklettiğine göre; bir gece Ebû Cehîl ve Velîd b. Mugîre Kâbe'yi tavaf ederlerken Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hakkında konuşmaya başladılar. Ebû Cehîl, yemin ederek, ben onun doğru sözlü olduğunu biliyorum, dedi. Velîd, (şaşıarak), onun doğru olduğuna nasıl kanaat getirdiğini sordu. Ebû Cehîl şöyle dedi:

“Ey Abduşşems'in babası, biz gençliğinde ona sadık ve emin diyorduk, akli tamamlanıp kemale erince ona yalancı ve hain mi diyeceğiz? Yemin olsun ki ben onun doğru söylediğini biliyorum”. Bunun üzerine Velid;

“Peki, onu tasdik etmeni ve ona iman etmeni engelleyen nedir?” deyince, söyle dedi;

“Kureyş kızları benim hakkımda bir ekmek parçası uğruna Ebû Tâlib'in yetiminin peşinden gittiğimden mi söz etsin? Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki, ebediyyen ona uymayaca-

ğım.” Bunun üzerine;

“Kulağına ve kalbine mühür vurduğu..”¹⁹¹
âyeti nazil oldu.¹⁹²

“Yakıcı Yıldız gibi” ile Hz. Hz. Ebû Tâlib’in bu feraseti Bedir’de gerçekleşmiştir.

38-Aylarca, günlerce, yıl boyu, , bize karşı (Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem) hep böyle olmuştur. Gelenin ardından bir hac mevsimi daha gelir.

Hz. Ebû Tâlib, her zorluğun sonunda bir kolaylık vardır. Hac mevsimi Araplarda haram aylarda¹⁹³ olmasından dolayı emniyetli günler gelecek demektir.

Hz. Ali kerremallâhü veche buyuruyor ki;

“Senin başına bir belâ ve musibet geldiğinde sabret. Çünkü Kur’an-ı Kerim’de İnşirah sûresinde Üsûrlerin ikisi bir, yüsûrler iki olmakla; bir darlığa iki kolaylık takdir ettiğini

¹⁹¹ “Heva ve hevesini tanrı edinen, bilgisi olduğu halde Allah’ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi gördün mü? Onu Allah’tan başka kim doğru yola eristirebilir? Ey insanlar! Anlamaz mısınız?” (Casiye, 23)

¹⁹² Kurtûbî, el-Câmi-u li- Ahkâm’il-Kur’ân, trc.Besir Eryarsoy, İstanbul 1997, XVI, 28

¹⁹³ Haram aylar (Tevbe, 36-37) **Muharrem, Recep, Zilkade ve Zilhicce** aylarıdır. Savaş ve yağmayla geçinen bazı kabileler bu aylarda ateşkes ilan ettikleri için Arapların huzur, emniyette oldukları zamanlardır.

düşünerek teselli bul."

Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: *"Demek hakikaten güçlkle beraber kolaylık var. Muhakkak güçlkle beraber kolaylık var,"* (İnşirâh Sûresi, 5)

Ayetlerde iki defa zikredilen *"elüsr = güçlülük"* Arap dil ve edebiyatına göre ma'rifedir. İkisi de aynıdır. Aynı güçlük demektir. *"Yüsren = kolaylıklar* ise, nekredir. Başka başka kolaylık demektir. O halde Cenâb-ı Hak, bir güçlüğe mukabil iki kolaylık ihsan etmiştir. Şu mealdeki hadîste buna işaret ediyor: *"Bir güçlük, iki kolaylığa asla galebe etmez. Hazret-i Ali kerremallâhü veche belâ ve musibetle karşılaşırsan, sıkılma, üzülmeye, diyor. Çünkü bir sıkıntıya karşılık iki ferahlık vardır. Bazıları da birinci ayette geçen kolaylıktan maksat dünyadaki fetihler ve sairedir. İkincisindeki ise, âhiret sevabı ve makamıdır, demişler.*¹⁹⁴

39-Ey babası olmayan kişi! Korunması gerekenleri gözetin, çirkin konuşmayan ve işini başkasına bırakmayan bir efendiyi bir kavmin terk etmesi nasıl olur?

Hiz. Ebû Tâlib'in babası Abdulmuttalib Hakk'a yürürken **"Yetim Muhammed"** (sallallâhü aleyhi ve sellemin) himayesini ona vasiyet etmiş idi. Bu nedenle Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme **"Ebû Tâlibin Yetimi"** derlerdi.

¹⁹⁴ (Hz. Ali, 1981), s. 201

Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem güzel vasıflarını sayarak ona karşı haksızlık yapamayacağını, yapanların durumu hakkında ise yanlış yaptıklarını beyan ediyor.

40-Çok az beyaz (lider) vardır onun gibi. Onun yüzü suyu hürmetine buluttan su istenir. O yetimlerin elinden tutar, dulların ise sığınadır.

[Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize nübüvvet gelmeden on beş sene önce kıtlık belâsından dolayı bir ârabi nebiler sultanı Efendimiz hazretlerine gelip bu ve birkaç beyti okumuştı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri hemen minbere çıkıp ellerini kaldırarak dua buyurdular. O anda semâda bulutlar birbirlerine girdi, şimşekler çaktı ve şiddetli bir yağmur yağıp vadileri su kapladı; A'râbî yağmurun şiddetinden korkmuş olmalı ki, birtakım arkadaşlarını yanına alarak Efendimizin huzuruna varıp yağmurun çokluğundan şikâyetle feryat ederek:

"Aman Yâ Rasûlallâh! Yağmurun kesilmesine bir çâre bul; yoksa hepimiz de boğulacağız" dedi. Arabînin bu hâli Efendimiz hazretlerinin hoşuna gittiğinden, mübarek dişleri görünürcesine tebessüm ederek,

"Ebû Tâlib'in zikri hayır olsun! Eğer şimdi sağ olsaydı, hakkımda söylediği kasidenin isabetini görüp sevinirdi" buyurdular ve Hazreti Ali kerremallâhü vechenin:

"Yâ Resûlellâh zannederim ki. *"Ve ebyazza yesteskı'l-gamâmü bi-vechihî simâlü'l-yetâmâ ismetün lil-erâmil"* beytini murad buyurdunuz" demesine *evet, evet* cevabını verdiler.]¹⁹⁵

41-Hâşim ailesinden helak olacaklar ona sığınır. Onlar onun yanında nimet ve iyilikler içindedirler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kureyş müşriklerinin kendisini dinlemediklerini, yalanlayıp durduklarını, İslâmiyete karşı çok yavaş ve isteksiz davrandıklarını ve sırt çevirdiklerini görünce:

"Ey Allah! Şunlara da, Yusuf aleyhisselâmın zamanındaki yedi (kıtık) yılı gibi, yedi (kıtık azabı) verip bana yardım et!" diyerek. Kureyş müşrikleri aleyhinde dua etti.

Bunun üzerine, yağmurlar kesildi. Yer kupkuru oldu, kurudu!

Kureyş müşriklerini öyle bir kuraklık ve kıtlık yakaladı ki, her şeyi kökten kazıdı, silip süpürdü!

Birçokları açlıktan öldüler!

Yiyecek birşey bulamayınca, açlıktan dolayı, ölü hayvanların etlerini, kokmuş leşleri, derileri, kemikleri, köpekleri, kanla deve yününden yapılan "ilhız"¹⁹⁶ denilen şeyi yediler.

Onlardan herhangi biri, gökyüzüne baksa, açlıktan dolayı, ortalığı duman kaplamış gibi görürdü!

¹⁹⁵ (Eyüb Sabri Paşa), s. 713

¹⁹⁶ **Ilhız:** Büyük kene

Mekke'de kuraklık ve kıtlık son dereceyi bulunca, Ebû Süfyan Sahr b. Harb, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem yanına geldi:

"Ey Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)! Sen kendinin rahmet olmak üzere gönderildiğini söylüyor, Allah'a itaati, akrabayı görüp gözetmeyi bize emredip duruyorsun!

Kavmin ise, kuraklık ve kıtlıktan ölüp gitmektedirler!

Onlardan bu felâketin kaldırılması için. Allah'a bir dua ediver!

Eğer sen dua edersen, Allah da şu belayı üzerimizden kaldıracak olursa, Allah'a iman edeceğiz!" diye and içerek söz verdi.

Bunun üzerine, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Allah Teâlâ'ya dua etti.

Yağmur sularıyla sulandılar.

Yüce Allah onların üzerinden kuraklık ve kıtlık azabını kaldırıncaya, onlar eski şirklerine döndüler.

Allah Teâlâ, bu hususta indirdiği ayetlerde şöyle buyurdu:

"Hayır! Onlar (öldükten sonra dirilmekten) şüphe içindedirler. (Bununla) eğlenirler.

O halde, semanın apaşikâr bir duman getireceği günü gözle!

(Öyle bir duman ki) insanları, saracaktır o!

('Bu,' diyecekler) 'pek yaman bir azab!

Ey Rabbimiz! Bizden bu azabı açıp kaldır!

Çünkü biz artık iman edeceğiz!" diyecekler.

Onlara, düşünmek, ibret almak nerede? Kendilerine gerçekleri apaçık anlatan bir Resûl geldi de, ondan yüz çevirdiler.

Ona: 'Bir öğretilmiştir! 'Bir mecnundur!' dediler.

Biz o azabı biraz açacak, kaldıracacağız!

Fakat siz yine küfre döneceksiniz!

Amma, o büyük satvetle sıkıvereceğimiz gün, her halde, Biz onlardan intikam alacağız!"¹⁹⁷

42-Ömrüme yemin ediyorum! Esid ve gurubu bize olan kinlerini devam ettirdiler. Yiyecek olanlara bizi parçalıyı verdiler.

Bu Esid ¹⁹⁸, Mekke'nin fethinden sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke valisi yaptığı 'Attâb'ın babasıdır. Hz. Ebû Tâlib, onların siyasî ve çıkar amaçlı kızmalarını açıklıyor.

43-Yakın akraba olmanın (manevi şahsiyeti) bizim için Esidin ve Halid'in cezasını kötü bir şekilde, ertelenmeksizin, hemen versin.

Fakat onların bu kinlerine rağmen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Attâb b. Esid'i hicretin 8. yılında Mekke yönetimi ve Müslümanlara hacı eda ettirmek üzere emir tayin edecekti.¹⁹⁹ Rasûlullah sallallâhü aleyhi

¹⁹⁷ Duhan, 9-16

¹⁹⁸ İbn Hişam, Sîre, I, 301.

¹⁹⁹ Halka ilk defa hac yaptıran kimse Attâb b. Esid olup bu hac Mekke'nin fetih yılı olan hicretin sekizinci senesinde vuku bulmuştur. O yıl Attâb b. Esîd,

ve sellem, fethi müteakip Mekke halkına seslenmek istiyordu; çıkarttığı münadiler:

“Herkes Kabe’nin önüne, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sizinle konuşmak istiyor.” Diye nida ederek Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu isteğini halka duyurdular. Endiseli biçimde herkes toplandı; henüz İslâm’la müşerref olmamış binlerce Mekkeli müşrikin yanında müslüman askerler de hazır bulunuyordu. Öğle namazı vakti idi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem müezzini Bilal-i Habeşî’ye ezan okumasını emretti. Bilal-i Habeşî radiyallâhü anh hemen Kâbe’nin damına çıktı okumaya başladı:

“... Lailahe illallah (Allah’tan başka ilah yoktur)”. Orada hazır bulunanlar arasında büyük bir kabile reisi olan Attâb b. Esid de bulunuyordu. Attâb, hemen yanı başında duran arkadaşının kulağına şunu fısıldıyordu:

“Allah’a şükür ki babam (Esid) öldü, yoksa (...buna) katlanamazdı!” Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem öğle namazını kıldırdı, sonra

Arapların cahiliye devrindeki uygulamalarına göre Müslümanlara hac yaptırmışlardır. Diğer bir kaynağa göre, peygamberin gönderdiği ilk hac emiri Hz. Ebûbekir radiyallâhü anhdır. Bir başka rivayette, Müslümanlara ilk olarak hicretin sekizinci yılında hac yaptıran kimse Attâb b. Esîd’dir. Sonra dokuzuncu yılda Hz. Ebû Bekir hac yaptırdı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem haccı ise onuncu yıldadır ve kendisiyle birlikte 20.000 kişi vakfede bulunmuştur. (Bkz. Kettâni, Hz. Peygamber’in Yönetimi, (trc: Ahmet Özel), İstanbul 2003, s. I, 206-207)

Mekkelilere dönerek, sordu:

“Benden ne yapmamı bekliyorsunuz.” Onlar ise hiç de hak etmedikleri bir merhameti isteyecek söz bulamayarak, utançtan başları öne düşmüş vaziyette şu cevabı verdiler:

“Sen soylu bir babanın oğlu, asil bir kimse-sin. Senden hayır umarız”.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, kendisinden bekleneni yaptı. Mekkelilerin utancı karşısında onlara sunu söyledi:

“Bugün hiçbir şeyden sorguya çekilmeyeceksiniz. Gidiniz, hepiniz hürsünüz.” Az önce, Mekkelileri eleştirmeyen, ama yüce Yaratıcı'yı tebci eden ezana bile katlanamayan bu insanlar;

“Allah’a sükür ki babam öldü, yoksa (...buna) katlanamazdı” diye arkadaşının kulağına fısıldayan ve bir ateş küpüne dönen Attâb hemen sıçradı, kendisini Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme takdim ettikten sonra O'na şunları söyledi:

“Ya Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem); **ben, bir büyük Attab'ım. Şimdi şehadet ediyorum ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur ve yine şehadet ediyorum ki, Muhammed** (sallallâhü aleyhi ve sellem) **Allah'ın elçisidir!”** Sadece Attab b. Esid değil o gün müslüman olan; günbegün tüm Mekke şehri İslam'ı kabul etti. Ancak yeni müslüman olmuş olan Attab'a karşı Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem mukabelesi ilginç oldu. Bir an bile tereddüt etmeyen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Attab'a sunu söyledi:

"Seni Mekke valisi tayin ediyorum." Böylece Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, hemen az önce düşman olan bir kişiyi vali tayin etmiş, sonra da şehrin fethi için gelmiş olan Medineli askerlerden bir tekini bile bırakmaksızın, şehirden çekilmiş ve Medine'ye geri dönmüştür.²⁰⁰

Yüce ahlaka sahip olan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in merhametini açığa çıkaran şu hadiseyi de burada zikrederim.

Mekke fethedildikten sonra esirler arasında bulunan Kureyşlilerin hatibi olan Süheyl b. Amr da vardı. Kendisinin üst dudağı da yarıktı. Hz. Ömer radiyallâhü anh:

"Yâ Rasûlallah! Şu Süheyl b. Amr, Kureyşlilerin hatibidir. Bırak beni, onun iki ön dişlerini çekeyim de, dili dışarı sarksın! Artık hiçbir zaman hiçbir yerde senin aleyhinde hutbe irad edemesin" dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Bırak onu! Ben, onun uzuvlarına, böyle birşey yaparak bir zarar vermem. Eğer bunu yaparsam, nebi olmama rağmen, Allah da bunu bana yapar. Belki o senin yermeyeceğin, öveceğin bir makamda da bulunur, sen onu översin! Belki bir gün o seni sevindirir de!" buyurdu.

Süheyl b. Amr radiyallâhü anh, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in haber verdiği o övülmeye lâyık konuşmasını da, zamanı gelince yapmıştır.

²⁰⁰ bkz. HAMİDULLAH, İslâm Peygamberi, c.I, 268-269.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Hakk'a yürüdüğü zaman bazı Arap kabileleri temsilcilerinin Medine'ye gelerek zekât vermeyeceklerini açıkladıkları ve bunda direndikleri;

Yer yer irtidad hareketlerinin görüldüğü, Mekke'nin çalkalandığı, Mekkelilerden bazılarının ağızlarının suyunun akmaya başladığı, Mekke halkının da az kalsın irtidad ediverecekleri duyumu üzerine; Mekke'nin genç valisi **Attâb b. Esîd**'in de korkup gizlendiği bir sırada idi ki, Süheyl b. Amr radiyallâhü anh halka bir hutbe irad etti.

Kâbe'nin yanında kalkıp irad ettiği hutbe-sinde:

"Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) **kimin ilahı idiyse, Muhammed** sallallâhü aleyhi ve sellem **bizi terketmiş bulunmaktadır.**

Allah Teâlâ ise, Diridir ve hiç ölmez!

Ey Kureyş cemaatı!

Sizler, Müslüman olanların en sonuncusu olmuş bulunduğunuz halde, irtidad edenlerin en öncüsü olmuş olmayınız!

Vallahi, ben iyi biliyorum ki; bu din, güneşle ayın doğuşu ve batışı devam ettikçe, devam edecektir!

Şu kendinizden olan kişi, sakın sizi aldatmasın!

Muhakkak ki, benim bu iş hakkındaki bildiklerimi o da biliyor.

Fakat, kendisinin Hâşimoğullarına olan kıskançlığı göğsünü, kalbini kaplamıştır!

Ey insanlar! Ben Kureyşlilerin mal bakımından en varlıklı olanıyım.

Siz emîrinizi büyük tanıyınız! Ona zekâtlarınızı ödeyiniz!

Eğer İslâmiyet işi sonuna kadar devam etmezse, ben sizin ödemiş olduğunuz zekâtlarınızı size geri vermeyi tekeffül ediyorum!" dedi ve ağladı.

Süheyl b. Amr radiyallâhü anh hutbesini birtirdiği zaman halk yatıştı. Vali Attâb b. Esîd de ortaya çıktı. Kureyşlilerin İslâmiyette sebatları, Süheyl b. Amr'ın bu konuşmasıyla sağlanmış oldu. Allah ondan razı olsun!

Hz. Ömer radiyallâhü anh, Süheyl b. Amr'ın bu konuşmasını işittiği zaman, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin vaktiyle onun hakkındaki ihbarını hatırlamış ve:

"Senin Resûlullah olduğuna bir kez daha şahadet ederim!" demekten kendini alamamıştır.²⁰¹

44- Osman bize kol kanat germedi, Kunfüz de. Lakin o ikisi o kabilelerin emrini dinlediler.

Bu Osman, Talha b. Ubeydullah'ın kardeşidir.²⁰²

45-Übeyy'e ve Abdiyeğûs'larının oğluna itaat ettiler de, bizim lehimizde söz söyleyen hiç kimsenin sözüne kulak vermediler.

²⁰¹ (KÖKSAL), 3/382-385.

²⁰² İbn Hişam, Sîre. I, 301.

**Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve
İslâmiyete Düşman Olan Müşrik Uluları**

İslâmiyet Mekke'de yayılmaya başlayınca, müşriklerin ulu kişileri kızdılar. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı, kıskançlığa ve azgınlığa başladılar.

Aşağıda isimleri sıralanan müşriklerden bazıları, kıskançlık ve düşmanlıklarını açıkça, bazıları da kapalı ve sinsi bir biçimde sürdürdüler:

- 1- Ebû Cehil Amr b. Hişam,**
- 2- Ebû Leheb b. Abdulmuttalib,**
- 3- Esved b. Abdi Yağus,**
- 4- İbn Gaytala Haris b. Gays,**
- 5- Velid b. Mugire,**
- 6- Ümeyye b. Halef,**
- 7- Übeyy b. Halef,**
- 8- Ebû Kays b. Fâke,**
- 9- Âs b. Vâil,**
- 10- Nadr b. Haris,**
- 11- Münebbih b. Haccac,**
- 12- Züheyr b. Ebi Ümeyye,**
- 13- Sâib b. Ebi sâib,**
- 14- Esved b. Abdulesed,**
- 15- Âs b. Saîd,**
- 16- Ebû'l-Bahterî Âs b. Hişâm,**
- 17- Ukbe b. Ebi Muayt,**
- 18- İbnü'l-Asda',**
- 19- Hakem b. Ebi'l-Âs,**
- 20- Adiyy b. Hamra',**
- 21- Esved b. Muttalib.**
- 22- Ebû Süfyan b. Haris,**

- 23- Hanzale b. Ebi Süfyan,
- 24- Muaviye b. Mugîre,
- 25- Esed b. Abduluzzâ,
- 26- Ebû Zem'a Zem'a b. Esved,
- 27- Sayfiy b. Sâib,
- 28- Amr b. Âs,
- 29- Nübeyh b. Haccac,
- 30- Üneys b. Miyer,
- 31- Tuayme b. Adiyy,
- 32- Rükâne b. Abdi Yezid
- 33- Mâlik b. Tulatıla.
- 34- Hübeyra b. Ebi Vehb,
- 35- Mutim b. Adiyy.

Bunlardan, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme Düşmanlıklarını Aşırı Derecede Sürdürenler

- 1- Ebû Cehil Amr b. Hişâm,
- 2- Ebû Leheb b. Abdulmuttalib,
- 3- Ukbe b. Ebi Muayt idi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme Düşmanlıkta Fazla İleri Gitmeyenler

- 1- Utbe b. Rebia,
- 2- Şeybe b. Rebia,
- 3- Ebû Süfyan b. Harb olup, bunlar Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme düşman olmakla birlikte, öteki müşrikler kadar düşmanlıkta ileri gitmezlerdi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme düşman olan bu müşrik ulularından Ebû Süfyan b. Haris, Ebû Süfyan b. Harb, Amr b. Âs, ve Hakem b. Ebi'l-Âs'tan başka, hiçbirisi Müslü-

man olmamıştır.

**Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemle Alay
Eden Müşriklerden Başlıcaları**

- 1- Esved b. Muttalib,
- 2- Esved b. Abdi Yağus,
- 3- Velid b. Mugîre,
- 4- Âs b. Vâil,
- 5- Haris b. Tulatıla (Gaytala) idi.

Buna mukabil:

- 1- Mut'im b. Adiyy,
- 2- Ebû'l-Bahterî Âs b. Hişam, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi ve ashabını en az üzen müşriklerdendi.²⁰³

ÜBEYY İBNİ HALEF EL-CÜMAHÎ

Mekke döneminde, gerekse Medine döneminde Resulullah'a ve İslâma karşı sürekli tavır alan müşriklerindendi. Übeyy Bedir Savaşında bulunmuş, esir düşmüş ve fidye karşılığı serbest bırakılmıştı. Bu savaşta kardeşi Ümeyye de müşrikler safında savaştı ve öldürüldü.

Übeyy, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme olan düşmanlığını Mekke döneminde de her fırsatta sergilemişti. Örneğin öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden Übeyy, çürümüş bir kemik alıp elinde ufaladıktan sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yönelerek;

²⁰³ (KÖKSAL), I/290.

“Allah’ın bu çürümüş kemikleri tekrar dirilteceğine mi inanıyorsun?” dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

“Evet, seni diriltecek ve Cehenneme sokacak” diye cevap verdi. Bunun üzerine Yâsin Sûresinin 77 ve 78. âyetleri nâzil oldu.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Medine’ye hicreti sırasına sığındığı mağaraya kadar gelen müşriklerin arasında da yine Übeyy bulunuyordu. Hattâ mağara girişindeki örümcek ağ ve yuva yapan güvercinleri göstererek mağaraya bakmak isteyen Kureyşlilere şöyle demişti:

“Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Muhammed doğmadan bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada dururlar mı?”

Kaynaklarda Übeyy’le ilgili aktarılan en önemli olay, Übeyy’in bizzat Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından Uhud Savaşında öldürülmesidir.

Bedir Harbinden önceydi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem harp sahasında dolaşırken

“Burası Ebû Cehil’in burası Utbe’nin burası Ümeyye’nin buralar da filânın ve filânın öldürülecekleri yerlerdir. Übeyy bin Halef’i de ben kendi elimle öldüreceğim” buyurmuştu.

Bedir’de haber verdiği gibi Ebû Cehil Utbe ve Ümeyye bin Halef mücahidler tarafından gösterilen aynı yerlerde öldürülmüşlerdi. Geriye Übeyy bin Halef kalmıştı. Bu adam Kureyşin ileri gelenlerinden biri idi. Rasûlullah

sallallâhü aleyhi ve selleme her karşılaşmasında şöyle derdi:

“Ey Muhammed! Bir atım var. Her gün ona on altı ölçek darı yedirip besliyorum. Birgün gelir onun sırtında seni öldürürüm.”

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ise bu azgın ve şaşkın adama cevabı sadece şu oluyordu:

“Belki inşaallah ben seni öldürürüm.”

İşte Übeyy bin Halef Bedir’de mücahidler tarafından canı Cehenneme yollanan kardeşi Ümeyye’nin intikamını almak ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in vücudunu ortadan kaldırmak üzere yemin ederek Uhud’a çıkıp gelmişti.

Hiz. Resûlullahın Şi’b’e doğru çıktığı sıradaydı. Übeyy’in gelmekte olduğu görüldü. Mekke’de günde on altı okka darı ile beslediği atının üzerindeydi. İntikam dolu bakışlarla Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yaklaşıyordu. Bunu fark eden Sahabîler önüne çıkıp hesabını görmek istediler. Ancak Hiz. Resûlullah:

“Bırakın gelsin” diyerek mücahidlerin karşı çıkmasına mâni oldu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme oldukça yaklaşan bu azgın müşrikin ağzından

“Ey Muhammed sen kurtulursan ben kurtulmayayım” lafları dökülüyordu. Bu sözleri duyan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bir anda celâllendi. Elindeki mızrağıyla heybet ve haşyet verici adımlarla hasmının üzerine yürüdü. Übeyy bir anda şaşkına dön-

dü. Hz. Resûlullahın heybet ve haşyet verici tavrı karşısında duramayıp geri kaçmaya başladı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem peşini bırakmıyor ve arkasından

“Nereye kaçıyorsun ey yalancı” diye sesleniyordu.

Bu kaçışla Übeyy kendini kurtaramadı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem fırlattığı mızrak miğferle zırhı arasındaki kısma saplandı ve Übeyy sığır böğürmesi gibi böğürerek atından yere yuvarlandı.

Müşrikler yaralı halde onu alıp götürdüler. Yarasından kan akıyordu. Ağrısına sızısına zor dayanıyordu. Zaman zaman arkadaşlarına

“Vallahi Muhammed beni öldürdü” diyordu.

Arkadaşları bu sözünü ciddiye almıyorlar ve yarasının önemsiz olduğunu ifade ederek teselli etmeye çalışıyorlardı. Ne var ki Übeyy kurtulamayacağını anlamıştı. Arkadaşlarına şöyle dedi:

“O bana (Mekke’de) ‘Seni öldüreceğim’ demişti. Vallahi o benim üzerime tükürse yine beni öldürür.”

Übeyy bin Halef bir gün bile yaşamadan

“Susadım susadım!” çığlıkları arasında ölüp gitti. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem istikbalden haber vermiş olduğu bir mucizesi de böylece tahakkuk etmiş oldu.

46-Sübey' ve Nevfel'den de kötülük bulduk. Hepsı bizden yüz çevirip kaçtı, bize hoş davranmadı.

Bu Nevfel, Hz. Hatice radiyallâhü anha anemizin kardeşidir. İbn Hişam'ın bildirdiğine göre Kureyş'in şeytanlarından biriymiş. Hz. Ebû Bekr ile Talha b. Ubeydullah'ın bir ipe bağlayıp işkence etmiş. Sonunda Hz. Ali tarafından Bedir'de öldürülmüş.²⁰⁴

47- Eğer bunlar (harp meydanında) yere yıkılırlarsa veya Allah bu ikisine karşı bize imkân verirse, ödeşen biri nasıl ölçerse, bunlara öyle sa' ölçeceğiz (bize yaptıkları işkenceyi onlara yapacağız).

48- Ve şu Ebû Amr... Bizi koyuncuların ve devevilerin arasına defetmek istiyor. Bizi kızdıracak bir iş yapmadan duramıyor.

Ebû Amr olarak bahsedilen **As b. Vâil b. Hişâm b. Saîd b. Selhem b. Amr b. Kusay b. Ka'b b. Lüeyy'**dir. Amr b. As'ın babasıdır.

[Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin, İslâm devrinde Hz. Hatice'den ikinci erkek çocuğu doğup, kendisine Abdullah ismi verilmişti. Hz. Abdullah, Tayyib ve Tahir diye de anılırdı

O da vefat ettikten sonra, Kureyş müşriklerinden Âs b. Vâil, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem için:

"Bırakınız onu! O, ebter, nesli devam etmeyecek bir adamdır! Ölünce, anılmaz olur! Siz de, artık ondan rahata kavuşursunuz!" dedi.

²⁰⁴ İbn Hişam, Sîre, I, 301.

Bunun üzerine, Allah Teâlâ, Kevser sûresini indirdi.]]²⁰⁵

49-Akşamladığı ve sabahladığı her yerde bizim dedikodumuzu yapıyor. Yap bakalım ey Ebû Amr, tuzak da kur.

50-Bir de bize gelip “Billahi aldatırsam” diye yemin ediyor. Evet! Biz onu açıkça, arada perde olmadan görebiliyoruz.

Hz. Ebû Tâlib, “**Billahi aldatırsam**” sözü ile Âs b. Vâil ‘e geçmişteki olaylarını hatırlatarak yanlış yaptığını belirtiyor.

“Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in yirmi yaşlarında iken amcalarıyla birlikte katıldığı son Ficar kavgasından döndükten sonra, Haram aylardan Zilkade ayında idi ki, Yemenli Zübeyd kabilesinden bir adamın satmak üzere Mekke’ye getirdiği bir yük metanını Kureyş eşrafından **Âs b. Vâil** satın almış, parasını ödemeye yanaşmamıştı.

Âs b. Vâil adamın metanını kendisine geri vermesi isteğine de yanaşmayınca, adamcağız:

Abduddar, Manzum, Cuman, Sehm ve Adıyy b. Ka'b oğulları gibi, Mekke'nin nüfuzlu ailelerinin ileri gelenlerine başvurup Âs b. Vâil 'deki alacağını ödettirmeleri için kendisine yardım etmelerini istemişti. Fakat bunlar adamcağıza yardımcı olacakları yerde, Âs b. Vâil'i kayırmışlar, adamcağızı da azarlamışlardı.

İşin kötüye gittiğini gören ve çaresizlik içinde

²⁰⁵ (KÖKSAL), 1/126-129.

kalan adam güneşin doğmak üzere olduğu ve Kureyş ileri gelenlerinin de Kâbe'nin çevresinde küme küme oturdukları bir sırada, Ebû Kubeys dağına çıkarak

"Ey Fihr hanedanı!" diye bağıra bağıra okuduğu şiirinde, uğradığı zulmü ve haksızlığı açıklayıp yardım dileğinde bulununca; orada hemen kalkıp temaslara başlamak suretiyle ilk harekete geçen ve bu yolda daha başkalarını da harekete geçiren zât, Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib oldu.

Kureyş kabilelerinden:

Hâşim b. Abdi Menaf,

Muttalib b. Abdi Menaf,

Zühre b. Kilab,

Teym b. Mürre,

Haris b. Fihroğulları, Darü'n-Nedve'de toplandılar.

Durumu aralarında konuştular, ne şekilde hareket edileceğini sözbirliğiyle belirlediler.

Bu hususta antlaşmaya, birbirlerini davet ettiler.

Yaşlılığı dolayısıyla Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplandılar.

Abdullah b. Cüd'an, yemek yaptırıp onlara yedirdi.

"Mekkelilerden ve Mekkeliler dışında, Mekke'ye girecek olan sair insanlardan, Mekke'de zulme ve haksızlığa uğramış bir kimse bırakmamak; mazlumin hakkı geri alınıncaya kadar zalime karşı mazlumla birlikte hareket etmek" üzere ahitleştiler ve akitleştiler.

Denizlerin bir kıl parçasını ıslatacak kadar su-

yu bulundukça, Hira ve Sebîr dağı yerlerinde durduğu ve üzerlerinde dağ tekeleri yayıldığı müddetçe, ahit ve akitlerine bağlı kalacaklarına and içtiler.

Geçmiş zamanlarda, Cürhüm kabilesinden:

Fadl b. Fadâle,

Fadl b. Vedâa,

Fadl b. Haris, veya **Fudayl b. Hâris** isimlerinde, eşraftan üç kişinin bir araya gelip:

Zalime karşı mazluma yardım etmek; zayıfın hakkını güçlüden, yabancının hakkını yerliden almak; adaleti aralarında hâkim kılmak üzere, antlaşmışlardı.

Kureyşliler, şekil ve mahiyeti itibarıyla eskisine pek benzeyen bu yeni teşebbüse de;

"**Fadl adlı kişilerin andı**" anlamına gelen "**Hılfü'l-fudûl**" adını verdiler.

Hılfü'l-fudûl'ün ilk işi; Âs b. Vâil'e giderek Zübeydî'nin malını Âs b. Vâil'den çekip almak ve Zübeydîye teslim etmek oldu.]²⁰⁶

51-Bize olan kini ona, Ahşebeyn dağları arasındaki yüksek arazilerin hepsini ve dağ tepelerindeki köşkleri dar etti.

Ahşebeyn (Mekke-i Mükerrerme'yi çevreleyen iki dağ Ebû Kubeys -ki, bu dağ Kusay zamanına kadar Kureyş'in ikamet ettiği dağdır ve Kuaykian dağlarıdır.

52-Ebû'l-Velid'e, tuzak kurmak amacıyla ayrı-

²⁰⁶ (KÖKSAL), 1/100-104.

lup aleyhimize çalışmak suretiyle, bize ne zarar verdiğini sor.

Cahiliyye döneminde Mekke'deki sosyal sınıfların oluşmasında, asabiyet, ekonomik kriterleri önem arzetmekteydi. Örnek verecek olursak Kur'an-ı Kerim'in bildirmesiyle Velid'in babasının Hâşimilere karşı olan tutumundan anlarız.

“Şu Kur'an, iki şehirden (Mekke-Taif) bir yüce adama indirilseydi ya!”²⁰⁷

Ayette kastedilen iki kişi, müfessirlere göre Mekke'de Velid b. Mugire, Taif' de Urve es-Sekafî idi. Bunlar hem zengin, hem de toplumsal statü açısından ileri gelen kişilerdi.²⁰⁸

[İslâm tarihinde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme nübüvvet gelmeden önceki dönem cahiliye adıyla anılmaktadır. Ancak Kur'an-ı Kerim hem de hadislerde Arapların İslâm'dan önceki inanç, tutum ve davranışlarını, İslâmî devirdekenden ayırt etmek için kullanılmıştır. İslâm'ın, cahiliye döneminde geçerli olan bazı kavramlarından kendi inanç ve amaçlarına uygun olanları aldığını görmekteyiz. İslâm insanlığın ve toplumun yararına bulduğu hususları onaylayarak muhafaza etmiştir. Şirke bulaşıp yozlaşarak tahrif edilmiş olanlarla, sonra-

²⁰⁷ Zuhruf, 31.

²⁰⁸ Heyet (Ali Özek başkanlığında), Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, M.Ü.İ.F., Medine, 1992, s.490.

dan uydurulup, tevhit dinlerinde ortak olan prensiplere aykırı olanları ise reddetmiştir.

Hz. Ebû Tâlib beyitte de geldiği gibi anlayışlı insanların Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi tanımamasını sitem ederek beyan ediyor. Velîd b. Muğîre el-Mahzûmî (h. 95-h 1/m. 530–622) ilk defa cahiliye döneminde hırsızın elinin kesilmesine hükmetmiştir. Daha sonra *Kur'an* "erkek hırsız ve bayan hırsızın ikisinin de ellerini kesiniz" ayetiyle bunu emretmektedir. Velîd'in aynı zamanda şarabı kendine haram kılan ilk kişi olduğu da nakledilmektedir. İlk defa içki içene celde vuran da odur. Kur'ân-ı Kerim Araplar arasında cari olan bu uygulamayı kabul etmiştir. Hz. İbrahim aleyhisselâmın sünnetinde de yasak olması nedeniyle cahiliye devrinde de Hanîf dinine mensup kimselerin içki içmedikleri, hırsızın elinin kesilmesinin de Hz. İbrahim aleyhisselâmın şeriatından kaldığı belirtilmektedir. Faili meçhul cinayetlerde cezaî ve mali sorumluyu tespit amacıyla cinayetin işlendiği bölge insanlarından elli kişinin veya maktulün yakınlarının "ben öldürmedim ve öldüreni de bilmiyorum" diyerek Allah'a yemin etmesi anlamına gelen kasameye hükmeden ilk kişinin Velîd b. Muğîre olduğu nakledilir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bunu İslâm'da devam ettirmiştir. İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre ise İslâm'da ilk kasame Benî Hâşim'in kasamesi'dir.]²⁰⁹

²⁰⁹ (ORHAN, 2008), s. 87-93

53- (Ey Ebûl-Velid), sen aramızda görüşüne uyulan ve merhamet gören bir kişiydin. Sen bunu bilmiyor değilsin.

Velidin babası da değerli kişilerdendi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı anlayışlı olması düşünülmektedir.

54- Ey Utbe! Gizli düşmanlık eden birinin bizim hakkımızda söylediklerini dinleme. Hiç çekemeyen, çok yalancı, nefret eden ve belalı birinin...

55- Eğer sen onları hiç engellemez ve söz dinlemezseniz korkarım ki sen de biz de üzüntü verici bir olayla karşılaşacağız.

Utbe b. Rebia Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme düşmanlıkta fazla ileri gitmeyenler arasında olsada kıskançlığı ²¹⁰ yüzünden müşrikler safında yer aldı.

²¹⁰ Ümeyye b. Ebi's-Salti's-Sakafî de, bir gün Ebû Süfyan'a:

"Ben, en son gelecek olan rasûlün sıfatını, kitablarda yazılı buldum ve sanırım ki, o bizim ülkemizde ba's olunacaktır.

Sonra, bana şu da zahir oldu ki; o, Abdimenafogulları içinden çıkacaktır.

Bakıyorum: Onların içinde de, gelecek peygamberin ahlâkı ile muttasıf, Utbe b. Rebia'dan başka bir kimse bulamıyorum!

Fakat ona da, kırk yaşını geçmiş bulunduğu halde, vahyolunduğu yok!" demişti. (KÖKSAL), 1/291-296.

56-Ebû Süfyan benden yüz çevirip geçip gitti. Sanki büyük Yemen krallarından bir kral gibiydi.

57-Nasihat eder tarzda, çok şefkatli olduğunu bize haber veriyor. Bir yandan ise girift pis işlerini gizlemeye çalışıyor.

58-Necd'e ve oranın soğuk sularına kaçıyor, hem de "Sizden gafil değilim" iddiasında bulunuyor.

Mekke'de Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in çağrısına karşı çıkılma sebepleri arasında en az dinî ve iktisadî kaygılar kadar siyasî kaygıların da rol oynadığı bir gerçektir. İslâm öncesi dönemde asırlar boyu devam eden genelde Kureyş kabileleri arasındaki siyasî gruplaşmalar, özelde de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kabilesi Hâşimoğulları'na karşı çeşitli nedenlerle duyulan rekabet veya düşmanlık hisleri, Mekke kabilelerinin İslâm karşısında müsbet veya menfî tavır belirlemelerinde önemli rol oynamıştır.²¹¹

Putperest Arapların İslâm'a karşı çıkmalarında söyleyebileceğimiz diğer önemli sebep, atalarına olan bağlılıklarıdır. Asabiyet, kabilesi haksızlık yapsa da, kişi haksızlığa uğramış olsa da, bir kişinin kabilesi adına kabilenin düşmanlarına karşı mücadele etmesidir. Bu tanımdan

²¹¹ Kapar, M. Ali, "Hz. Muhammed'in Müşriklerle Münasebeti", İstanbul 1987, s. 113-119. Ayrıca bk. Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, I-IV, İstanbul 1986, I, 92-93

yola çıkararak ve Arapların toplum yapısından hareketle, asabiyet duygusunun, ortak menfaat, aidiyet, grup ve değer bilinci taşıyan bir anlayışla güçlü bir dayanışma meydana getirdiğini ve sonuçta

“Bizim en kötümüz başkalarının en iyisinden daha iyidir” yargısını söylemeye kadar vardırırlar. İşte bu asabiyet anlayışı Arapları öylesine sarmıştı ki, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem İslam’a davete başladığında, Mekk’e’nin önde gelen liderlerinden Ebû Cehil şöyle söylemekteydi:

“Biz (Mahzumoğulları kabilesi) ve Abdümenafogulları şan ve şeref konusunda birbirimizle yarıştık durduk. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar çeşitli görevler üstlendiler, biz de üstlendik. Onlar verdi, iyilik etti, biz de verdik, iyilik ettik. Develer üzerinde karşılıklı diz çöküp yarış atları gibi yarıştık durduk. Şimdi onlar gökten kendisine vahiy gelen bir rasûlümüz var dediler. Biz buna nasıl yetişebiliriz? Vallahi biz ona asla inanmayız ve onu tasdik etmeyiz.”²¹²

Cahiliye Araplarında Kureyş kabilesinin iki büyük kolu olan Ümeyyeoğulları (Emeviler) ve Hâşimoğulları (Hâşimiler) arasında öteden beri süregelen bir rekabet vardı. Bu rekabet öylesine büyük boyutlara varmıştı ki, Ebû Cehil’in sözlerinde açıkça görüldüğü gibi, hayatın bü-

²¹² Muhammed ibn İshak. Sîret-ü İbn İshak. (Tahkik ve Ta’lik: Muhammed Hamidullah). Konya, 1981. s. 170.

tün alanlarına aksetmiş bulunuyordu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin Hâşimilerden olması, işte bu rekabetin sonucu, Emevilerin şiddetle karşı çıkmalarına neden olmuştur.²¹³

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin tebliğ ile görevlendirilmesi öncesinde Kureyş içinde en güçlü kabile, Mahzumoğulları idi. Mekte yönetiminde onlara denk olabilecek tek kabile ise, Ebû Süfyan'ın soyu olan Ümeyyeoğulları'ydı. Bu iki kabile ticarî alanda temayüz etmişler, hem iktisadî hem de askerî alanda diğer Kureyşliler'e üstünlük sağlamışlardı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin kabilesi ise bilhassa Hz. Abdulmuttalib'in vefatından sonra gözle görülür bir şekilde zayıflamıştı. Onun ölümünden sonra yerini doldurabilecek ve aileye eski nüfuzunu kazandırabilecek bir halef yoktu. Ne tüccar olması nedeniyle panayırarda dolaşmakla meşgul olan Hz. Abbas, ne fakirlikle boğuşan Hz. Ebû Tâlib, ne de Ebû Leheb, babalarının yerini doldurabilecek nitelikteydiler. Askerî üstünlüğü Mahzumlu lar'a ticarî ve iktisadî gücü de Ümeyyeoğulları'na kaptıran Hâşimoğulları, geçimlerini hac mevsiminde mahallî ticaretle sağlamaya çalışıyorlardı.

Onlar, Sikâye ve Rifâde hizmetlerini yürütmekle dinî alana ağırlık vermişler, dünyevî-

²¹³ Bkz.: Sarıçam, İbrahim. Emevî-Hâşimî ilişkileri, (İslam Öncesinden Abbâsîlere Kadar). Ankara, 1997.

maddî sahada üstünlüğü rakiplerine terk etmek zorunda kalmışlardır.

Hız. Ebû Tâlib, bu beyitte Ebû Süfyan'ın maddî zenginliğin verdiği gururuna işaret etmektedir.

59-Biliyorum bize kötülük yapıldığını bilmeyen yok. Haklı da olsan, haksız da olsan senin hakkından düşman gelsin.

Ebû Süfyan Sahr b. Harb Hız. Ebû Tâlib ile konuşurken

"Ey Ebû Tâlib! Biliyorsun ki, sen bizdensin!"²¹⁴ gibi sözlerle siyaset yapmaktaydı. Bu durumu Hız. Ebû Tâlib açığa çıkarmaktadır.

60-Hep birlikte üzerimize gelin bakalım. Rüzgârlar bol yağmurlu olmuş fark etmez, sizin saldırınız bize birdir.

61-Ey Mut'im. İmdada çağırdığın gün de, o büyük ve ciddi sıkıntılı işlerde de seni hiç yalnız bırakmadım.

62-Aralıksız konuşan kişilerden oluşan, mücadeleci ve şiddetli hasımların sana geldiği günde de.

63-Ey Mut'im. Bu insanlar bir planda seni kullandılar. (Kusura bakma, seni hakemim yapamam). Ben ne zaman işimi başkasına bırakmışsam kurtulamamışımdır.

²¹⁴ (KÖKSAL), 2/119-122.

Hız. Ebû Tâlib, Mut'im diye seslendiği Mut'im b. Adiyy'den başkası değildi. Boykotta tam olarak yardım etmediği için geğmişi hatırlatarak sitemle bahsediyordu. Ancak bu sözlerin bereketi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Taif dönüşünde eman bulması için belki büyük etkisi olacaktı. Hız. Ebû Tâlib'in Hakk'a yürümesinden sonra Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ilişkilerinin bereketiyle himayesini devam ettirmekteydi.

[Taif'te umdukları desteği bulamayan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Zeyd b. Hârise büyük bir üzüntüyle yeniden Mekke'ye dönmek istediler. Ancak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem amcası ve kabile başkanı olan Ebû Leheb tarafından tard edilmiş, cemiyet dışı bırakılmıştı. Bu durumda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem terk ettiği Mekke'ye yeniden, kimin himâyesinde gireceği ile ilgili sorunu çözmek durumundaydı. Bu nedenle de vakit geçirmeden kendilerini koruyacak bir himaye bulmak zorundaydı. Düzenli bir devlet sisteminin olmadığı, kabilecilik anlayışına uygun bir yapılaşmanın kemikleştii Arap toplumu için güvenlik açısından emân almak, kendisini koruyacak ve kefâletini üstlenecek bir hâmi bulmak hayâtî bir önem taşı-maktaydı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke'ye yöneldi, şehre iyice yaklaştığında âdeti olduğu üzere Nûr dağına çıkarak Hîra mağarasına girdi. O sırada yanında bulunan Zeyd, Mekke'ye nasıl girebileceklerini Rasûlullah

sallallâhü aleyhi ve selleme sordu. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ise Allah Teâlâ'nın mutlaka bu durumdan bir çıkış yolu nasîb edeceğine dâir sağlam inancını Zeyd'le paylaştı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şehre girerken yeni bir sorunla karşılaşmamak için Mekke'nin ileri gelenlerinden bâzı kimselere haber gönderdi. İlk muhatabı Ahnes b. Şerîk idi, fakat kendisi anlaşmalı bir kimse olarak böyle bir emân verme hakkına sâhip olmadığını dile getirdi. Ardından Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ikinci adres olarak Kureyş'li Süheyl b. Amr'ı düşündü. Ancak ümitvâr olduğu bu kimse de Amiroğulları'nın aslâ Ka'boğulları'na emân veremeyeceğini söyleyerek o zaman için henüz böyle bir duruma hazır olmadığını belirtti. Hz. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) bu kez **Mut'im b. Adiyy**'le görüştü. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi yakından tanıyan ve şahit olduğu tutumlardan haberdâr olan Mut'im hemen çocuklarını topladı ve onlara âcilen silahlarını kuşanmalarını ve Kâbe'nin rükünleri arasına giderek kendisini beklemeleri tâlimatını verdi. Böylece aranan himâye bulunmuş oldu. Mut'im b. Adiyy, devesinin üzerinde Kâbe'ye gelerek Kureyş halkına Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme emân verdiğini bütün Mekke'ye îlân etti. Artık Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme ilişen; kendisine karşı bir tutum sergilemiş olacaktı. Böylece güvenliği sağlanan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Zeyd b. Hârise Mekke'ye girerek doğruca Kâbe'ye yöneldiler.

Kâbe'yi selamlayarak yedi kez tavâf eden iki mümin insan, burada iki rekât namaz kıldılar ve evlerine gitmek üzere oradan ayrıldılar. Bütün bu hâdiseler olurken Mut'im b. Adiyy ve oğulları Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in yanında hazır bulundular.

Ebû Cehil, Mut'im b. Adiyy'in de yeğeninin dinini benimseyip benimsemediğini öğrenmek için Mut'im b. Adiyy'e düşüncelerini aktardı. Ebû Cehil, Mut'im tarafından sadece emân verildiğini öğrenince nisbeten rahatladı ve **"senin emân verdiğine biz de ilişmeyiz!"** diyerek memnuniyetini sergiledi. Mut'im ve oğulları Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e evine girene kadar refâkat ettiler, ayrıca tüm Mekke halkına Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'e emân verdiklerini duyurarak O'na zarar verilmesinin önüne geçmiş olmayı amaçladılar. Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem Mut'im b. Adiyy'in kendisine ve İslam dinine yaptığı bu yardımı hiç unutmayacak, zaman zaman onu minnetle anacak, Kureyşlilere de hatırlatacaktır.²¹⁵

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve müslümanlar Bedir savaşı neticesinde müşriklere karşı ilk zaferlerini kazanmışlardı. Bu şekilde artık siyasi olarak güçlü bir varlığa sahip olduklarını göstermiş oldular.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem savaş sonrasında esirlere hitaben bir konuşma yaptı.

"Eğer Mut'im b. Adiyy şu anda sağ olsaydı,

²¹⁵ Buhâri, VI, "Kitâbu'l-Humus", 15. bab, 2923.

şu kokmuş adamlar için benimle konuşup, onları bağışlamamı isteseydi, muhakkak ben Mut'im'in hatırı için fidye istemeden onları serbest bırakırdım.” dedi. Bu sözleri şüphesiz orada bulunanlar işittiler ve sükût ettiler. Çünkü Bedir'de müslümanlara karşı savaşanlar arasında **Sakifliler** de vardı. Mut'im ise, Taif ziyaretinde Taif'li akrabalarının sahip çıkmadığı rasüle hâmi olmak gibi önemli bir karar vermişti. Üstelik bu karârın getirdiği sorumlulukları da her türlü tehlikeyi göze alarak kabul etmişti. Böylece Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem onların bu âlicenaplığa sığmayan davranışlarını onlara hatırlatıyordu. Zira Sakifliler Taif ziyareti esnasında sergiledikleri hatalarını müslümanlara karşı savaşarak devam ettirmiş oluyorlardı.²¹⁶²¹⁷

64-Allah bizim için Abdişems ve Nevfel (oğullarının) cezasını en kötü bir şekilde geciktirmeden acil olarak hemen versin.

Abdişems ve Nevfel Abdimenafın oğullarıdır. Hâşim ile kardeş olup yardım etmeleri gerekirken yardım etmeyişlerinden, Hz. Ebû Tâlib, üzüntüsünü dile getirmektedir.

HZ. ABDÜLMÜTTALİB BİN HÂŞİM:

[Hâşim ticari yolculuklarıyla ilgili Suriye'ye

²¹⁶ Buhâri, VI, “ Kitâbu'l-Humus”, 16. bâb, 46.hadis, 2924.

²¹⁷ (UMURBEK, 2008), s.41-43

giderken ekseriye Medine'de kalırdı. Medine'deki Hazrec kabilesinin bir kadınıyla daha önce evlenmişti. Bu kadından iki çocuk doğdu; biri Hayye (kız) ve diğeri Ebû Sayfî (erkek). İşte bu yolculuklardan biri sırasında Hâşim yine Medine'de idi. Orada yine Hazrec kabilesine bağlı Beni Neccâr ailesinin genç ve güzel kızı Selmâ binti Amru bin Zeyd'i, pazar yerinde yüksek bir yere oturup kendisi için satılacak ve alınacak mallara işaret ederken gördü. Hâşim bu kızın gerek büyüleyici güzelliği, gerekse asaleti ve zekâsına hayran kaldı ve onunla evlenmek istedi. Ama, bu kızın evlenmek için bir şartı vardı, o da şu: Kendisi evlendikten sonra tamamıyla özgür olacaktı ve kocasının huy ve alışkanlıklarını beğenmediği takdirde ondan ayrılacaktı. Hâşim bu şartı, kabul etti. Düğün Medine'de yapıldı ve aynı şehirde bu kızdan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dedesi Hz. Abdülmuttalib yaklaşık M. S. 495'de dünyaya geldi. Hâşim bu ticari yolculuktan sağ dönemedi ve Gazze'ye vardığında hastalanarak öldü. Böylece Abdülmuttalib gençlik çağına kadar Medine'de annesinin yanında kaldı. Hâşim ölmeden önce kardeşi Muttalib'in Kâbe'nin mütevellisi olacağını ve hacılara yemek verme ve su içirme hizmeti yapacağını vasiyet etmişti. Ayrıca, MütTâlib'i kendi ailesinin ve emlâkinin vekili de tâyin etmişti. Bu tarihten itibaren Hâşim ve MütTâlib aileleri birbirlerine ayrılmayacak şekilde yaklaştılar. Buna karşı, aralarında Ümeyye ailesinin de bulunduğu Abd-i Şems ile Nevfel aileleri birbirleriyle ittifa-

ka girdiler ve sonuna kadar böyle kaldılar. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in nübüvvet döneminde diğer Kureyşli kabilelerin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve bir avuç müslümanlara karşı sosyal boykot uygulamaya başladıkları zaman en çok eziyeti Benî Hâşim ile Beni MütTâlib çekmişlerdi. Beni Nevfel ile Beni Abd-i Şems ise muhtelif kampta idiler.

Asıl adı Şeybe olan ve kendi meziyetleri yüzünden **"Şeybetül Hamd"** olarak tanınan Abdülmuttalib Medine'de çocukluk çağını yaşarken bir defasında Hassan bin Sâbit'in babası olan Sabit bin Münzir Mekke'ye gitti. Ve daha önceden iyi arkadaş olduğu MütTâlib ile görüştü. Görüşme sırasında MütTâlib'e, "Sen yeğenini görürsen çok sevineceksin. Zira kendisi çok yakışıklı ve etkileyici bir gençtir" dedi. Bunun üzerine MütTâlib'te, yeğenini görme arzusu uyandı. Mekke'den Medine'ye gitti ve Abdülmuttalib'i deveye bindirip eve getirdi. Kureyşliler genç bir oğlanı MütTâlib ile görünce, "Bu Abdülmuttalib (MütTâlib'in kölesi) dır" dediler. MütTâlib adamlara kızdı, oğlanın, kardeşinin oğlu olduğunu, adının **"Şeybe"** olduğunu ve bu itibarla **"Abdülmuttalib"** diye çağırılmamasını istedi. Ne var ki, **"AbülmütTâlib"** ismi o kadar yaygınlaştı ki, asıl adı unutulmuş oldu. Bundan kısa bir süre sonra MütTâlib ticari yolculuğu sırasında Yemen'e gitti ve orada öldü. ölümünden sonra. Hz. Abdülmuttalib halefi oldu ve hacılara hac mevsiminde yemek verme ve su içirme görevine devam etti. İbn

Sa'd, Abdülmuttalib'i şöyle tarif ediyor:

“Abdülmuttalib Kureyşlilerin en yakışıklısı, en cüsselisi, en güçlü, en ciddi en kibarı, en cömertiydi ve erkeklerin bütün ayıp ve kötülüklerinden uzaktı.” İbni Hîşâm kendisi hakkında şunları yazıyor:

“Abdülmuttalib kendi halkı arasında öylesine yüksek mevkiye ve şerefe yükseldi ki atalarından kimse onun yerine erişemedi. Halkı onu seviyor ve takdir ediyordu.” İbn Kesîr'in yazdıkları ise şunlardır:

“Abdülmuttalib de her sene Ramazan ayında Hıra mağarasına gidip ibadet eder ve ay boyunca fakir fukaraya yemek ve içecek dağıtırdı.”

Taberî, İbn Kesir ve Belâzurî'nin beyan ettiklerine göre Abdülmuttalib'in amcası **Nevfel**, Hâşim'in bıraktığı mirasdan bir bölümünü gaspetmişti. Abdülmuttalib bu yüzden Nevfel'i Kureyş kabilesinin büyükleri nezdinde şikâyet etmişti. Fakat büyükler amca ile yeğen arasındaki davaya karışmaktan kaçındılar. Bunun üzerine Abdülmuttalib derdini annesinin akrabalarına anlattı ve Medine'den Beni Adiy bin Neccâr'ı yardımına çağırdı. Bu çağrıya uyan Abdülmuttalib'in dayısı Ebû Said bin Ades 80 kişiyle Mekke'ye geldi ve zor kullanarak **Nevfel**'i yeğeninin hakkını geri vermeye mecbur etti. Bundan sonra Nevfelogulları da Benî Hâşim'e küserek **Abdüşşemsoğulları** ile birleşti ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem nübüvvetine kadar Beni Hâşim'in muhalifleriyle beraber kaldı. Abdülmuttalib, **Beni Nevfel**'in

muhalif kampa gittiğini gördükten sonra Hüza'a'nın ileri gelenleri ile temasa geçti ve onlarla bir dostluk ve işbirliği anlaşması yapıldı. Bu anlaşma Kâ'be'de hazırlandı ve imzalandı ve taraflar buna bağlı kalmak için and içtiler. İbn Sa'd ile Belâzurî'nin ifadesi bundan biraz değişiktir. Bu yazarlara göre anlaşma Benî Hüza'a'nın isteği üzerine hazırlanmıştı ve buna Beni Abdülmuttalib ve Benî Hâşim aileleri katılmıştı. Benî Abd-i Şems ile Beni Nevfel ise bu anlaşmanın kapsamına girmediler. Aynı yazarlara göre anlaşma Dar-ün Nedve'de hazırlandı ve Kâbe'ye asıldı. Abdülmuttalib bu anlaşmaya evlatlarından girdikleri taahhüde sadık kalmalarını istemişti. Bu anlaşmanın etkisinden dolayıdır ki, Hudeybiye Anlaşması uyarınca çeşitli Arap kabilelerinin istedikleri tarafa katılmakta serbest oldukları belirlenince Beni Huza'a Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin safını seçti.]²¹⁸

65-Üzerinde adaleti tam gösterecek bir ibresi olan ve arpa kadar şaşmayan hakkaniyet tezisiyle (tartsın da versin).

66-Bizi Halefoğullarıyla ve Gaytalelilerin yerine koyan bir kavmin akılları iyice adileşti.

İbn Gaytala Haris b. Gays, Ümeyye b. Halef'in akrabaları Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme düşmanlıklarında ileri giden müşrik-

²¹⁸ (Mevdudi, 1984), 58-59

lerdir.

Haris b. Tulatıla (Gaytala)²¹⁹ ise Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile alay etmede haddini aşmasından dolayı adileşti denilmektedir. İyilikleride yok, kötülükte ise aşırı giden bu insanların durumu gerçekten nifak alameti taşıyan insanların tehlikesini açığa çıkarmaktadır. Öyleki akrabayı birbirine düşman etmek onlar için kolay işlerdendi.

Ebû Cehilin pravakatörlüğünde anlattığımız gibi, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem amcası Hz. Ebû Tâlib'in vefatından sonra, günlerce evinden dışarı çıkmadı. Hep evinde oturdu. Pek az dışarı çıktı. Dışarı çıktığı zaman da, Kureyş müşrikleri, Hz. Ebû Tâlib'in sağlığında yapmak isteyip de yapamadıkları hakaret ve işkenceleri, istediklerini yapmaya başladılar.

67-Biz ilk sıkıntıları bertaraf eden öz be öz Kusay ailesinden ve Hâşim (oğullarının) üst tabakasındanız.

Huzâalıların son başkanı Huleyl, kızı Hubbe'yi İsmail aleyhisselâmın soyundan gelen Kinâne kabilesinin küçük bir kolu olan Kureyş kabilesinden Kusay b. Kilâb ile evlendirmisti. Kusay'ın asıl adının Zeyd olduğu, annesi Fatıma, küçük yaşta babasını kaybeden Zeyd'i Tebük veya Yermük taraflarına götürdüğü için "uzak olmak" anlamına gelen "Kusay" adını aldığı rivayet edilmektedir.

²¹⁹ (KÖKSAL),1/290.

Kusay, hacılara zorluk çıkaran Huzâa kabilesi ile yaptığı mücadeleyi kazanarak Kâbe'ye bakmayı ve Mekke'yi idare etmeyi eline almıştı. İbn Hişam, Kusay'ın, yönetimi Huzâiler'den devralma biçiminin bir darbeyi andırdığını ileri sürmektedir.²²⁰

Kusay on aşiret reisinin toplandığı, Mekke'nin önemli kararlarının alındığı, bir çeşit parlamento olan "Daru'n-Nedve"yi M.440 yılında Mekke'de kurmuş ve kapısını Kâbe'ye doğru açtırmıştır. Kusay'ın doğumunun M.400 olduğu tahmin edilmekte olup ölümü ise M.480 yılıdır.²²¹ Mekke'de kendisine herkesin ciddi manada itaat ettiği ilk kişi Kusay'dır. Kusay, yabancıların ellerine bazı imtiyaz ve vazifeler bırakmış olmasına rağmen kendi kabilesi üzerinde büyük bir otoriteye sahipti.

68-Onların Sikâye havuzu bize aitti. Biz onların zirveleriydik, omuzlarının üzerindeydik.

Bu beyitten, Ebû Tâlib çocukken devamlı dedesi Hâşim'in omzunda gezdiği, hacılara takdim edilen kuru üzüm ve hurma şerbetinden istediği kadar içtiği anlaşılmaktadır.

69-Onlar kin ve düşmanlık nedir, bilmediler. Kan akıtmadılar. En kötü kabileler hariç, kimseye karşı durmadılar.

²²⁰ İbn Hişam, Sîre, c.I, s.130.

²²¹ The Encyclopaedia of İslam (New Edition), Kureyş maddesi, Leiden, 1979, c.V, s. 434-435; İbn Hişam, Sîre, c.I, s.130 vd.

70-Hintli deli cariye'nin oğullarıyla Kays b.Âkıl'ın kölecisi Cumahoğullarından başkasına (karşı durmadılar).

Hz. Ebû Tâlib, bu beyitte Ümeyye b. Halef'e işaret ediyor. Ümeyye b. Halef, Cumahoğullarındandır. Onların geçmişlerinde asalet olmayışından bahsederek, Hâşimoğulları bu asaletsiz kişilere karşı durdular denilmektedir.

71-Sehm ve Mahzum (sülalesi) toplanıp nerede bir belalı veya bayağı biri varsa bize saldırmaları için kışkırttılar.

Hz. Ebû Tâlib, burada Ebû Cehil ve avanesineve entrikalarına işaret ediyor.

Ebû Cehil, 570 yılında Mekke'de doğdu.

Nüfuzlu ve servet sahibi bir aileye mensup olduğundan, elindeki imkânları mazlumlara ezmede araç olarak kullanan biri olarak tanındı. İslamiyet'in doğuşu ile birlikte, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin en azılı düşmanlarından biri olarak nam saldı. Kibir, gurur, kavmiyetçilik gibi kötü özellikleri Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme tabi olmaya engel teşkil etti. Açık bir şekilde, kendi kabilesine mensup olmayan birinin nübüvvetini kabul etmeyeceğini bildirdi.

Ebû Cehil, risaletin altıncı yılında adamlarıyla birlikte, Safa Tepesi civarında bulunan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin yanına giderek türlü hakaretlerde bulunup, ağır sözler sarf ederek rencide etti. Üzerine toprak ve pis

şeyler attı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem işkence yapıp olay yerinden ayrılan Ebû Cehil ve adamlarının yaptıklarını duyan ve henüz Müslüman olmayan, Efendimizin amcası Hz. Hamza aleyhisselâm yapılanlara çok sinirlendi. Ebû Cehil ve arkadaşlarının yanına gitti. Omzunda bulunan yayı Ebû Cehil'in kafasına vurup yardı. Müslüman olduğunu, gücü yetiyorsa bundan sonra karşısına çıkmasını söyledi. Ebû Cehil hiçbir şey yapmadığı gibi adamlarına da karışmamalarını söyledi.

Hac mevsiminde, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ile yapılacak muhtemel görüşmeleri engellemek isteyen Ebû Cehil, adamlarıyla birlikte Mekke'nin giriş ve çıkış noktalarını kontrol altına aldı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi insanların gözünde küçük düşürmek için her türlü yola başvurdu. Kâbe'de namaz kılan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine üzerine deve leşi attırdı. Hicretten birkaç yıl evvel mensubu bulunduğu **Beni Mahzum** kabilisinin başına getirildikten sonra, düşmanlığını daha da arttırdı.

72-Lüey b. Galib (oğulları) içinde düşük seviyeli bazıları vardı. (Güya) şecaatli bir lider şahin onları bize sürdü.

"Sen, ilkin, en yakın hısımlarını inzar et!"²²²
Yani, "küfürleri yüzünden üzerlerine azap inebileceğini hatırlatarak onları korkut, uyar!"

²²² Şuarâ, 214

mealli âyet nazil olduğu zaman; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kureyşlilere seslenmek için bir gün Safa tepesiğine kadar gitti. Orada, yüksekçe bir taşın üzerine çıktı.

Şehadet parmaklarını kulaklarına tıkadı. Yüksek sesle:

"Yâ Sabâhâh! Ey Kureyş cemaatı!" diyerek bağırdı.

"Kim bu seslenen?" diye sordular.

"Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) **Safa tepesinden sesleniyor!"** dediler.

Kureyş kabileleri içinde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem akraba olmayan bir kabile bulunmadığından, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemde kabile kabile bütün Kureyşlilere seslenmişti.

İşitenler, gelip Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem karşısında toplandılar.

Gelemeyenler de, toplantının sebebini anlamak için, yerlerine adam gönderdiler.

Yanına gelen Kureyşliler Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Yâ Muhammed! Ne haber var?" diye sordular.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Benimle sizin haliniz, düşmanı görünce ailesini haberdar etmek için koşmaya başlayan ve düşmanın kendisinden önce ailesine yetişip zarar vermesinden korkarak 'Yâ Sabâhâh! diye bağırarak bir adamın haline benzer.

Ne dersiniz? Ben, size şu dağın eteğinden veya şu vadiden, sizi yağmalamak isteyen bir takım atlıların çıkıvereceğini yahut akşama,

sabaha, düşman baskınına uğrayacağınızı haber verirsem, beni tasdik eder, doğrular mısınız?" diye sordu.

"Evet! Seni tasdik eder, doğrularız! Çünkü, biz seni bütün tecrübelerimizde doğru sözlü bulduk!

Sen, bizim katımızda herhangi bir suçla suçlanmış bir kişi değilsin! Hakkındaki tecrübelerimizde, sende hiçbir yalana rastlamış değiliz!" dediler.

Bunun üzerine, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Öyle ise, ben sizi şiddetli bir azap önünde inzara, korkutup uyarmaya memurum;

Ey Abdulmuttaliboğulları!

Ey Abdimenafogulları!

Ey Zühreoğulları!

Ey filanoğulları!

Ey filanoğulları!

diyerek birer birer Kureyş kabilesinin bütün ailelerine seslenip:

"Yüce Allah; en yakın hısımlarımı azab ile korkutmamı bana emretti. Sizler 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur demekçe; ben size ne dünyada bir yarar, ne de âhirette bir nasip sağlayabilirim" buyurdu.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme atmak için eline bir taş alan Ebû Leheb;

"Yuh sana! Sen, bugün, gelip de, bizi bunun için mi topladın?!" diyerek bağırdı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hitap ve uyarısına şöyle devam buyurdu:

"Ey Kureyş cemaatı! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Ka'b b. Lüey oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Mürre b. Ka'b oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abduşşemsoğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdimentafoğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Hâşimoğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdulmuttaliboğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Kureyş cemaati! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim!

Ey Abdimentafoğulları! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim!

Ey Abdulmuttaliboğulları! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.

Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Ben, seni Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim!

Ey Zübeyr b. Avvam'ın annesi! Resûlullah'ın halası Safiyye!

Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Siz, benim malımdan, dilediğinizi benden isteyiniz!

Fakat ben sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.

Şu kadar ki, sizlerin bir hısımlığınız var!

Ben, hısımlık suyu ile sulayacağım!" buyurdu.

Bundan sonra, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

"Ey Fihr hanedanı!" diyerek seslendi.

Ebû Leheb:

"İşte, Fihroğulları, yanındalar!" dedi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Muharib b. Fihroğullarıyla Haris b. Fihroğulları, dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Lüey b. Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Teymü'l-Erdem b. Galiboğulları, dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Âmir b. Lüey oğullarıyla Avf b. Lüey oğulları, dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Mürre b. Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Adıyy b. Ka'b oğulları ile Husays b. Ka'b'ın iki oğlu olan Sehm ve Cumahoğulları dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Kilab hanedanı!" diyerek seslenince, Teym b. Mürre oğullarıyla Mahzum b. Yakaza b. Mürre oğulları, dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Kusayy hanedanı!" diyerek seslendiği

zaman, Zühre oğulları, dönüp geri gittiler.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Abdimentafoğulları!" diyerek seslenince, Abduddaroğulları ve onlarla beraber Esed b. Abduluzzâ b. Kusayyoğulları, dönüp geri gittiler.

Ebû Leheb:

"İşte, Abdimentafoğulları!" dedi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Ey Hâşim hanedanı!" diyerek seslenince, Abdüşşemsoğullarıyla Nevfeloğulları, dönüp geri gittiler.

Orada, yalnız Abdulmuttaliboğulları kaldı.

Ebû Leheb:

"İşte, Hâşimoğulları toplanmış bulunuyorlar!?" dedi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;; onlara:

"Ben, sizi 'Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! O, birdir! O'nun ortağı yoktur!' diyerek şahadet getirmeye davet ediyorum!

Ben de, O'nun kulu ve resûlüyüm!

Bunu böylece kabul ve ikrar ettiğiniz takdirde, sizin Cennete gireceğinize kefil olurum!

Siz, Kıyamet günü iyi amellerinizle gelmez de dünyayı boyunlarınıza yüklenmiş olduğunuz halde gelerseniz, ben sizden yüz çeviririm (yüzünüze bakmam)!

O zaman siz bana:

"Yâ Muhammed! " dersiniz.

Ben ise, şöyle derim:

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem **"Şöyle derim"** buyururken, yüzünü onlardan başka

tarafa çevirdi.

Siz, bana:

"Yâ Muhammed!" dersiniz. Ben ise, size şöyle derim.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem **"Şöyle derim"** buyururken, yüzünü onlardan başka tarafa çevirdi.]"²²³

73-Kin sahipleri, ben mi onlar mı hangimizin kazanacağını, birkaç gece zarfında kimin üste çıkacağını görecekler.

74-Karşılıklı inme vakti geldiğinde onlardan veya benden hangimiz kılıncıyla karşılayacak (görecekler).

75-Ben mi, onlar mı, harpten usanan ve söz söyleyene ufuklarda teşekkür edecek olan kim olacak?

76-Nüfeyl'in grubu çakıl çiğneyenlerin en şerlileridir. Hazırlıklı ve ayakkabısı olan birinden daha tehlikeli yalınayaklılardır.

77-Ey Abdümenaf (oğulları)! Siz kavminizin en hayırlılarısınız. Öyleyse her karışanı işinize karıştırmayınız.

Abdümenaf, bütün hac organizasyonunu uhdesinde toplayan ve bu ibadeti suistimallerden kurtaran Kusayy'ın oğlu, Hâşim'in babasıdır.

²²³ (KÖKSAL), 1/264-270.

[Her şeye rağmen Kureyş kendi kavmi arasında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yardımcı olanlara karşı bazı konularda ambargo uygulamaya karar verip bunu hayata geçirince bu durum karşısında Abdümenafogulları iki gruba ayrılmıştır. Ebû Leheb hariç, Hâşim ve Muttalibogulları Hz. Ebû Tâlib'den yana olup onunla birlikte Şib'de muhasaraya katılmayı göze alırken, Abdüşşems ve Nevfeloğulları Kureyş'ten yana olmuş ve amcazadeleri olan Hâşim ve Muttalibogullarına karşı cephe almışlardır.]²²⁴

78-Eğer Allah işinizi düzeltmezse korkarım, Vail'in kötü olaylarında olduğu gibi, siz de aynı duruma düşeceksiniz.

Bekr bin Vail, Adnanîlerin büyük bir kabile-sidir.

Çok sayıda meşhur kolları vardır. Yeşker b. Bekr b. Vail, Benî Ukabe b. Saab b. Ali b. Bekr b. Vail ve Benî Hanife, Benî İcle, İbn Luceyn b. Saab bunlardandır. Bölgeleri ise, Yemame'den Bahreyn'e; oradan Seyf-i Kazıme'ye; oradan da Irak taraflarına Ubulle ve Fuheyd'e kadar uzanır. Çoğunlukla Bekr kabilesi, Temim kabilesi diğer kabileler ile sınır bölgelerine saldırılarda bulunmuştur.²²⁵

Vail, basit olaylarda basit bir hadise yüzünden pek çok kan akıtmıştır.

²²⁴ (ŞENYAYLA, Ocak -2008), s. 66

²²⁵ (ACAR, 2007),s. 84-85

79-Ömrüme yemin olsun, o kadar zayıflatıldınız ve aciz düştünüz ki sonunda yanlışlıkla eklemi kıran bir hareket yaptınız.

80-Siz eskiden bir çömlek için odun toplardınız. Siz şimdi birçok çömlek ve tencere için odun topluyorsunuz.

[Boykot olayının farklı sonuçları da olmuştur. Her ne kadar Kureyş'in hemen hepsi bu boykot'a imza koymuşsa da içlerinde Hâşimilerin başına gelenlerden dolayı üzülen kişiler de vardı. Bundan başka Kureyş'ten bazılarının Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi tasdiğe meylettikleri hattâ bir kısmının İslâm'ı kabul ettikleri söylenmektedir. Nitekim ilk başta gönüllü olarak boykota katılanlar, artık boykotun doğurduğu sonuçlara tahammül edemez hale gelmişlerdi. Aslında bu kişiler boykotun başlangıçta bir tehdit niteliği taşıdığını sanıyorlardı. Ama boykot kararlarının uyguladığını görünce bunu içlerine sindirememiş ve bu sebeple bazı müşrikler boykota maruz kalanlara gizlice yardım göndermişler, bunu görüp Şi'bu Ebi Tâlib de mahsur kalanlara akraba olanlar da bunu görmezlikten gelmişlerdi. Dolayısıyla boykot sonucunda buna tepki gösteren bazı müşrikler Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme ve İslâm'a sıcak bakmaya başlamış, onlardan bazıları İslâm'ı tercih etmiştir ki, bunun temelinde müşriklerin boykota maruz kalan akrabaları olan Hâşimiler'e yapılanlara dayanamayıp tepki göstermeleri gerçeği yat-

maktadır. Haliyle yukarıda açıkladığımız kabilevi duygular bazı insanların İslâm'ı kabul etmelerine sebep olmuştur.

Boykotun en önemli sonuçlarından biri de **Hilfu'l-Fudul** cemiyetinin dağılmasıdır. Yani Mekke Site devletinin parçalanmasıdır. Zaten boykot anlaşmasını kayda geçirenlerin çoğunluğunun **"Ahlâf"** grubundan Abdüddar-oğulları'na mensup olmaları dikkat çekicidir. Ahlâf kabilelerinin yanı sıra boykota **"Mutayyebûn"** ve **"Hilfu'l Fudul"** topluluğunun üyeleri de iştirak etmiştir. Dolayısıyla boykot, Hilfu'l Fudul cemiyetinin bozulmasına da yol açmıştır. Hz. Ebû Tâlib'in kasidesinde kendilerine karşı geldikleri için sitem ettiği kimseler arasında Hilf içindeki kabilelerin mensupları çoğunluğu teşkil etmektedir. Bunlar eski Ahlâf kabileleriyle işbirliği yaptıkları için Hz. Ebû Tâlib tarafından kınanmışlardır. Boykotun en önemli sonuçlarından bir diğeri de, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kendisine akrabalık bakımından aynı yakınlıkta olmasına rağmen Muttaliboğulların'ı Zilkurbâ'ya dâhil edip **Abdüşşems ve Nevfeloğulları'nı buna dâhil etmemesi meselesidir.**

Zilkurbâ; Kur'ân-ı Kerîm'de ganimetin beşte birinin dağıtılacağı kimseler olup, konu ile ilgili ayet şöyledir:

"Biliniz ki ganimet aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, Resul'e, Zilkurbâ'ya, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir."²²⁶

²²⁶ Enfal, 41

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in konu ile ilgili uygulaması 629 yılında Hayber'in fethiyle birlikte elde edilen ganimetlerin tak-simi sırasında kendini göstermiştir. Cübeyr b. Mut'im'in rivayetine göre olay şöyle cereyan etmiştir:

Ele geçirilen ganimetler dağıtılırken Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Muttaliboğulları'na bu ganimetten pay verip, Nevfeloğulları'na pay vermeyince, Hz. Osman ve Cübeyr radiyallâhu anhüm, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme giderek bunun sebebini sormuşlar, O da şu karşılığı vermiştir:

"Muttaliboğulları cahiliye devrinde de is-lâm'dan sonra da bizi yalnız bırakmadılar." buyurmuş ve parmaklarını birleştirerek, **"Hâşim ve Muttaliboğulları aynı şeydir."** demistir.²²⁷

Görüldüğü gibi bu boykotun en önemli so-nuçlarından biri olan Hılfu'l Fudul cemiyetinin dağılması ve Muttaliboğulları'nın boykotlu yıllarda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yakınlık ve yardımlarından dolayı onun tara-fından Zilkurbâ'ya dâhil edilmiş olmalarıdır.²²⁸

81-Büyüklerine isyan etmeleri, yardımsız bı-rakmaları ve bizi sığınaklara terk etmeleri Abdümenafogullarına afiyet olsun!

²²⁷ Zebîdî, IX, 223-224.

²²⁸ (ŞENYAYLA, Ocak -2008), s.94-95

[Boykotun en önemli öncüleri ve fikir babaları Ebû Cehil ile Ebû Süfyân'dır. Mâlum kişiler bunu bazı ekonomik beklentilerinden dolayı yapmışlardır. Bütün zalimce baskı ve uygulamalardan Ebû Cehil, Ebû Süfyan ve onların taraftarlarının amacı;

Hâşimîleri aç ve susuz bırakıp onlara baskı uygulayarak, onların Kureyş içerisindeki seçkin konumları ve ticaretlerini kendi tasarruflarına almaktı. Nitekim müşrik önderler amaçlarına ulaşmışlar ve boykot yıllarında Hâşimoğullarının Mekke ticaretinden çekilmesiyle müşriklerin ileri gelenleri servetlerine servet katmışlardır. Yukarıdaki ekonomik kaygılardan dolayı Mekkeli müşrikler Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in davetini reddetmişlerdir. Nitekim onların İslâm dinini kabullenmeleri kurmuş oldukları çıkarıcı düzenlerinin bitip tükenmesi anlamına gelmekteydi. Ayrıca Mekke'li müşrik önderler Mekke'deki ekonomik pastadan daha fazla pay alabilmek için Mekke pazarında seçkin bir yere sahip olan Hâşimîleri bu pazardan çıkarıp atmak niyetinde idiler. Görüldüğü gibi Mekkeli müşrikleri Hâşim ve Muttaliboğulları'na karşı boykot uygulamaya iten sebeplerin başında, tek sebep olmamakla birlikte, Mekkeli liderlerin ekonomik çıkarları gelmektedir. Bundan başka sosyal ve psikolojik sebepler de söz konusudur.]²²⁹

82-Yaptıklarınızın sevindirdiği bazı insanlar

²²⁹ (ŞENYAYLA, Ocak -2008), s. 33-34

olabilir. (Ama biliniz ki) siz, sağması sakıncalı olan gebe develeri sağacaksınız.

[Boykot olayı buna maruz kalanları ekonomik açıdan oldukça yıpratmış, ellerinde ve avuçlarında olanı da alıp götürmüştür. Başta Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Hz. Hatice radiyallâhu anha olmak üzere Hz. Ebû Bekir radiyallâhu anh ve pek çok kişi bu boykotla birlikte ekonomik açıdan sıkıntılı durumlara düşmüşlerdir. Boykot, Hâşim ve Muttalib-oğullarını fakirleştirirken, özellikle Abdüşşems ve Mahzumoğulları'nı güçlendirmiş olmalıdır. Mesela Ebû Süfyan Bedir gazvesi öncesinde bin develik bir kervanla sefere çıkabilecek kadar servete ulaşabilmişti. Şı'bu Ebî Tâlib sakinlerinin geçinebilmeleri için boykotlu yıllarda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Tâlib ve Hz. Hatice radiyallâhu anha bütün servetlerini harcamışlardır. Tabi üç yıl boyunca muhasaraya maruz kalanlar bu zaman zarfında ticaret yaparak var olan birikimlerini artıramadıkları için ellerindeki biriktirdiklerini de bu şartlar altında tüketmişlerdir.]²³⁰

Bedir savaşında gebe develerin durumu açığa çıkmıştır.

83- Kusay (oğullarına) bizim işimizin yaygınlaşacağını bildir. Onlara, bizden sonra herkesin birbirine yardım etmeyeceğini müjdele.

²³⁰ (ŞENYAYLA, Ocak -2008), s.90

Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in başaracağını sıkıntılara rağmen o günden görebiliyordu.

84-Büyük bir felaket geceleyin Kusay (oğullarının) kapısını çalarsa, onlar bizi beklerken, (biz onlar gibi) deliklere sokulmayız.

85-Onlar evlerinin içinde dayağa maruz kalsalardı, biz (onlar gibi yapmaz) çocuklu kadınlarının yanında herkese örnek olurduk.

86- Eğer Lüey'den olma Kab kabilesi bir araya gelse, bir gün bir şekilde kesinlikle onları dağıtacağız.

[Hz. Hatice radiyallâhü anha annemizin ane tarafından soyu annesi Fâtıma bint Zâide b. el-Esamm b. Revâha b.Hacer b. Abd b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey b. Gâlib b. Fih'r'dir. Kureyş'in Benî Âmir b. Lüey kolundandır.]²³¹

87- Eğer Kab (oğulları) pek çok Kab (oğullarından) olussa bir gün mutlak bilinmeyenlerin içinde olacaktır.

88-Ey Esedoğulları. Konuşan birinin dili hakkı söylemediği zaman, asla bu rahatsızlığa göz yummayın.

Esedoğulları Hz. Hatice radiyallâhü anhanın

²³¹ (SABUNCU, 2008), s. 6

kabileleri idi. Hz. Ebû Tâlib, bu yakınlığa işaret ediyor.[Onlarda da bir şekilde boykotun ihlali noktasında da özellikle bu iki kabileye akrabalık bakımından yakın olan bazı kimseler Hâşim ve Muttaliboğulları'nın çektikleri sıkıntılar karşısında harekete geçmiş ve onlara gizlice yardım göndermişlerdir. Bu vicdan sahibi kişilerden birisi Hz. Hatice radiyallâhü anhanın amcazadesi **Hakîm b. Hizam** diğeri de **Hişam b. Amr** idi. Nitekim bir defasında Hâkim b. Hizâm b. Hüveylid'in bir miktar buğdayı halası Hz. Hatice radiyallâhü anhya gönderme girişimine şahit olan Ebû Cehil, Hakîm'i uyarak bunu bir daha yapmamasını söylemiş aksi takdirde kendisini Mekkelilere ifşa etmekle tehdit ederek Hakîm b. Hizâm'a engel olmak istemiştir. Hakîm b. Hizâm ise Ebû Cehil'e aldirmamış ve aralarında bir tartışma çıkmıştır. Bu esnada oradan geçmekte olan Hişam b. Ebû'l-Bahterî de Ebû Cehil'e karşı çıkmış ve Hakîm b. Hizâm'a engel olmamasını söylemiştir. Bu duruma sinirlenen Ebû Cehil, Ebû'l- Bahterî'nin üzerine çullanmış ve aralarında kavga çıkmıştır. Bu kavga esnasında Ebûl Bahterî, eline geçirdiği bir devenin çene kemiği ile Ebû Cehil'in kafasını yarmış ve onu iyice hırpalamıştır. Müşrikler kendilerini küçük düşürecek bu durumdan müslümanların haberdar olmaması için olayı gizli tutmuş ve kimseye duyurmamışlardır.]²³²

²³² (ŞENYAYLA, Ocak -2008) , s.71-72

89-Ömrüme yeminle söylüyorum. Biz arkadaş ve kız kardeşimizin oğlu saydığımız insanlar az ve çoğu gurursuzmuş.

Hz. Ebû Tâlib, Kureyşin birbirleri ile olan akrabalıklarından dolayı destek verilmeyişinden sitemle bahsediyor.

90-Ancak Kilâb b. Mürre'den 3-5 yiğit, bizi yarımsız bırakma saygısızlığına düşmediler.

[Hz. Hatice radiyallâhü anha annemizin babadan soyu Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. **Kilâb b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'**dir.

Hz. Hatice radiyallâhü anha, Kureyş'in Benî Esed kolundan olup babasının soyu Kusay b. Kilâb'ta, annesinin soyu ise Lüey b. Gâlib'de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem soyu ile birleşir. Böylece Hz. Hatice hem anne hem de baba tarafından Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem akraba olmaktadır.]²³³

91-Züheyr (b. Ebi Ümeyye), iplerinden sököl-müş keskin bir kılıç gibi duran ve (soyu) yalanlanmayan, kavmimizin ne iyi bir yeğenidir.

[Nübüvvetin onuncu yılında idi ki, Kureyş müşriklerinin Hâşim ve Muttaliboğulları aleyhindeki yazılı antlaşmalarını bozup yürürlükten kaldırmak için, Kureyşlilerden birkaç kişi, hare-

²³³ (SABUNCU, 2008), s.4

kete geçti. Onların içinde, bu hususta, Hişam b. Amr'ın çabasından daha güzel çabalı kimse yoktu.

Hişam b. Amr; Nadle b. Hişam b. Abdimenaf'ın ana bir kardeşinin oğlu olduğu için, Hâşimoğullarından sayılırdı. Kendisi, kavmi arasında şerefli ve itibarlı idi.

Hişam b. Amr, **Züheyr b. Ebi Ümeyye'nin** yanına vardı.

Züheyr b. Ebi Ümeyye'nin annesi Âtike Hatun, Abdulmuttalib'in kızı idi.

Hişam b. Amr, Züheyr'e:

"Ey Züheyr! Dayılarının bir şey almaktan, satmaktan, evlenmekten, evlendirmekten, mahrum edildiklerini; darlık ve yokluk içinde kıvrandıklarını bilip durduğun halde, istediğini yemeye, içmeye, giyinip kuşanmaya, istediğin kadınla evlenmeye senin gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniyor?

Allah'a yemin ederim ki; [Ebû Cehil] Ebû'l-Hakem Amr b. Hişam'ın seni dayıların aleyhinde antlaşmaya davet ettiği gibi, sen de onu kendi dayıları aleyhinde böyle bir antlaşmaya davet etmiş olsaydın, senin davetine hiçbir zaman icabet etmez, yanaşmazdı" dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Allah senin iyiliğini versin ey Hişam! Ben bir tek adamım. Tek başıma ne yapabilirim?!

**Vallahi, yanımda başka bir kişi daha olsaydı, muhakkak o antlaşma sahifesini bozmaya kal-
kar, bozuncaya kadar uğraşırdım!" dedi.**

Hişam b. Amr:

"Ben sana ikinci bir adam buldum!" dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hışam b. Amr:

"Benim!" dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Sen bize üçüncü bir adam daha ara!" dedi.

Hışam b. Amr, kalkıp Mut'im b. Adiyy'e gitti.

Ona:

"Ey Mut'im! Kureyşlilere uyarak Abdimentafoğullarından iki batın ailenin gözünün önünde yok edilmelerine gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniyor?! Vallahi, onları bundan kurtarmaya imkân bulabilseydim, içinizden onlara ilk koşacak olanı, beni bulurdun." dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Allah senin iyiliğini versin! Ben bir tek adamın! Tek başıma ne yapabilirim?" dedi.

Hışam b. Amr:

"Ben sana ikinci bir adam buldum!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hışam b. Amr:

"Benim!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Bize üçüncü bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hışam b. Amr:

"Buldum bile!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hışam b. Amr:

"Züheyr b. Ebi Ümeyye'dir" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Sen bize dördüncü bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Ebû'l-Bahterî b. Hişam'ın yanına gitti. Onunla konuştu.

Ona da, Mut'im b. Adiyy'e söylediklerine benzer sözler söyledi.

Ebû'l-Bahterî:

"Bize bu hususta yardım edecek, bu görüşte kimseler var mı?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.

Ebû'l-Bahterî

"Kim imiş onlar?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Züheyr b. Ebi Ümeyye, Mut'im b. Adiyy'dir. Ben de yanındayım!" dedi.

Ebû'l-Bahterî:

"Sen bize beşinci bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Zem'a b. Esved'e gitti. Onunla konuştu. Kendisinin onlarla olan akrabalığını ve haklarını andı.

Zem'a b. Esved:

"Beni davet ettiğin bu iş üzerinde duran kimseler var mı?" diye sordu. Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.

Zem'aya, onların isimlerini birer birer saydı.

Mekke'nin yukarısındaki Hacun mevkiinin başlangıcında, geceleyin toplanmaya hazırlandılar.

Orada toplanıp, yapacakları işi konuştular.

Sahife üzerinde durup, onu bozuncaya kadar uğraşmaya ahd ve akd ettiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye ise:

"Sizden, işe ilk başlayan ve ilk konuşan kimse ben olayım!" dedi.

Ertesi günü, sabahleyin, Kureyş müşriklerinin toplantı yerine gittiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye; üzerine ağır ve kıymetli bir elbise giyinmiş olduğu halde Kâbe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra, halkın yanına geldi ve:

"Ey Mekkeliler! Bizler istediğimiz gibi yiyip içelim, giyinip kuşanalım da, Hâşim ve Muttaliboğulları alışverişten mahrum edilerek helak olsunlar, yakışır mı?!"

Vallahi, akrabalık bağlarını kesen şu zalim sahife yırtılincaya kadar, oturmayacağım!" dedi.

O sırada, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturan Ebû Cehil:

"Sen yalan söylüyorsun! Vallahi, o sahife yırtılamaz!" dedi.

Zem'a b. Esved:

"Vallahi, asıl sen yalan söylüyorsun! Zaten, biz o yazıya-yazıldığı zaman-razı değildik!" dedi.

Ebû'l-Bahterî:

"Zem'a doğru söylüyor! Biz onda yazılı şeyleri ne kabul, ne de ikrar ettik!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Her ikiniz de doğru söylüyorsunuz. Bunun aksini söyleyen yalan söyler! Biz bu sahifeden ve onun içinde yazılı olanlardan uzaklaşır, Allah'a sığınırız!" dedi.

Hişam b. Amr da, Mut'im b. Adiyy'in sözleri-

ne yakın sözler söyledi.

Ebû Cehil:

"Her halde, bu, buradan başka bir yerde geceleyin konuşulmuş, üzerinde karara varılmış bir iş olsa gerek!?" dedi.

O sırada, Hz. Ebû Tâlib de, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturuyordu.

Mut'im b. Adiyy kalkıp, Kâbe'nin içinde asılı sahifeyi yırtmak için yanına vardığı zaman; **"Bismik'allahümme"** sözleri dışındaki bütün yazılan ağaç kurdu (güvesi) yemiş bir halde buldu.

Bunun üzerine, Adiyy b. Kays, Zem'a b. Esved, Ebû'l-Bahterî ve Züheyr b. Ümeyye silahlanarak Hâşim ve Muttaliboğullarının yanlarına gittiler, onları Şi'b'dan evlerine döndürdüler.

Kureyş müşriklerinin elleri yanlarına düştü!

Hâşimoğullarının Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi sonuna kadar koruyacaklarına, kendilerine teslim etmeyeceklerine kanaat getirdiler.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ile cemaatı, Şi'b'dan çıkarak, halk arasına karıştılar.

Hz. Ebû Tâlib; sahifeyi ve içindekini iptal edip Şi'b'dan çıkmalarını sağlayanları, söylediği yirmialtı beyitlik bir şiirle övdü.]²³⁴

92-Mutayyiplerden ve Hâşim soyundan gelen o gençler parlaklık veren ustaların ellerindeki beyaz kılıçlar gibidir.

15 numaralı beyitteki açıklamada konu

²³⁴ (KÖKSAL), 2/112-117.

hakkında bilgi vardır.

93-Onlara bir fiske vurulsa, gençlerini sanki küçük et parçaları üzerindeki yırtıcı aslanlar gibi görürsün.

94-Ömrüme yeminle söylüyorum. Ahmed'i ve kardeşlerini devamlı seven her insan gibi vecd içinde sevdim.

95-İkramkar ve yalpa yapmayan erkekler, cömert ve iyi hasletleri olan babalar, onları en iyi olmaları için yetiştirmiştir.

Cömertlik Kureyşte Hâşimoğullarındadır. Öyleki, Hz. Ebû Tâlib, yemek yedirdiğinde başkası yemek yediremezdi.²³⁵

96-Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) rasûlün yardımında ısrarlıyım. Onun için mızraklarla ve atlarla savaşaçağım.

Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in rasûl olduğuna bu beyitle ızhâr ve işhar ediyor. Bir insanın kendi sözünden daha iyi bir delil olur mu?

97- (Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem) Canlı ve cömert çekme burunlu efendilerden biridir. O şereflerin çoğunda faziletli bir soya

²³⁵ Kettânî, Hz. Peygamberin Yönetimi, (trc: Ahmet Özel) İstanbul, 2003, c. 2, s.461

dayanmaktadır.

98-Hala dünyada, layık olanlar için bir güzellik mevcuttur. Problemlerin (gidericisi) Rabbin görevlendirdiği kişi için bir süs vardır.

Bu beyitte Hz. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in risaletini kabul etmekte ve "Mücadelenin içinde tatlı bir güzellik vardır" diyerek onu teselli etmektedir.

99-Fazilet yarışında, gerçek bir hâkim kıyaslama yapsa, insanlar içinde beklentide bulunan hangi kişi, onun benzeri olabilir?

Kureyş bir rasûlün geleceğini biliyordu. Hz. Ebû Tâlib, bu gelen kişinin ancak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in olabileceğini işaret ediyor.

100-(Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem) Yumuşak huyludur, olgundur, adaletlidir, isabetsiz değildir. O öyle bir İlah'ın dostudur ki, O ondan gafil değildir.

101-Kulların sahibi (Allah Teâlâ) onu yardımıyla destekledi ve öyle bir din ortaya koydu ki onun gerçekliği kaybolmayacaktır.

Hz. Ebû Tâlib burada İslam dininin hak olduğunu ikrar etmektedir.

102-Vallahi çeşitli mahfillerde büyüklerimize kötü şeyler söyletecek bir iş yapmamış olacak olsam,

Araplarda, kadınların diline düşmek, yaşlıların gençlere tabi olması o zamanlar ayıp karşılanıyordu. Bu ve benzeri durumlar nedeniyle seçkinler sınıfında çok şeyin açıkça ifade edilememesi sorunu yanında tehlikeli durumlar açığa çıkıyordu. Hz. Ebû Tâlib, imanını açıkça izhar etmesiyle, etmemesi arasındaki "fayda-zarar" ilişkisi kıyaslanınca, imanını saklaması o dönem içinde daha gerekli olmuştur. İmanını sakladığı halde yinede Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme ve müslümanlara yapılacak eziyetlerin birçoğunu engelleyememiştir. Açıklamasını yaptığımız Kaside-i Şî'b'iyye bile üç yıllık boykotun bitiminde söylenmiştir. Hz. Ebû Tâlib, bu boykotun bitiminden kısa bir zaman sonra hastalandı ve Hakk'a yürüdü.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sürekli Hz. Ebû Tâlib'e;

"Ey amca! Sen o kelime-i tevhidi söyle ki, Kıyamet gününde, sana onunla şefa'at etmek helalleşir" buyurdu.

Hz. Ebû Tâlib;

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Benden sonra, sana ve senin atanın oğullarına sövülmesi ve Kureyşîlerin bunu benim ölümden korkarak söylediğimi sanmaları korkusu olmasaydı, senin gözünü aydın etmek için, söyledim!" dedi.

(Burada, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme diyordu;

“Ey canımdan kıymetli Muhammedim, geçen yıllar içinde yaptıklarımı hep bir yalanın arkasından yapmış mı? Desinler.

İyi ve ahlaklı kişiler bir yalanın arkasından takiyye yaparak mı hizmet etti, desinler.

*Sen imanıma şahitsin. Fakat bu insanlar bana şahit olsunlar istiyorsun. Senin amcan sana yardım ederken sadece seni sevmek değil, canıyla, malıyla hizmet etmekte hiçbir korku engel olamadı. Allah Teâlâ, sana yaptığım işlerde birliğine ve seni rasülü olduğuna şahit ve iman ettiğimi biliyor. Eğer insanlardan bir beklentim olacak olsa idi, bunu seni sevindirmek için yapardım. Ancak bilki; benim bugün imanımı açıklamam senin için sevinç olur. Fakat **“onun amcası gerekirse takiyye yapıp yalan söyledi”** derler. Bunun zararının getirdiği şeyler daha büyük olur. Amcası inanmamış dediklerinin zararı yalnız bana dokunacak.*

Üzülme Muhammedim!

Sen her şeyin en doğrusu ve güzelisin. Atalarında yalancılık üzere bir leke yoktur. Ben sana iman ettim. İnsanlara açıklayınca mutlu olacaksın, fakat ben sonucunun öyle olmadığını görüyorum.

Üzülme Allah Teâlâ bizimle beraberdir.”

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şeriat üzere memur olduğu için insanlara bu durumu açıklayamamıştır. Çünkü Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem müminlerin vasıflarını açıklarken yalanı hiç kabul etmemiştir.

Safvan İbnu Süleym radiyallâhü anh anlatıyor:

“Ey Allah’ın Resûlü! Dedik, mü’min korkak olur mu?”

“Evet!” buyurdular.

“Peki ci cimri olur mu?” dedik, yine:

“Evet!” buyurdular. Biz yine:

“Peki yalancı olur mu?” diye sorduk. Bu sefer:

“Hayır! Asla” buyurdular.”²³⁶

Eğer Hz. Ebû Tâlib, son deminde imanını insanlara açıklasaydı, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi **“Ebû Tâlib’in Yetimi”** diye alay edenler **“Yalancının Yetimi”** derlerdi. Çünkü müşrikler için eziyet ve alay edilecek her şey bir sermayedir. Hamiyetli ve yüce ahlaklı Hz. Ebû Tâlib, son deminde de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme kendini kurban etti. **Aynı dedeleri İsmail aleyhisselâm gibi kurban olmak onlara kolay geliyordu.**

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

“Vallahi, ben de, Yüce Allah tarafından men olununcaya kadar, senin için muhakkak istiğfarda bulunmaya, yarlıganmanı dilemeye devam edeceğim” kelamı ise yeni olgunlaşan sahabenin usulen ikaz edilmesidir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Ebû Huzeyfe b. Utbe radiyallâhu anh gibi düşünenler vardı. Bedirde

“Babalarımızı, oğullarımızı, kardeşlerimizi öldüreceğiz de Abbas’ı mı bırakacağız. Allah’a yemin ederim ki ona rastlarsam kılıcımı etine daldıracağım” demiştir. Bu sözler kendine ulaşınca Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem,

²³⁶ Muvatta Kelam, 19

Hız. Ömer radiyallâhu anhe dönerek

“Ey Hafs'ın babası! Resûlullah'ın amcasının yüzüne vurulur mu?” diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir. O zaman Hız. Abbas radiyallâhü anh imanını açıklayamamıştı.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve akrabası, canlarını, mallarını, feda ederek İslâm dinini yaydılar. Bu nedenle bu durumları anlamak bazı insanlar için zor olmaktadır.

103-Her zaman, her halde, ciddi söylüyorum, şaka etmiyorum, kesinlikle ona tabi olurduk.

Bu iki beyitten anlaşıldığı üzere Hız. Ebû Tâlib, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hak rasûl olduğunu bildiği halde yeğenine ittiba etmemiş gibi görünmüş, hak yolda olduklarını düşündüğü Kusayy, Abdümenaf, Hâşim ve Abdülmuttalib gibi kadim Hanif dini üzere kalmış olarak göstererek, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi son zamanında dahi töhmet altında kalacağını bile bile korumaya çalışmıştır.

Hız. Ebû Tâlib, her zaman olduğu gibi şahsi kemalatı için çalışmamış, gördüğü maslahata binaen ferağatta bulunmuştur.²³⁷ Ümidi Ebû Leheb'in de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yardımını sağlamaktı. İlk zamanlar bu desteği bulan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem fitneciler yüzünden amcasının himaye-

²³⁷ Bkz: Mevlana Şiblî, Asr-ı Saadet, Tercüme: Ömer Rıza (Doğrul), İstanbul, 1920, I, 271.

sini kaybetmiştir.

104-Fakat biz büyük efendilerimize karşı iyi bir nesiliz. Biz güç yarışında diğer kavimleri onlar sayesinde geçtik.

105-Onlar da biliyorlar ki bizim çocuğumuz, yanımızda yalanlanan biri değil. Boş sözlere de bakılmamalı.

106-Onların topluluğu dağılana ve her bir azgın ve cahil, bizden acı bir darbe alana değin onlarla mücadele edeceğiz.

107-Ahmet artık içimizde öyle kökleşti ki ona saldıracak güçlülerin saldırısı boşa çıkar.

108- Sanki onu atların üzerinde görüyorum. Onları her türlü batıla sapmış topluluğun üzerine sürüyordu.

109-Onun önünde kendimi kambur ettim ve onu korudum. Göğüs kemiklerimle siper yaparak onu müdafaa ettim.

Hz. Ebû Tâlib, “kambur ettim” demesindeki mana ben noksanlığı kendime aldım. Tâ ki Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme leke sürmek isteyenler muratlarına kavuşmasınlar. Benim şahsımdaki noksanlık ile korunacaksa ben Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi koruyacağım, demektir. Aslında bu ileriye görmekten başka bir şey değildi. Bu durumu aş-

ğıdaki bahsedilecek hadiseler daha iyi açıklayacaktır.

[Hz. Ali kerremallâhü veche İbn-i Abbâs radiyallâhü anhaya Şam valisi olmasını teklif etti. İbn-i Abbâs ise Muaviye'yi hemen görevden almamasının halife için daha iyi olacağı görüşünü yineledi. İbn-i Abbâs'ın, bu görüşte ısrar etmesinin, ileride fitnevârî bir gelişmenin olacağını ihtimal dâhilinde görmesiydi.

Şâyet Muaviye görevden azledilmezse muhtemelen halifeye biat edecekti. Böylece halife de ileriki zamanlarda Muaviye ile ilgili istediği tasarrufu yapabilecekti. Yani halife isterse daha sonraki tarihlerde emirlerine itaat etmediği takdirde Muaviye'yi görevden azledebilirdi.

Hz. Ali kerremallâhü veche bu teklife karşı çıkarak sunu söyledi:

“Hayır! Ey Abdullah! Senin bu söylediğin asla olmayacaktır.”

Hz. Ali kerremallâhü veche hilâfedinin ilerleyen zamanlarında işlerin istediği minval üzere gitmediğini görünce birçok konuda İbn Abbâs'ı haklı bulduğunu itiraf etmekten çekinmemiştir. Hz. Ali kerremallâhü veche, İbn-i Abbâs için

“O sanki gayb perdesini aralayan biriydi” demiştir.^{238]239}

Başka bir hadisede şu şekildedir.

²³⁸ Mekkî, Semt'un-Nucûm, II, 557; Zehebî, et-efsîru ve'l-Müfessirûn, I, 69.

²³⁹ (BİLGİN, 2007), s. 48-49

[Yezid b. Muaviye halife seçildikten sonra Hz. Hüseyin aleyhisselâm, Mekke'ye geldikten sonra oradaki müslümanların büyük teveccühüyle karşılaştı. Halk, sabah-akşam geliyor ve Hz. Hüseyin aleyhisselâmın etrafında toplanıyordu. Daha sonraki süreçte Hüseyin b. Ali aleyhisselâmın Kûfe'lilerin çağrısına olumlu cevap vererek oraya gitme niyetini anlayan İbn-i Abbâs radiyallâhu anh, günlerce onu Kûfe'ye gitmemesi için ikna etmeye çalışmıştı. Etkili olur düşüncesi ile babası Hz. Ali kerremallâhü vecheyi zor durumda bırakan Kûfelilerin önceki davranışlarını hatırlatarak şunu söylemişti:

“Kûfeliler baban ve kardeşini aldattıkları gibi seni de aldatırlar. Sakın oraya gitme, zira onlar hilekâr insanlardır. Gideceksen bile bari kadınları ve çocukları götürme.” Bütün bu konuşmalarına rağmen Abdullah b. Abbâs radiyallâhu anh, Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye gitmemesi konusunda ikna edememişti. İbn-i Abbâs radiyallâhu anh, Kûfelilerin güçlü durumda olan Yezid'e ve onun Kûfe valisine karşı koyamayacaklarını tahmin ediyordu.

İbn-i Abbâs radiyallâhu anhın Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye gitmekten ısrarla menetmeye çalışmasının temelinde; Ümeyye ogullarından iktidardaki Yezid'i ve Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyâd'ı çok iyi tanıdığı olmasıdır. Dolayısıyla İbn-i Abbâs, Hz. Hüseyin aleyhisselâmın Kûfe'lilerin sözde desteğine güvenmesine pek anlam verememişti. İbn-i Abbâs, Hüseyin aleyhisselâmın kıyama kalkışması karşısında

yönetimin kendisine nasıl bir tepki vereceğini çok iyi tahmin edebiliyordu. Zira İbn-i Abbâs radiyallâhu anh Muaviye'den itibaren -belki daha öncesinden-Ümeyye ogulları'nın kişiliğini, yöneticiliğe olan aşırı isteklerini ve bu uğurda neler yapıp edeceklerini çok iyi biliyordu. 61/681 yılında henüz Mekke'de bulunan Hz. Hüseyin aleyhisselâm yakınlarından birçok insanla birlikte Kûfe'ye gitmeye karar vermişti. Amr b. Abdurrahman b. Haris, Hz. Hüseyin aleyhisselâma gelerek şunu söyledi:

“Duyduğuma göre Irak’a gidiyormuşsun. Ben şahsen halifenin valisi, memurları ve hazinelerinin bulunduğu bir sehre gitmeni çok sakıncalı buluyorum. Bugün insanlar paraya tapar hale gelmişlerdir. Sana yardım için söz verenlerin seni öldürmesinden endişe ederim.”

Hz. Hüseyin aleyhisselâm, Amr b. Abdurrahman b. Haris’e sadece teşekkür etmekle yetindi. Daha sonra İbn-i Abbâs radiyallâhu anh, Hüseyin aleyhisselâmın yanına gelerek şunları söyledi:

“Halk senin Irak’a gideceğini söylüyor. Allah Teâlâ aşkına tam olarak ne yapmak istediğini bana açıkça söyler misin?” dedi. Hz. Hüseyin aleyhisselâm

“Şu bir iki gün içinde oraya gitmek için hazırlık yapıyorum” dedi. İbn-i Abbâs radiyallâhu anh sözlerine şu şekilde devam etti:

“Allah Teâlâ sana böyle bir şeyi yaptırmasın! Bana söyler misin? Sen başlarındaki valiye öldürmüş, memleketlerine sahip olmuş ve

düşmanı kovmuş bir millete mi gidiyorsun? Eğer böyle bir şey yapmadıklarına inanıyorsan o zaman git. Yok, şâyet sana destek vermeyi vaat edip beraber savaşmak için çağırıyorlarsa, seni aldatmalarından, verdikleri sözden cayıp bir felakete sebep olmalarından endişe ediyorum. Onlar (Kûfeliler) biraz zorda kalırlarsa sana karşı çıkıp, yalnız bırakabilirler. Hatta sana karşı ayaklanarak akla gelebilecek en kötü işi bile yapmalarından korkmaktayım.”

Hz. Hüseyin aleyhisselâmda şu cevabı verdi:

“Hele bir düşüneyim bakalım ne olacak?”

Ertesi günü tekrar Hüseyin aleyhisselâmın yanına gelen İbn-i Abbâs radiyallâhu anh şunları söyledi:

“Amcamın oğlu, kendimi sabretmeye zorluyorum, ama bir türlü sabredemiyorum! Eğer düşündüğünü yaparsan, senin başına bir felaket gelmesinden endişe ediyorum. Iraklılar dönek insanlardır. Onlara sakın güvenilecek kendilerine yaklaşma. Burada kal. Zira sen Hicazlıların efendisisin. Eğer Iraklılar yazdıkları mektuplarla seni gerçekten istiyorlarsa, sen de onlara yaz ki: Onlar önce memleketlerindeki valilerini ve düşmanlarını çıkarsınlar, daha sonra oraya gidersin. Şâyet ısrarla bir yere gitmek istiyorsan, Yemen’e gitmen daha uygundur. Orada farklı topluluklar var. Yemen çok geniş bir yerdir. Ayrıca o bölgede babanın taraftarı ve onu çok seven insanlar var. Şâyet oraya gidersen, bir tarafa çekilir, mektuplar yazar ve bunları halka gönderirsin.

Elçiler ve tebliğcilerini etrafa yayarsın. O zaman belki orada istediğin ortamı da oluşturabilirsin.”

Hız. Hüseyin aleyhisselâm, bir türlü İbn-i Abbâs radiyallâhu anhın bu sözlerini kabule yaklaşmıyordu. İbn-i Abbâs radiyallâhu anh sözlerine söyle devam etti:

“Şâyet gitmekten vazgeçmiyorsan, bari kadın ve çocuklarını götürme. Senin onların gözleri önünde acımasızca şehit edilmenden korkuyorum.”

İbn-i Abbâs radiyallâhu anhın bu uyarıcı sözleri ve bütün çabaları Hız. Hüseyin aleyhisselâma hiç tesir etmemişti.

Kısaca, İbn-i Abbâs yeğeni Hüseyin aleyhisselâma yaptığı tavsiyelerde, çok yönlü bir bakış açısıyla işin ehemmiyetine binaen uygulanabilir bir plan çizmişti. Bununla da kalmamış yeğenine değişik somut alternatif teklifler yaparak, uzun zamandır planladığı iktidara karşı çıkma isinde çok dikkatli olmasını önermişti. İbn-i Abbâs radiyallâhu anhın, Hüseyin aleyhisselâma yaptığı önerilerde sırf yakın akrabalıktan dolayı duygusallık gösterme yerine, ayakları yere basan ve olumlu sonuç alma ihtimali olabilecek teklifler yapmıştı. Zira Hüseyin aleyhisselâmın mevcut iktidara karşı yapmayı düşündüğü karşı hareket, varacağı sonuca göre birçok yönden tarihin seyrini etkileyebilecek bir girişimdi.]²⁴⁰

²⁴⁰ (BİLGİN, 2007), s. 88-89

Bu anlattığımız hadiseler ileri görüşlü olmanın ne kadar gerekli olduğudur. Hz. Ebû Tâlib, ileri görüş ve siyasetiyle Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem için kendini feda edişini daha iyi anlamış oluyoruz.

Allah Teâlâ kullarının zayıflıklarını bazı kullarına daha belirgin ve aşikâr kılar. Davasında haklı olmak kişiye kuvvet verirken, siyaseti ve idare sanatına vakıf olmakla da, olacak olaylarda daha az zararla zafere kavuşma stratejisine sahip kılar. **Yeni gelmiş rasûlün engellerini kaldırmakta en uygun hareketleri bilmek, düşünmek ve uygulamak Hz. Ebû Tâlib'e verilmiş en büyük özelliktir.** Onun üzerinde olabilecek ithamları göğüslemek, başarının bedeli olmuş olsa da, gelecek yıllarda yeni bulunacak bilgi ve belgeler ile senelerce süren ithamların daha iyi farkına varılacaktır. Çünkü teknoloji ilerleyerek çok şeyin sırrını açığa çıkarmaktadır. Bu ise bilgilerin tazelenmesini yanında getirmektedir. Bilindiği üzere milletler tarihi genellikle güçlü olanlar tarafından yazıldığı için gerçek tarih çok zaman hafızalardan kayıtlardan silinmeye çalışılmıştır. Bu ise içtimâî ve siyasî hayatın bir getirisidir. Onun için olaylarda nakiller ele alınırken tarih felsefesini ve tenkidini yapmak bazı şeylerin vuzuhuna sebep olur. Bu da insanlar için mutluluk ve kemal seviyede yeterlilik demektir.

Binâenaleyh, siyasetin din ve ahlak ile olan ilişkisindeki ince ayarı görmek her insana mahsus bir durum olmadığı kesindir. [Siyaset alanında siyasi temsil görevine talip olanların

verdikleri sözleri tutmamaları, kişisel menfaatleri doğrultusunda hareket etmeleri, kamu imkânlarını haksız ve hukuksuz yollarla bir tarafa aktarmaya çalışmaları, hatta bu tür amaçları gerçekleştirmek için gayr-i meşru çevrelerle iş tutmaları **“ahlâk”** ve **“etik”** tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle siyasetin insanı erdemli bir varlık düzeyine yükseltmek amacı güden ahlâk anlayışıyla yıldızının pek barışık olduğunu söylemek zor olmaktadır.

Birey düzeyinde onaylanmayan pek çok eylem ve davranışın siyaset alanında **“mümkün”** olarak görülmesi ve hatta siyasetin gereği olarak kabul edilip onaylanması imkân dâhilindedir. Çünkü siyasetin doğası **“vazife”** kavramı üzerine değil **“menfaat”** kavramı üzerine oturtulmaktadır. Ancak bu siyasetin ahlâk dışı bir alan olduğu anlamına gelmemelidir. Çünkü insan davranışları, hangi alana yönelik olursa olsun, temelde ahlâk ve değer bağımlı davranışlardır. Ahlâk çoğu defa bağımlı değil bağımsız bir değişkendir. Ne var ki siyaset alanında bu bağımlılığın derecesi gevşemekte ve toplum tarafından da bu durum makul ve kabul edilebilir olarak görülmektedir. Kişinin kendisi için yaptığı bir davranışta ahlâkî ilkelerden sapması kabul görmezken bunun **“kamu yararı”** ve **“menfaati”** söz konusu olduğu durumda eleştirinin dozu azalmaktadır.

Aslında insan davranışlarının belli davranış kalıplarına, kurallara ve eylem biçimlerine göre oluşmakta olduğu belirtilmelidir. Davranış ve

eylemleri yönlendiren ana temel siyasetin merkezindeki **“menfaat”** mi, yoksa ahlâkın merkezinde yer alan **“vazife”** midir?

Oysaki insan davranışlarının **“dürüstlük”** temelinde gerçekleşmesi ahlâkın eylem sahiplerine **“vazife”** olarak yüklediği bir ilkedir. Ancak bu **“vazife”** çerçevesi siyasette **“başarı”** nın sağlanmasında yeterli olamamaktadır. Buna karşılık siyasetin merkezinde yer alan **“menfaat”**ın gerçekleşmesi için

“verdikleri sözü hiçe saymış ve insanların beyinlerini kurnazca uyutmasını bilmiş” olanlar başarılı olmuşlardır.

“Verdiği sözü hiçe saymak ve insanların beyinlerini kurnazca uyutmak” ahlâk ilkelerine ve dürüstlüğe göre asla tasvip edilebilecek davranışlar değildir. Davranış sahiplerinden böyle davranmaları ne talep edilmekte ne de beklenmektedir. Ancak siyasette **“menfaat”**ın ve başarının elde edilmesini sağlayan hesaba, menfaate, disipline ve akla dayanan önemli bir davranıştır. Ahlâkî davranış ise menfaate karşı olup hesaba, disipline ve akla dayalı olmakla bir ilgisi yoktur.]²⁴¹

Sonuçta siyasetin doğası **“vazife”** kavramı üzerine değil **“menfaat”** kavramı üzerine oturmakta olduğu düşünülse de, siyasetin ahlakiliği eyleminin sonucu içinde gizlidir.

Bir tümün parçaları gibi gerçek ve yalanın beraber olduğu siyaset ikiyüzlü madalyon gibi-

²⁴¹ DURSUN, Davut, Siyaset Ve Ahlâk: Gerçeklikle İdealin Bağdaşmazlığı Sorunu, s. 17-24

dir. Onun hangi yüzü görülmesi istenirse o tarafının ışığı daha parlaktır. Tarih boyunca siyaset daha çok aldatılmanın ve aldatmanın temsilcisi olmaktan kurtulamamış ve çarkları arasında birçok temiz insanı eritmiştir. Ancak bu şekilde dahi olsa bu siyaset sayesinde büyük işler zuhur etmiştir. Bu nedenle siyaset vazgeçilmez olduğu kadar temiz siyaset arzulanan olmuştur.

[“Ayaşlı Şakir Efendi dedi ki;

“SİYASET VELÂYETTEN YÜKSEKTİR.”

Bunun manası: Velâyet; Allah Teâlâ'nın cemal tecellisi olduğu için; hep iyi şeyler düşünür, iyi şeyler yapar. Siyaset ise, Allah Teâlâ'nın hem cemal, hem celal tecellisi olduğundan, Allah Teâlâ'nın zuhur ve taayyün itibarı ile birbirine zıt sıfatlarına ne kadar yaklaşırsa o kadar muvaffak olur.

Hız Ömer radiyallâhü anhı buyurur ki;

“ALLAH TEÂLÂ'YA YEMİN EDERİM Kİ, ALLAH TEÂLÂ'NIN HÜKÜMET KUVVETİYLE MEN ETTİĞİ ŞEY, KUR'AN-I KERİM'İN AYETİYLE MEN ETTİĞİNDEN ZİYADEDİR.” ²⁴²

Bu nedenle siyaset çirkinleşmiş duruma dönüşmüş görünse de, öyle olmadığını düşünmemiz gerekmektedir. **Siyasetin hakikatinde olaylar rastgele olmaz.** Hep bir planın aheste aheste uygulanmasıdır. Maddî hedefleri olan insanların temiz insanlar üzerinde uygu-

²⁴² ERGİN, O. Nuri; Balıkesirli Abdülazîz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti, İstanbul. 1942,s. 154

ladıkları sinsî planları genellikle bozulmaz gibi olurken, Allah Teâlâ bir şekilde olayların yönünü sürekli değiştirmektedir. Bunu anlayan arif kişilerin biz siyasete karışmayız dedikleri mana da budur.²⁴³ Çünkü âlem ve insanlar sahipsiz değildir.

“Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve müminleri aldatırlar. Hâlbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değildirler.”²⁴⁴

“Hilekârlık yaptılar, Allah Teâlâ da hilelerine karşılıkta bulundu ve Allah Teâlâ hile yapanların en hayırlısıdır.”²⁴⁵

110- Hiç şüphe yok ki Allah dünyada da mücadeleye gününde de onun işini yüceltip yükseltecektir.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Yine de ki: Hak geldi; batıl yıkılıp gitti. Zaten batıl yıkılmaya mahkûmdur.”

²⁴³ Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî buyurdu ki;“Siyaseti olmayan bir cemiyet, çökmeye mahkûmdur. Herkesin bir siyaseti vardır. Bizim siyasetimiz, siyasete karışmamaktır Bu da ayrı bir siyasettir”

²⁴⁴ Bakara, 9

²⁴⁵ Âl-i İmran, 54

SONUÇ

Hız. Ebû Tâlib'in bu kasidesiyle onun İslâm'a girdiği ve gerçek manada Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme itaat ve yardım ettiğini anlıyoruz. Yine bu kaside onun hakkındaki yersiz ithamlara çok iyi bir cevap olacağı kanaatindeyiz.

Ayrıca [bu kaside, Mekke'nin o zamanki sosyal dokusunu anlatması açısından önemlidir. Kasidenin giriş bölümünde Mekkelilerin hac ibadetine bir düğün havası içinde kutsi bir neşveyle baktıkları anlatılıyor. Bu kasideden Kureyşlilerin sadece putperest olmadığını, eski Mekke büyüklerinin ortak aklının esas alındığını görüyoruz. Ayrıca Mekke'de özel bir emniyet biriminin olmadığını, hırsız ve apulcuların bir evi bastığında komşuları tarafından kurtarıldığını öğreniyoruz. Eğer komşu kötü biriyse, duymazlıktan geldiğini anlıyoruz. Bu ve benzeri mücadeleler bu kasidede anlatılmıştır.

Sadece bu kaside değil, o dönemde yazıldığı rivayet edilen bütün şiirler, o zamanki Arap toplumunun anlaşılabilmesini sağlayan en önemli kaynaklardır. Hız. Ömer, :

“Şiir, (bu) kavmin ilmidir. Onların bundan

daha doğru ilmi yoktur” diyerek şiirin önemini ifade etmiştir ²⁴⁶. Taha Hüseyin'in “Fi’ş-Şi’ri’l-Câhili” adlı eserinde dile getirdiği, Câhiliyye devri şiirlerinin umumen uydurma olduğu, Emeviler döneminde bunlar siyaset, mezhep ve kabilecilik gibi kaygılarla uydurulmuş olduğu ³⁷ görüşüne katılmıyoruz. Bizce aksine **kesin delil** bulunmadıkça Hz. Ebû Tâlib'e ve diğer Câhiliyye şairlerine nispet edilen beyitlerin tamamı, onlara aitmiş gibi değerlendirilmeli, bazı kuruntulara itibar edilmemelidir. Aksi takdirde edebi değeri olan eserler gereği gibi yorumlanmaz. Sonuçta bu İslam tarihi için bir yıkım olur, diyebiliriz.] ²⁴⁷

Ey Allah Teâlâ'm!

Bilemediğimizden dolayı yaptığımız hatalardan af dilenip Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin şefaatine sığınıyoruz.

“Ey inananlar!

Yemin olsun ki, içinizden size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli bir rasül gelmiştir.” ²⁴⁸

²⁴⁶ Philip K. Hitti, Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi, Çeviren: Salih Tuğ, İstanbul, 1981, I, 143; Rıza Savaş, İslamdan Önce Hicaz Bölgesindeki Araplarda Tarih, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, VII, İzmir, 1992, s: 265

²⁴⁷ (YAVUZ, 2009)

²⁴⁸ Tevbe, 128

Ey Allah Teâlâ'm!

"Kişi dostunun dini üzerinedir. Sizden biriniz kimle dostluk edeceğine iyi baksın." ²⁴⁹
"Kişi sevdiği ile beraberdir." ²⁵⁰

RASÛLÛLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN AMCASI HZ. EBÛ TÂLİB ALEYHİSSELÂMIN İMANLA GİTTİĞİNE ŞAHİT OLARAK BİZLERİ YAZMANI DİLİYORUZ.

ÂMİN

Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Böylece sizi insanlara şahit ve örnek olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık. Rasûl de size şahit ve örnektir. Senin yöneldiğin yönü, rasûle uyanları, cayacaklardan ayırt etmek için kible yaptık. Doğrusu Allah'ın yola koyduğu kimselerden başkasına bu ağır bir şeydir. Allah ibadetlerinizi boşa çıkaracak değildir. Doğrusu Allah insanlara şefkat gösterir, merhamet eder." ²⁵¹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu mevzuda sukut durması gördüğü bir lüzumdandır. Bizim ise buna şahit olmamız ise haki-katin açığa çıkması içindir.

"Rabbimiz! İndirdiğine inandık, rasûlün ardınca gittik; bizi şahit olanlarla beraber yaz". ²⁵²

²⁴⁹ Ebû Dâvud, Edeb, 19

²⁵⁰ Buharî, Edeb, 97

²⁵¹ Bakara, 143

²⁵² Âl-i İmran, 53

Her demde sürölmez bu devrân-ı Rasûlu'llâh
Her demde kurulmaz bu dîvân-ı Rasûlu'llâh

Her dîdeye yüz açmaz her göz o yüze kaçmaz
Her merhaleden geçmez kervân-ı Rasûlu'llâh

Bin yıllık ömür değmez bir lahzasını anın
Her câna nasîb olmaz ihsân-ı Rasûlu'llâh

Deryâ-yı maârifden dürr al dil-i ârifden
Pür-hikmet-i sârifden der kân-ı Rasûlu'llâh

Erkân-ı Garîbu'llâh burhân-ı Garîbu'llâh
Her şân-ı Garîbu'llâh hep şân-ı Rasûlu'llâh

Kulluk gele şânına gevher dola kânına
Ere dil ü cânına dermân-ı Rasûlu'llâh

Her emre itâatda her vech ile tâatda
Meydân-ı sadakatda merdân-ı Rasûlu'llâh

Hulûsî ne devletdir bin lutf u inâyetdir
Olmak ne saâdetdir kurbân-ı Rasûlu'llâh"

*S. Osman Hulûsî Ateş
kaddese'llâhü sırrahu'l azîz*

İÇİNDEKİLER

HZ. EBÛ TALİB	9
HZ. FATİMA B. ESED.....	14
EHL-İ BEYT'İN ÖNEM VE DEĞERİNİ ORTAYA KOYAN BAZI RİVAYETLER:.....	39
HZ. EBÛ TÂLİB GERÇEĞİ	43
HZ. EBÛ TÂLİB'İN HAKKINDAKİ	57
İTHAMLARDAN BAZILARI	57
RASÛLÜLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN MERHAMETİ	67
ASHABIN RASÛLÜLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEME SEVGİ VE SAYGISI.....	77
EBÛ CEHİL'İN PROVAKATÖRLÜĞÜ	82
ÖZ YURDUNDAN HİCRET	90
HZ. EBÛ TÂLİB'İN “KASİDE-İ Şİ'BİYYE”Sİ	93
KASİDE-İ Şİ'BİYYE TERCEMESİ	101
VE AÇIKLAMASI	101
ARAPLARDA PUTPERESTLİK	104
1-Put Kavramı	104
2. Araplar Arasında Putperestliğin Doğuşu..	104
3. Arapların Taptığı Putlar.....	108
a. Kabe'deki Putlar: Hübel ve Diğerleri	108

2. Kâbe Dışındaki Putlar ve Tapınaklar (Tağutlar)	110
(1) Tağutlar	111
(2) Putlar	111
TANRI İNANCI.....	115
MEKKE / BEKKE	125
CÂHİLİYYE DEVRİNDE KÂBE’DE İBADET	131
METAFTA BİR AYET: MAKAM-I İBRAHİM	136
Benî Bekr bin Vail İle Mülakat:.....	153
TÜRK - ARAP MÜNASEBETLERİ	156
HZ. ABDÜLMÜTTALİB BİN HÂŞİM:.....	199
SONUÇ	245
İÇİNDEKİLER	251
KAYNAKÇA	253

KAYNAKÇA

AKIN Ali HZ. Ebû Tâlib ve Tarihte Gizli Kalmış Gerçekler" [Kitap]. - İstanbul : Sakaleyn, Ağustos 2007.

BARLAK Hasan Arap Kabilecilik Anlayışının Hz. Osman Dönemi Siyasi Gelişmelerine Etkisi [Kitap]. - Samsun : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı 187359 Yüksek Lisans Tezi , 2006.

BİLGİN Mehmet Abdullah ibn-i Abbas'ın Siyasi Hayatı [Kitap]. - SİVAS : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı/İslam Tarihi Bilim Dalı 211277 Yüksek Lisans Tezi , 2007.

DADAN Ali Taberî Tarihindeki Türklerle İlgili Rivâyetlerin Tespiti Ve Degerlendirilmesi (Hz. Peygamber Döneminden Emevîler'in Sonuna Kadar) Ali [Kitap]. - Konya : Selçuk Ü. Sosyal Bilimler Enst.İslâm Tarihi Ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı 189288-Yüksek Lisans Tezi , 2006.

DUMAN Fatih İslamiyet Öncesi Arap Folklorunun Kur'an'daki Yeri [Kitap]. - Kahramanmaraş : Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilimdalı-186113-Yüksek Lisans Tezi, 2006.

DURAL Osman Nuri Muâviye Bin Ebî Süfyan'a Yöneltilen Eleştiriler [Kitap]. - Konya : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm

Tarihi Ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı 217368 Yüksek Lisans Tezi , 2007.

ERÇETİN Ahmet Rivâyetler Ve Farklı Yorumlar Işığında Rahip Bahîra Olayı [Kitap]. - Konya : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi Ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı 218795-Yüksek Lisans Tezi , 2008 .

Eyüb Sabri Paşa sadeleştiren: Osman ERDEM Mir'ât-ı Mekke (Kabe Mekke Tarihi) [Kitap]. - İstanbul : Fatih.

GOUHAR Masoud Kur'ân-ı Kerim'de Stratejik Planlama [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Ana Bilim Dalı 235713-Doktora Tezi , 2008 .

Hz. Ali trc: Müstakımsâde Süleyman Saadeddin Efendi Divân-ı [Kitap]. - İstanbul : Ana, 1981.

KAMİLİ Fahri İslam Fıkında Namaz İbadeti (Anlamı, Önemi, Tarihçesi, Fert Ve Toplum Üzerindeki Etkileri) [Kitap]. - Bursa : Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı 187508-Yüksek Lisans Tezi, 2006.

KARA Kerim Vâkıât-ı Niyâzî-i Mısırî, [Kitap Bölümü]. - Ankara : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı Y.LİSANS, 1997.

KÖKSAL M. Asım İslam Tarihi [Kitap]. - İstanbul : Köksal Yayınlar.

Mevdudi trc: Naim ASRAR Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz.Peygamber [Kitap]. - Ankara : Pınar, 1984.

ORHAN Zeynep Evâil Türü Rivayetlerin Hadis İlmine Katkısı [Kitap]. - Bursa : Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı 231212-Yüksek Lisans Tezi, 2008.

ÖRENÇ Aşır Hz. Peygamber'e Yapılan Saygısızlıklar Ve İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi [Kitap]. - [s.l.] : Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı 207360 Yüksek Lisans Tezi, Haziran-2007.

SABUNCU Ömer Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı Ve Kişiliği [Kitap]. - Şanlıurfa : Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı 230799-Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Seyyid Eyyûb bin Sıddîk Menâkıb-ı Çihâr-ı Yâr-i Güzîn [Kitap]. - İstanbul : Hakikat, 1998.

Şehristani Muhammed Abdülkerim, trc.: Mustafa ÖZ El-Milel ve'n-Nihal, [Kitap]. - İstanbul : Ensar Neşriyat,., 2005.

ŞENYAYLA Gencal Müsriklerin Hz. Peygamber Ve Müslümanları Boykota Tabi Tutmaları [Kitap]. - Sivas : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi-221257 , Ocak -2008 .

UMURBEK Hatice Cahiliye ve Hz. Peygamber Dönemlerinde Taif [Kitap]. - Sakarya : Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 228684-yüksek Lisans Tezi, 2008.

YAVUZ Lütfullah Ebu Tâlib b. Abdilmuttalib'in "Kaside-i Şı'biyye"si Üzerine [Dergi]. - İzmir : Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı, 2009. - 1 : Cilt Dini Bilimler Akademik Araştırma Dergisi, IX,.

YEŞİL Şemseddin Hz. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2007.

